T.C.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MUĞLA TARİHİ KENT MERKEZİ GELENEKSEL KONUT DOKUSU VE KORUMA SORUNLARI

Selin DEMİREL KARACASULU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Kentsel Koruma ve Planlama Programı

Danışman

Doç. Dr. Elif ÖRNEK

Kasım, 2024

T.C.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MUĞLA TARİHİ KENT MERKEZİ GELENEKSEL KONUT DOKUSU VE KORUMA SORUNLARI

Selin DEMİREL KARACASULU tarafından hazırlanan tez çalışması 11.11.2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Kentsel Koruma ve Planlama Programı **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Doç.Dr. Elif ÖRNEK
Yıldız Teknik Üniversitesi
Danışman

Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Elif ÖRNEK, Danışman
Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Doç. Dr. Bora YERLİYURT, Üye
Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Dr. Öğr. Üyesi, Aylin ŞENTÜRK, Üye
İstanbul Ticaret Üniversitesi _____

Danışmanım Doç. Dr. Elif ÖRNEK sorumluluğunda tarafımca hazırlanan “Muğla Tarihi Kent Merkezi Geleneksel Konut Dokusu ve Koruma Sorunları” başlıklı çalışmada veri toplama ve veri kullanımında gerekli yasal izinleri aldığımı, diğer kaynaklardan aldığım bilgileri ana metin ve referanslarda eksiksiz gösterdiğimi, araştırma verilerine ve sonuçlarına ilişkin çarpıtma ve/veya sahtecilik yapmadığımı, çalışmam süresince bilimsel araştırma ve etik ilkelerine uygun davrandığımı beyan ederim. Beyanımın aksinin ispatı halinde her türlü yasal sonucu kabul ederim.

Selin DEMİREL KARACASULU

İmza

Babama

TEŞEKKÜR

Çalışmalarım boyunca benden desteğini esirgemeyen başta kıymetli hocam Doç. Dr. Elif ÖRNEK'e bana olan inancı, ilgisi ve sabrı için teşekkürü bir borç bilirim. Tez savunma sınavımda değerli katkıları ve yapıcı eleştirileri ile çalışmamı destekleyen jüri üyesi hocalarım Doç. Dr. Bora YERLİYURT ve Dr. Öğr. Üyesi Aylin ŞENTÜRK'e teşekkür ederim. Çalışmalarımı destekleyecek altyapıyı ve kaynakları bana sunduğu için Muğla Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı çalışanlarına, KUDEB Şube Müdürlüğü uzmanlarına ve çalışma arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim. Bu süreçte gösterdikleri özveri ve sabır nedeniyle annem Aynur DEMİREL'e minnetlerimi sunar, beni her zaman destekleyen dostlarıma, kardeşim Soydan DEMİREL'e teşekkür ederim. Bu süreçteki özverisi sebebiyle eşim Erk KARACASULU' ya teşekkürden fazlasını borçluyum.

Selin DEMİREL KARACASULU

İÇİNDEKİLER

KISALTMA LİSTESİ viii

ŞEKİL LİSTESİ iix

TABLO LİSTESİ xii

HARİTA LİSTESİ xiii

ÖZET xiv

ABSTRACT xvi

1 GİRİŞ 1

1.1 Literatür Özeti 1

1.2 Tezin Amacı 3

1.3 Hipotez 4

2 TARİHİ ÇEVRE KAVRAMI VE KORUMA SORUNLARI 6

2.1 Tarihi Çevre Kavramı ve Önemi 6

2.2 Tarihi Çevrede Kültürel Miras ve Sit Kavramı 8

2.2.1 Somut Kültürel Miras 9

2.2.2 Somut Olmayan Kültürel Miras 13

2.3 Koruma Kavramı ve Gelişimi 14

2.3.1 Koruma Kavramı ve Değeri 14

2.3.2 Dünya'da Koruma Kavramının Gelişimi 17

2.3.3 Ülkemizde Koruma Kavramının Gelişimi 24

2.3.4 Ülkemizde Koruma Mevzuatı ve Yasal Çerçeve 29

2.4 Tarihi Çevrelerin Bozulmasına Sebep Olan Sorunlar 35

2.4.1 Fiziksel ve Mekansal Sorunlar 35
2.4.2 Kültürel ve Sosyolojik Sorunlar 37
2.4.3 Ekonomik Sorunlar 38
2.4.4 Yasal Sorunlar 39
3 MUĞLA TARİHİ KENT MERKEZİ VE GENEL ÖZELLİKLERİ 40
3.1 Muğla Kenti Konumu ve Genel Özellikleri…… 40
3.2 Muğla Geleneksel Kent Dokusunun Tarihsel Gelişimi …… 41
3.3 Muğla Geleneksel Kent Dokusunda Sosyal Yapı……44
3.4 Muğla Geleneksel Kent Dokusunun Yerleşim Özellikleri…… 47
3.4.1 Sokak Karakteri 47
3.4.2 Yapı Cephe ve Avlu Duvarları 50
3.5 Muğla Evi ve Genel Özellikleri…… 53
3.5.1 Sofalar ve Çıkmalar 53
3.5.2 Çatı ve Saçaklar 54
3.5.3 Kapı ve Pencereler 55
3.5.4 Ocak ve Bacalar 56
3.6 Muğla Kentsel Sit Alanı Planlama Çalışmaları…… 58
4 MUĞLA GELENEKSEL KONUT DOKUSU KORUMA SORUNLARI 64
4.1 Fiziksel ve Mekansal Sorunlar…… 64
4.1.1 Sokak Ölçeğinde Tespit Edilen Sorunlar 64
4.1.2 Tek Yapı Ölçeğinde Tespit Edilen Sorunlar 86
4.1.3 Bölüm Sonu Değerlendirmesi 100
4.2 Kültürel ve Sosyolojik Sorunlar..... 104
4.3 Ekonomik Sorunlar 105
4.4 Yasal Sorunlar..... 106
5 SONUÇ 114

5.1 Fiziksel Sorunların Çözümüne Yönelik Öneriler 117
5.2 Toplumun Katılımı ve Bilinçlendirilmesine Yönelik Öneriler 118
5.3 Finansal Kaynak Yönetimine İlişkin Öneriler 119
5.4 Yasal ve Yönetimsel Sorunlara Yönelik Öneriler 120
KAYNAKÇA **123**
A EK İSMİ **127**
B EK İSMİ **128**
C EK İSMİ **129**
TEZDEN ÜRETİLMİŞ YAYINLAR **130**

KISALTMA LİSTESİ

GEEAYK	Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
ICOMOS	Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
ICCROM	Uluslararası Kültürel Değerleri Koruma ve Düzenleme Çalışmaları Merkezi
IUCN	Uluslararası Doğayı Koruma Birliği
KAİP	Koruma Amaçlı İmar Planı
KTVKK	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
KUDEB	Koruma Uygulama ve Denetim Bürosu
KVKBK	Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu
KVKBKM	Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü
MBB	Muğla Büyükşehir Belediyesi
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1 Floransa, İtalya 7
Şekil 2.2 Nemrut, Adıyaman 9
Şekil 2.3 Safranbolu, Karabük, Türkiye 11
Şekil 2.4 Karagöz-Hacivat Gölge Oyunu 13
Şekil 2.5 Aphrodisias Antik Kenti, Aydın, Türkiye 21
Şekil 2.6 Kayaköy, Fethiye, Türkiye 36
Şekil 2.7 Tarlabaşı, İstanbul, Türkiye 38
Şekil 3.1 Merdivenli sokaklar 49
Şekil 3.2 Korunmuş arnavut kaldırımlı sokak ve çıkmaz sokak 50
Şekil 3.3 Özgün taş duvar dokusu 50
Şekil 3.4 Geleneksel yapı duvarlarında köşe dönüşleri 51
Şekil 3.5 Muğla evi 52
Şekil 3.6 Muğla evi plan tipleri 53
Şekil 3.7 Açık sofa ve sofaya açılan özgün pencere açıklıkları 54
Şekil 3.8 Özgün sofa ve dönem eklentisi kapatılmış sofa 54
Şekil 3.9 Geleneksel çatı görünümü 55
Şekil 3.10 Açık sofayı koruyan ahşap saçak, teneketura ile taş saçak detayı 55
Şekil 3.11 Kuzulu kapı örnekleri 56
Şekil 3.12 Özgün pencere düzeni 56
Şekil 3.13 Cephede ocak çıkıntısı ve Muğla bacası 57
Şekil 3.14 Muğla bacası 57
Şekil 3.15 Muğla KAİP plan değişikliği 63
Şekil 4.1 Beton, asfalt ve parke taşı uygulamaları 65
Şekil 4.2 Yapı beden duvarlarında zemine yakın yerlerde bitkilenme 66
Şekil 4.3 Yükselen yol kotu ile düşük kotta kalan avlu girişleri 66
Şekil 4.4 Kilit parke taşı döşeli sokak dokusu 67
Şekil 4.5 Taş yapı ve avlu duvarlarında muhdes sıva uygulamaları 67
Şekil 4.6 Taş yapı ve avlu duvarlarında muhdes sıva uygulamaları 68
Şekil 4.7 Taş yapı duvarlarında yalıtım amaçlı kaplama uygulamaları 69

Şekil 4.8 Muhdes sıva uygulamaları 69
Şekil 4.9 Yükseltilen avlu duvarları 70
Şekil 4.10 Doku ile uyumsuz cephe renkleri 70
Şekil 4.11 Ahşap çakma avlu kapısı 71
Şekil 4.12 Üst örtüsü muhdes müdahalelerle değiştirilmiş avlu kapıları 71
Şekil 4.13 Doku ile uyumsuz demir doğramalı avlu kapıları 72
Şekil 4.14 Özgün detayına göre yapılmayan ahşap kapılar 72
Şekil 4.15 Özgünlüğünü kaybetmiş avlu girişleri 72
Şekil 4.16 Motorlu taşıtların avluya girişi için genişletilmiş avlu girişleri 73
Şekil 4.17 İptal edilen ocak nişleri kullanılarak açılan yeni pencere açıklıkları ... 74
Şekil 4.18 Değişen cephe düzeni 74
Şekil 4.19 Pvc doğrama ile yenilenen özgün pencere açıklıkları 75
Şekil 4.20 Muhdes demir parmaklık uygulamaları 75
Şekil 4.21 Cephede ocak çıkıntısı ve Muğla bacası 76
Şekil 4.22 Doku ile uyumsuz baca uygulamaları 77
Şekil 4.23 Niteliksiz müdahalelerle kaptılmış açık sofalar 78
Şekil 4.24 Geleneksel dokuda marsilya ve valensiya tipi kiremit kullanımı 79
Şekil 4.25 Değişime uğrayan saçak detayları 80
Şekil 4.26 Teneke ile kaplanmış ahşap saçak ve üzeri boyalı özgün ahşap saçak 80
Şekil 4.27 Taşıt trafiği nedeniyle zarar görmüş cumba ve saçaklar 80
Şekil 4.28 Yağmur oluğu ve yağmur iniş boruları 81
Şekil 4.29 Geleneksel doku içindeki kablo kirliliği 82
Şekil 4.30 Geleneksel doku içindeki kablo kirliliği 82
Şekil 4.31 Doku ile uyumsuz uydu antenleri ve güneş enerji panelleri 82
Şekil 4.32 Sokağın genişleyen bölümlerinin taşıt park yerine dönüşmesi 83
Şekil 4.33 Dokuda yer alan küçük meydanların taşıt park yerine dönüşmesi 83
Şekil 4.34 Çıkmaz sokakların bitim noktalarının taşıt park yerine dönüşmesi 83
Şekil 4.35 Geleneksel doku içindeki trafik 84
Şekil 4.36 Geleneksel doku içindeki beton dubalar 84
Şekil 4.37 Sokağa cephe veren eklenti müştemilat yapıları 85
Şekil 4.38 Yapı cephelerinde konumlandırılan niteliksiz sundurmalar 86
Şekil 4.39 Tescilli yapıda ve avlusunda düzenlenen yeni kullanımlara ait girişler 89
Şekil 4.40 6 Numaralı kullanım, ana yapı ve avlusu 90
Şekil 4.41 Ana yapı güney cephesi (avlu cephesi) 92
Şekil 4.42 Ana yapı kuzey cephesi (yol cephesi) 92

Şekil 4.43 Zemin kat planı 93
Şekil 4.44 Zemin kat sofa mahali 93
Şekil 4.45 Z01 oda ve Z05 eklenti banyo mahali 94
Şekil 4.46 Z02 mutfak mahali 94
Şekil 4.47 Z03 oda mahali 95
Şekil 4.48 Sofa mahali doğu duvarı ve Z06 tuvalet mekanı 95
Şekil 4.49 1. Kat planı 96
Şekil 4.50 1. Kat sofa mahali 96
Şekil 4.51 101 oda ve 104 banyo mahali 97
Şekil 4.52 102 Oda mahali 97
Şekil 4.53 103 Oda mahalinin sofaya açılan kapı ve pencere detayları 98
Şekil 4.54 103 Oda mahali 98
Şekil 4.55 1. Kat sofa mahali doğu duvarı ve 105 tuvalet mekanı 98
Şekil 4.56 Ana yapı güney cephesi (avlu cephesi) giriş ve saçak detayı 99
Şekil 4.57 Müştemilat birimi güney cephesi (avlu cephesi) 100
Şekil 4.58 Müştemilat yapısı kuzey cephesi (yol cephesi) 100
Şekil 4.59 MBB KUDEB Şube Müdürlüğüne yapılan onarım izni taleplerinin yıllara göre dağılımı 110
Şekil 4.60 Basit onarım talebi yasal süreci 111
Şekil 4.61 Basit onarım talebi yasal süreci 111

TABLO LİSTESİ

Tablo 4.1 Kentsel dokudaki değişimde talep ve sebep ilişkisi.....103

Tablo 4.2 Yapı ve kentsel doku bazında ihtiyaçlar doğrultusunda ortaya çıkan tamirat talepleri ve çözümleri 108

HARİTA LİSTESİ

Harita 3.1 Muğla ili konumu 40
Harita 3.2 Muğla geleneksel kent dokusunda eski ve yeni ana arterler 44
Harita 3.3 Geleneksel konut dokusu içinde çıkmaz sokaklar 48
Harita 3.4 Muğla Koruma Amaçlı İmar Planı 59
Harita 3.5 Kentsel sit alanı bölgeler 60
Harita 4.1 Yapının çalışma alanı içindeki konumu 87
Harita 4.2 Yapının çalışma alanı içindeki konumu 88

ÖZET

Muğla Tarihi Kent Merkezi Geleneksel Konut Dokusu Ve Koruma Sorunları

Selin DEMİREL KARACASULU

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı
Kentsel Koruma ve Planlama Programı
Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Elif ÖRNEK

Günümüzde sürekli gelişen teknoloji yaşam şeklimizi doğrudan etkilerken, fiziksel çevremizi de buna bağlı olarak dönüştürmemizi zorunlu kılar. Modern kentlerde bu değişim olağan seyrinde ilerleyebiliyorken, koruma altına alınan geleneksel yerleşimlerde çağdaş yaşam koşullarının geleneksel dokulara entegrasyonunda çok büyük zorluklarla karşılaşılmaktadır. Muğla geleneksel kent dokusunda yer alan yapıların çoğunluğunu sivil mimarlık örneği olan konut işlevli yapılar oluşturmaktadır. Koruma çalışmalarının Türkiye şartlarında yapılan en erken örneklerinden biri olan Muğla geleneksel kent dokusu özgün işlevine uygun olarak yaşamaya devam etmektedir. Döneminin ihtiyaçları doğrultusunda döneminin teknolojisinin elverdiği ölçüde yapılaşma gösteren geleneksel kentlerde yaşam koşullarındaki değişime bağlı olarak ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar, kullanıcının yapıya müdahalesini zorunlu kılmaktadır. Bu müdahaleler, mevcut koruma mevzuatının yaptırımları altında düşük gelirli kullanıcı profiline sahip kent dokusunda denetimsiz ve bilinçsizce yapılmaktadır. Bu da geleneksel konut dokusunda koruma sorunlarına yol açmaktadır. Günümüze kadar yaşayarak korunagelmiş geleneksel kent dokusuna çağdaş yaşam koşullarının kullanıcının ihtiyaçlarının göz önünde bulundurularak kontrollü ve bilinçli olarak

entegrasyonunun sağlanması, geleneksel kent dokusunun özgün değerlerinin korunması ve sürdürülebilir olması açısından büyük önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel kent dokusu, geleneksel yapı, koruma, koruma sorunları, Muğla

ABSTRACT

The Traditional Residential Fabric and Conservation Issues of the Historical City Center of Muğla

Selin DEMİREL KARACASULU

Department of City and Regional Planning

MSc. Thesis

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Elif ÖRNEK

Today's constantly evolving technology directly affects our way of life, it also requires us to transform our physical environment accordingly. While this change can proceed in the usual course in modern cities, in the traditional settlements that are under protection, there are great difficulties in the integration of contemporary living conditions into traditional patterns. Most of the buildings in the traditional city pattern of Muğla constitute are residential buildings which are examples of civil architecture. One of the earliest examples of conservation work carried out in conditions of Turkey, traditional city pattern of Muğla continues to live according to its original function. According to the needs of the period, the new needs that arise due to the change in living conditions in the traditional cities, which are structured to the extent allowed by the technology of the period, necessitate the intervention of the user to the structure. These interventions are carried out uncontrolled and unconsciously in urban patterns with a low income user profile under the sanctions of the existing protection legislation. This also leads to

conservation issues within the traditional residential fabric. Providing the controlled and conscious integration of the traditional city pattern, which has been preserved by living up to the present day, considering the needs of the user, is of great importance in terms of preserving and sustaining the original values of the traditional city pattern.

Keywords: Traditional urban fabric, traditional building, conservation, conservation issues, Muğla.

1
GİRİŞ

1.1 Literatür Özeti

Ülkemizin güneydoğusunda bulunan Muğla, doğal güzelliklerinin yanında, ev sahipliği yaptığı uygarlıklar ile zengin ve çok katmanlı bir tarihe sahiptir. Tarihte Muğla, Karia'nın büyük bir bölümünü, Lykia'nın da bir kısım önemli kentlerini içine almaktadır. Tarihi Latmos, Beçin, Ksantos Vadisi gibi yerleşim kalıntıları sebebiyle prehistorik dönemlere kadar uzanmaktadır (Taylan,2024). Bu bölge coğrafyası, stratejik konumu ve zenginliği sebebiyle tarih boyunca önemli olmuştur (Doğan, 2024).

Günümüzde hızla ilerleyen teknolojik gelişmelere bağlı olarak değişen kent kültürü kavramı ve yaşam biçimi, hem Dünya'da hem de ülkemizde geleneksel yerleşimlerin günümüz koşullarına uyum sağlanarak korunması konularını tartışmaya açmıştır. Tez çalışması kapsamında incelenen Muğla tarihi kent merkezi, mahallelilik kültürünü kaybetmemiş, geleneksel dokusunu büyük ölçüde koruyabilmiş Anadolu kentlerindendir.

Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çalışmanın amacı, literatür özeti ve hipotez bölümleri ile ilgili açıklayıcı bilgiler verilmiş, çalışma kapsamında yararlanılan kaynaklar açıklanmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde çalışmaya kavramsal dayanak sağlayacak incelemeye yer verilmiştir. Tarihi çevre, kültürel miras, geleneksel mimari miras kavramları açıklanmış, koruma kavramı, ülkemizde ve dünyada koruma kavramının tarihçesi ve düşünsel evrimi araştırılmış, ülkemizdeki koruma mevzuatının işleyişi incelenmiştir. Tarihi çevrelerin bozulmasına sebep olan sorunlar fiziksel/mekânsal, kültürel/sosyolojik, ekonomik ve yasal başlıklar altında incelenmiştir.

Üçüncü bölümde Muğla ilinin coğrafi konumu ve genel özelliklerinden bahsedilmiştir. Muğla tarihi kent merkezinin genel özellikleri, tarihsel gelişimi, sosyal yapısı ve yerleşim özellikleri açıklanmıştır. Bununla birlikte daha alt ölçekte Muğla evlerinin yerleşim karakteri, genel tipolojisinden ve yapılaşma felsefesinden bahsedilmiş, Muğla geleneksel kent dokusunda koruma anlayışı ile yapılmış planlama çalışmaları açıklanmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde Muğla geleneksel konut dokusunda, sokak ölçeğinde ve tek yapı ölçeğinde yapılan incelemelerle fiziksel ve mekansal sorunlar tespit edilmiştir. Bu kapsamda çalışma alanı olarak, Muğla Koruma Amaçlı İmar Planında I. Bölge olarak tanımlanan ve sivil mimarlık örneği konutların yoğunlaştığı bölgenin tamamı ele alınmış, muhdes eklentiler, niteliksiz onarımlar ve fiziksel bozulmalar tespit edilmiştir. Çalışmalar sırasında sokak ölçeğindeki elemanlarda tespit edilen değişimlerin neden-sonuç ilişkisinin daha detaylı incelenebilmesi tek yapı ölçeğinde irdeleme yapılmasına gerek duyulmuştur. Bu sebeple çalışma alanı olarak geleneksel konut dokusunda halen daha kullanımda olan bir Muğla evi seçilmiş, yapının konumu, genel bilgileri, plan şeması ve cephe özellikleri açıklanmıştır. Sonrasında yapının mevcut plan şeması çizimleri üzerinden eklenti ve muhdes müdahalelerin irdelemesi yapılmıştır. Bu incelemelerde geleneksel konut dokusunda tespit edilen sorunlar, kullanıma bağlı sebep-sonuç ilişkisi gözetilerek kurgulanmıştır. Bu bağlamda geleneksel konut dokusundaki fiziksel ve mekansal sorunlarla ilişkilendirilerek kültürel ve sosyolojik, ekonomik, yasal sorunlar başlıkları altında detaylandırılmıştır. Bu tespitlerde Muğla Valiliğinin tarafından desteklenen Muğla Üniversitesi Sosyoloji Bölümünün yürüttüğü Sosyolojik Yapı Araştırmaları Projesi kapsamında basılan Kültürel ve Doğal Kaynak Yönetimi Ön Araştırması II yayını ve Muğla Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığına bağlı Koruma, Uygulama ve Denetim Şube Müdürlüğü uzmanları ile yapılan mülakatlardan yararlanılmıştır.

Beşinci bölüm olan sonuç bölümünde ise yapılara ihtiyaç ve müdahale ilişkisi kapsamında geleneksel dokunun kullanıcıları ile birlikte bozulmadan yaşamaya devam edebilmesi, günümüz yaşam koşullarına cevap verebilmesi için öneriler getirilmiştir.

Literatür taramalarında, Muğla geleneksel kent dokusunun tarihi gelişimi bölümünde İlhan Tekeli'nin derlediği Tarih İçinde Muğla ve Ertuğrul Aladağ'ın Muğla Evi adlı kitaplarından yararlanılmıştır. Yerleşimin sosyolojik yapısının anlatımında ise Muğla Valiliğinin tarafından desteklenen Muğla Üniversitesi Sosyoloji Bölümünün yürüttüğü Sosyolojik Yapı Araştırmaları Projesi kapsamında basılan Kültürel ve Doğal Kaynak Yönetimi Ön Araştırması II kitabından faydalanılmıştır. Çalışma alanın tarihçesi, genel yerleşim karakteri ve Muğla evleri ile ilgili bilgiler için İlhan Tekeli'nin derlediği Tarih İçinde Muğla, Ertuğrul Aladağ'ın Muğla Evi ve Oktay Ekinci'nin Yaşayan Muğla adlı kitapları başlıca kaynaklar olarak kullanılmıştır. Geleneksel terminolojik terimlerde ise yine aynı kaynakların mimari terimleri kullanılmakla birlikte, Doğan Hasol'un Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü başlıca kaynaklardan olmuştur.

Bununla birlikte 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kapsamında büyükşehir niteliği kazanan Muğla ilinde, merkez ilçe Menteşe ismini almıştır. Ancak konunun ilerleyen kısımlarında herhangi bir karışıklığa sebebiyet vermemek amacı ile araştırma konusu, merkez yerleşim olan Muğla geleneksel kent dokusundan, ''Menteşe Geleneksel Kent Dokusu'' yerine ''Muğla Geleneksel Kent Dokusu/Kentsel Sit Alanı'' olarak bahsedilmiştir.

1.2 Tezin Amacı

Bu çalışma Muğla ili, Menteşe ilçesi geleneksel konut dokusundaki (çalışma kapsamında Muğla Kentsel Sit Alanı olarak bahsedilecektir) koruma sorunlarının araştırılmasını kapsamaktadır. Çalışma kapsamında dokuyu oluşturan bütün yapıların ve yapı parçalarının, dokunun ayrılmaz bir parçası olduğu, her yapının kendine has, özgün ve tek oluşundan yola çıkılarak geleneksel konut dokusunda, sivil mimarlık örneği konutların yoğun olduğu, Muğla Koruma Amaçlı İmar Planında I. Bölge olarak tanımlanan bölgenin tamamında gözlemler yapılmıştır. Geleneksel konut dokusunda, sokak ölçeğinde ve tek yapı ölçeğinde yapılan irdelemeler ile koruma sorunlarının tespit edilmesi, sorunların birbiri ile etkileşimde olan fiziksel, sosyo-kültürel, ekonomik ve yasal çerçevede gerekçelendirilerek irdelenmesini, kullanımı devam eden Muğla tarihi kent

merkezi geleneksel konut dokusunun sürdürülebilir politikalar geliştirilerek bütüncül bir koruma sağlanmasına yönelik öneri getirilmesi amaçlanmıştır.

1.3 Hipotez

19. yüzyıldan beri hızla değişen yaşam kültürü ve teknolojik gelişmeler tarihi kent dokularını da büyük oranda etkilemiştir. Değişimin çok hızlı ve kaçınılmaz olduğu bu dönemde; fiziksel ve mekânsal sınırlamaların pençesindeki geleneksel yapı stoğundaki bu değişim ise çoğunlukla fiziksel bozulmalarla sonuçlanmaktadır. Bu kapsamda geleneksel kent dokuları fiziksel eskimenin yanında; ya değişen yaşam koşullarına uyum sağlayamadığından terk edilmekte, ya da kullanıcılarının elinde özgün niteliklerini kaybederek başka bir dokuya dönüşmektedir. Mevcut koruma mevzuatı ve ekonomik değerler göz önüne alındığında ise bu dönüşüme seyirci kalınmaktadır. 2863 sayılı Kültür Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında değerlendirilen kültür varlıkları ‘’koruma’’ kapsamında yeterli olsa da korumanın sürekliliği kapsamında değerlendirildiğinde yetersiz kalmaktadır. Özellikle yaşayan geleneksel kent dokularında devlet tarafından koyulan yaptırımlar, kullanıcılar tarafından ‘’çivi bile çakılamaz’’ olarak değerlendirilmektedir. Bu ise kullanıcıyı ya yapıyı terk etmeye zorlamakta yada ‘’gelişigüzel’’ tamiratlar yapmaya mecbur bırakmaktadır. Muğla geleneksel konut dokusunda, fiziksel bozulmalar, kullanıcıların bilinçsiz müdahaleleri, sosyo-kültürel dönüşümler, ekonomik yetersizlikler ve mevcut koruma politikalarının yetersiz uygulanması, tarihi yapıların özgün kimliğini ve sürdürülebilirliğini tehdit eden temel sorunlardır.

Çalışma aşamasında, çalışma alanı olarak belirlenen Muğla Koruma Amaçlı İmar Planında I. Bölge olarak tanımlanan ve sivil mimarlık örneği konutların yoğunlaştığı bölgenin tamamında 2019 ve 2022 yılları arasında gözlemler ve fotoğraflama çalışmaları yapılmıştır. Çalışma alanı olarak Muğla KAİP’te I. Bölgenin tamamı seçilmiş, böylelikle koruma sorunlarının tespitinde incelenen örneklerin çoğaltılması amaçlanmıştır. Sokak ölçeğinde tespit edilen değişimlerin, alt ölçekte irdelenmesi gereği duyulmuştur. Bu sebeple çalışma alanı olarak seçilen alanda geleneksel sivil mimari örneği bir yapı seçilmiş, yapının plan ve cephe düzleminde geçirdiği değişilerin incelemes yapılmıştır. Geleneksel konut dokusunun ve dokuyu oluşturan yapıların mekan organizasyonundaki

değişimlerinin ve bu değişimlerin altında yatan gerekçelerin incelenmesi, geleneksel konut dokusundaki sorunların tespitine olanak sağlamıştır.

Çalışmalar sırasında Autocad ortamında plan ve cephe çizimleri yapılmış, altlık olarak hava fotoğrafları, halihazır haritalar ve koruma amaçlı imar planı kullanılmıştır. Bu süreç içinde koruma sorunlarının yasal sürecinin tespiti için Muğla Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığına bağlı Koruma, Uygulama ve Denetim Şube Müdürlüğü uzmanları ile mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

2
TARİHİ ÇEVRE KAVRAMI VE KORUMA SORUNLARI

2.1 Tarihi Çevre Kavramı ve Önemi

Tarihi çevre koruma, geçmişin izlerini taşıyan yapılar, alanlar ve yerleşim dokularının fiziksel, kültürel ve estetik özelliklerinin korunmasını amaçlayan bir süreçtir. Bu kavram, sadece anıt niteliğindeki yapıların değil, onların bulunduğu yerleşim dokusunun ve tarihsel bağlamının da korunmasını içerir. Tarihi çevre koruma, bir yandan geçmişin kültürel mirasını gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde aktarmayı hedeflerken, diğer yandan bu çevrenin çağdaş yaşam koşullarına uyumlu bir şekilde kullanılmasını da sağlamaya çalışır.

Tarihi çevreye ilişkin birçok tanımlama mevcuttur, Ahunbay tarihi çevreyi eski topluluklardan günümüze ulaşan yerleşim ve kalıntılar olarak tanımlamıştır (Ahunbay, 1996). Bu çevreyi kullanan topluluklar yok olsa da onları çevreleyen mekanların ayakta olması, günümüze ulaşamayan, hakkında yazılı bilgi olmayan yaşam tarzlarının anlaşılmasına olanak sağlar. İnsan ölçeğinde düzenlenmesi sebebiyle insan ilişkilerini pozitif anlamda etkiler ve ‘’birlik’’ olma duygusunu besler; bu suretle de insanı ‘’mutlu’’ hissettiren çevrelerdir. Eski toplulukların hayat felsefesi, estetik kaygıları, sosyo-ekonomik seviyesine ilişkin birçok detay, tarihi çevrelerde saklıdır (Ahunbay, 1996). Bu bağlamda tarihi çevre, bir toplumun tarihsel, kültürel ve estetik mirasını yansıtır. İnsanoğlunun tarihsel süreç içinde oluşturduğu kültürel değerlerin fiziki mekana yansımasıdır (Keleş, Hamamcı & Çoban, 2009).

Tarihi çevre, tarihsel, mimari, arkeolojik ve anıtsal değerleri ile bütünlük gösteren bir veya birkaç sokaktan oluşan dokulardır (Çelik & Yazgan, 2007). Kendi özelinde bir anıt niteliği taşımayan ancak bir araya geldiğinde tarihi, geleneksel, görsel değer taşıyan yerleşimleri oluşturan tüm öğelerin birlikte değerlendirilmesidir (Yazgan & Erdoğan, 1992). Tarihi çevreler insan ölçeğindeki

mekanlarıyla, süreklilik etkisiyle o bölgede yaşayanların birbiriyle güçlü bağlar kurmasını sağlar (Zeren, 1981).

Şekil 2.1 Floransa, İtalya (Wikimedia Commons)

Tarihi çevreler zamana bağlı değişim sonucu sergilediği kültürel kimlik ile çağımıza ayak uydurabildikleri ve bu kültürel kimliği sürdürebildiği sürece önem kazanmaktadır (Arabacıoğlu & Aydemir, 2007). Oysaki tarihi çevreler günümüzde yeni kentleşmenin kıyısında, ayrı bir köşede sergilenme alanları gibi algılanmaktadır. Kent kimliğinin tarihsel sürekliliğin sağlanması açısından tarihi çevrelerin günümüz koşulları ile değerlendirilmesi gereklidir. Tarihi çevrenin korunması, toplumsal ve kültürel hafızanın devamlılığını sağlayan önemli bir süreçtir. Bu koruma çalışmaları, sadece fiziki mekanı korumakla kalmaz, aynı zamanda bir toplumun kimliğini, değerlerini ve tarihsel bağlarını da gelecek kuşaklara aktarır. Kentleşme baskısına karşı direnç gösteren, tarihi dokuyu çağdaş yaşamla uyumlu bir şekilde koruyan yaklaşımlar, kültürel sürdürülebilirliği sağlamanın en etkili yollarından biridir. Tarihi çevrenin korunması ve bu korumanın sürdürülebilir olması ancak günümüz koşullarına sağlıklı bir şekilde entegre edilmesi ile sağlanabilir.

Tarihi çevreler kent kimliğini oluşturan baş aktörlerdir. Tarihi çevresini koruyamayan toplumlar zamanla kimliğini de kaybedeceğinden, insanların tarihleriyle kurdukları bağların zayıflaması ile ‘’aidiyetsizlik’’ duygusunun ortaya çıkarır (Kiper, 2004). Bu anlamda tarihi çevrenin korunması ülkelerin gelişmişlik seviyesinin de bir göstergesidir (Körlü, 2017).

Tarihi çevrenin korunması kültürel anlamda, yerel kimlik ve aidiyet duygusunu güçlendirir. Ekonomik olarak eski mekanların yeniden kullanımını sağlar, turizm odaklarını tetikleyerek canlanmayı sağlar. Sosyal bağlamda halkın ortak tarih bilinci oluşturması ile dayanışma kültürüne katkıda bulunur. Gelişimsel olarak kültürel mirasın korunarak sürdürülebilir büyümeyi sağlar. Çevresel bağlamda ise eski mekanların çevreci bir mantıkla yeniden kullanımını sağlar (Historic Hawaii Foundation, 2021).

Tarihi çevrenin korunması, sadece geçmişe saygı göstermekle, tarihi geleceğe taşımakla kalmaz, aynı zamanda ekonomik, sosyal ve çevresel faydalar da sağlar. Tarihi çevre, bir toplumun kültürel kimliğinin en somut göstergesidir. Geçmişin izlerini barındıran bu yapılar, toplumların tarihini ve evrimini anlamada kilit rol oynar. Tarihi çevre, geçmişteki yaşam biçimlerine, teknolojilere ve sanat anlayışına dair önemli bilgiler sunar. Böylelikle gelecek nesillerin kültürel köklerini anlamasına yardımcı olur. Restorasyonu yapılan, korunan ve yeniden kullanıma açılan tarihi bölgeler, yerel ekonomilere canlılık katar. Bunun yanında tarihi mekanlar turizm açısından daha cezbedici konuma kavuşurlar. Turizm konusundaki canlılık da yine tarihi bölgelerin ekonomik olarak kalkınmasında etkili olur. Bunun yanında tarihi çevrelerin sunduğu mevcut yapı stoğu çevresel süreklilik açısından da katkı sağlayacaktır.

2.2 Tarihi Çevrede Kültürel Miras ve Sit Kavramı

Kültürel miras, bir toplumun geçmişinden miras kalan ve o toplumun kimliğini oluşturan maddi ve manevi değerlerin bütünüdür. Bu kavram, insanlık tarihi boyunca biriken kültürel, sanatsal, bilimsel ve toplumsal birikimlerin günümüze kadar korunarak aktarılmasını ifade eder. Kültürel miras, toplumların tarihine, geleneklerine ve kimliğine ışık tutarak, geleceğe yön veren önemli bir unsurdur.

ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi'nde kültürel miras, insanların aidiyet duygusundan bağımsız olarak her daim değişim halindeki gelenekleri, değerleri, inançları, bilgilerinin karşılığı olan somut ve somut olmayan, günümüze ulaşan tüm varlıklar olarak tanımlanmaktadır. Tarihsel süreklilik içinde insan-mekan ilişkisi sonucu oluşan tüm çevreyi kapsar. Kültürel mirasın, onu oluşturan bütün değerleriyle gelecek nesillere aktarılmasını toplumların sorumluluğu olduğu vurgulanmıştır (ICOMOS, 2013).

Kültürel miras, bir topluluğa tarihi ile kimlik kazandıran, yaşam sürekliliği ile günümüze ulaşan, yerel ve evrensel değer taşıyan somut ve somut olmayan varlıkların tümüdür (İSMEP, 2014). Kültürel miras, bir toplumun tarihsel ve kültürel kimliğinin korunması ve devam ettirilmesi açısından büyük öneme sahiptir. Kimlik ve aidiyet oluşumuna katkıda bulunması, bir öğrenme kaynağı olması ve kültürel farkındalık sağlaması, farklı toplumlar arasında kültürel alışverişi ve diyalogu teşvik etmesi, turizm yoluyla ekonomik kazanç sağlaması, kültürel hem de çevresel sürdürülebilirliği desteklemesi sebebiyle kültürel miras kritik bir role sahiptir.

Şekil 2.2 Nemrut, Adıyaman (unesco.org)

Korumanın tarihsel sürekliliği içinde kültürel miras kavramı, ulusal ve uluslararası örgütlenmeler (ICOMOS, UNESCO, IUCN,..) tarafından somut ve somut olmayan kültürel miras gibi alt başlıklara ayrılmıştır.

2.2.1 Somut Kültürel Miras

Somut kültürel miras, maddi ve fiziksel varlıklarla şekillenen, kültürel ve tarihi değere sahip yapılar, eserler, yerleşim alanları ve anıtlar gibi unsurları içerir. Somut kültürel miras kendi içinde, tablo, heykel el yazması, sikke, arkeolojik eserleri kapsayan taşınır kültürel miras ve anıtlar, yapı grupları, sitleri kapsayan taşınmaz kültürel miras olarak sınıflandırılmıştır.

UNESCO'nun Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesinde anıt (yapı), yapı grupları ve sitlerin tanımlamalarına yer verilmiştir. Anıtlar; istisnai

evrensel değere sahip tarih, sanat ve bilim alanındaki resimler, heykeller, yapılar, arkeolojik unsurlar ve bunların birleşimleri olarak tanımlanmıştır. Yapı toplulukları da, bu unsurların bir arada bulunarak oluşturduğu evrensel değere sahip korunması gerekli kültür varlığı olarak tanımlanmıştır (UNESCO, 1972). Ülkemizde 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile 19. Yüzyıl sonun kadar yapılmış taşınmazlar ile bu tarihten sonra yapılmış önem ve özellik arz eden yapılar, sit alanları içindeki yapılar ve milli mücadele ve ülkemizin kuruluşunda önemli olaylara şahitlik etmiş mekanlar ile Mustafa Kemal ATATÜRK tarafından kullanılmış yapılar korunması gerekli kültür varlığı olarak tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 1983).

2.2.1.1 Sit Kavramı

UNESCO'nun Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesinde sit kavramı; tarihsel, estetik, etnolojik veya antropolojik olarak evrensel değere sahip insan doğa yada insan ve doğanın ortak ürünü ile arkeolojik alanlar olarak tanımlanıştır (UNESCO, 1972). Çeşitli toplulukların geçmişten günümüze ulaşan sosyal, ekonomik, mimari özelliklerinin yansıtan ''süreklilik'' ve ''bütünlük'' gösteren yerleşim kalıntıları olarak tanımlanmıştır (ICOMOS, 2013). Korunması gerekli niteliklere sahip, doğal veya insan yapımı, veya doğal ve insan ortak oluşumu alanlardır (Ahunbay, 1996)

Ülkemizde 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile tarih boyunca uygarlıkların günümüze ulaşan sosyal, ekonomik, mimari özelliklerini taşıyan yerleşim kalıntıları ile, önemli tarihi olayların yaşandığı yerler ve doğal ve tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlar olarak tanımlanmıştır. Kentsel, arkeolojik doğal, tarihi ve karma sit olarak sınıflandırılmıştır (Resmi Gazete, 1983).

2.2.1.2 Kentsel Sit Kavramı

Kentsel sit; mimari, tarihi, sanatsal bağlamda yerel kimlik taşıyan ve bütünlük arz etmesi sebebiyle değer kazanan kültürel ve doğal çevre bütünüdür. Bu kapsamda yapı ve yapı grupları içinde bulundukları çevrelerle yani yerleşim dokusu ve onu oluşturan ve sınırlayan duvarlar, bitki örtüleri ile bir bütün olarak yorumlanır (ICOMOS, 2013). Eski yerleşimlerin kendi içindeki uyumu ve bütünlüğünü,

kentsel donatılarını koruyarak günümüze ulaşmış alanlar olarak tanılanmaktadır (Ahunbay, 1996).

Şekil 2.3 Safranbolu, Karabük, Türkiye (unesco.org)

Kentsel sit, korunması gereken kültürel ve tarihi değer taşıyan alanları ifade eder. Bu alanlar, tarihi, mimari, estetik ve kültürel öneme sahip yapıların ve yerleşim dokusunun bir araya geldiği yerlerdir. Kentsel sit alanları, kentlerin tarih boyunca geçirdiği evrelerin izlerini taşıyan yerlerdir ve bu nedenle şehirlerin kimliği ve kültürel mirası açısından büyük öneme sahiptir.

2.2.1.3 Geleneksel Mimari Miras Kavramı

Geleneksel mimari miras, geçmişten günümüze ulaşmış ve belirli bir kültürün, coğrafyanın veya toplumun yaşam tarzını, estetik anlayışını ve teknik becerilerini yansıtan yapılar ve şehir dokularıdır. Bu miras, genellikle tarihî konutlar, dini yapılar, ticaret merkezleri, hanlar, köprüler, meydanlar, sokaklar ve diğer kamusal alanları kapsar. Geleneksel mimari miras, sadece estetik veya sanatsal bir değer taşımakla kalmaz, aynı zamanda toplumların sosyal, ekonomik ve kültürel tarihine dair önemli ipuçları sunar. Bir toplumun kültürünün temel anlatımı olan sivil mimarlık, bir yandan o kültürün bölgesiyle ilişkisini gösterirken, diğer yandan dünyanın kültürel çeşitliliğini yansıtması bakımından önemlidir. Geleneksel mimari onu oluşturan tüm bileşenlerle ve tarihselliği ile bütünlük içinde değerlendirildiğinde anlam kazanır ve onun anlaşılmasının temelini oluşturur.

ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesinde, günümüz şartlarının ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte tekdüzeliğe doğru gidilen bu çağa bölgenin yerel malzemesi ve yapım tekniği kullanılarak yerel kimliği sergileyen yapı veya yapı topluluğu olarak tanımlanmaktadır. Bu bildiri ile mimari mirasın, kültürel mirasın en önemli ögelerinden olduğu ve çağdaş yaşama entegre edilebilmesinin kültürel süreklilik bağlamında gerekli olduğu vurgulanmıştır. Bunun yanında geleneksel mimari mirasın, sosyal ve kültürel bütünlük içinde korunması gerektiği belirtilmiş, korum politikalarının sosyal-ekonomik boyutu ile de bütüncül ele alınması gerektiğine dikkat çekilmiştir. Geleneksel mimari mirasın yeniden işlevlendirilmesi, sürdürülebilir kalkınma bağlamında yaratıcılık ve ekonomik çekiciliği destekleyeceğinden toplumun yaşam standartını yükseltecektir (ICOMOS, 2013).

Geleneksel yapılardan bahsedilirken bu yapıların üretim süreçlerinin de gelenekselliğinden bahsedilmektedir. Yani sonuç ürün olan yapı kadar yapım süreci gelenekseldir. Gelenekselliğin nitelikleri olan devamlılık/süreklilik, tekrar ve geçmişin kabulü, bilinegelene bağlılık, bağımlılık değişime direnç olarak tasvir edilmiştir (Eyüce, 2005).

Geleneksel yapılar, inşa edildikleri dönemin malzemeleri ve teknikleriyle, çevresel faktörlere uyum sağlayacak şekilde tasarlanmışlardır. Örneğin, Selçuklu veya Bizans gibi çeşitli dönemlerde ve farklı bölgelerde ortaya çıkan mimari tarzlar, yerel malzemelerin kullanımı ve iklim koşullarına uyum gösteren yapılarıyla tanınır. Geleneksel mimari, çoğu zaman ahşap, taş, kerpiç gibi bölgede bulunan doğal malzemelerle yapılır ve çevreyle uyumlu, sürdürülebilir bir yapılaşma anlayışı sergiler. Geleneksel mimari mirasın korunması ve sürdürülebilir şekilde işlevlendirilmesi, sadece estetik ve tarihi değerlerin muhafaza edilmesi açısından değil, aynı zamanda kültürel kimliğin yaşatılması ve yerel toplulukların sosyal ve ekonomik yapısının güçlendirilmesi açısından da büyük önem taşır. Geleneksel mimari mirasın, sürdürülebilir turizm, yerel zanaatların canlandırılması veya kültürel etkinlikler gibi işlevlerle günümüz toplumuna entegrasyonu, yaşam kalitesini artırabilir ve kültürel sürekliliği sağlayabilir.

2.2.2 Somut Olmayan Kültürel Miras

UNESCO, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinde, ‘’toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekanlar’’ olarak tanımlanmaktadır (UNESCO, 2003). UNESCO’nun 2003 yılında kabul edilen Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi ile kültürel mirasın sadece fiziksel çevrenin korunması ile mümkün olmadığı, korumanın somut ve somut olmayan miras unsurlarının birlikte bütüncül bir yaklaşımla korunmasının sağlanabileceği anlaşılmıştır (Karakul & Yıldız, 2020).

Somut olmayan kültürel miras (intangible cultural heritage), bir toplumun kültürel kimliğini oluşturan, nesilden nesile aktarılan ve maddi olmayan geleneksel bilgi, beceri, uygulamalar, ritüeller ve inançlardan oluşur. UNESCO tarafından tanımlanan bu kavram, toplumların kültürel zenginliğini, çeşitliliğini ve kimliğini korumak ve devam ettirmek amacıyla, somut kültürel mirasın korunması ile bütüncül değerlendirilmektedir. Somut olmayan kültürel miras; sözlü gelenekler ve anlatılar, geleneksel el sanatları ve zanaatlar, müzik, dans, tiyatro, halk oyunları ve sahne performansları gibi geleneksel sanatları, düğün, cenaze, bayram kutlamaları, mevsim geçiş ritüelleri, dini törenler gibi toplumun bir arada gerçekleştirdiği uygulamaları ve ritüelleri, geleneksel tarım yöntemleri, bitki kullanımı, geleneksel tıp uygulamaları gibi toplumun yaşam şekli ve inançlarına dair tüm olguları içerir.

Şekil 2.4 Karagöz-Hacivat gölge oyunu (ktb.gov.tr)

Günümüzde özellikle ulusal ve uluslararası düzeyde, somut kültürel mirasın korunmasının ancak somut olmayan kültürel mirasla bütüncül değerlendirilmesi halinde başarıya ulaşacağı kabul görmüştür. Somut olmayan kültürel miras, toplumların kimlik ve aidiyet duygusunu güçlendirir ve nesiller arası bağların devamlılığını sağlar, kültürel çeşitliliğin korunmasına katkıda bulunur, sosyal dayanışmayı arttırır ve nesiller arası bilgi aktarımını sağlar. Somut olmayan kültürel mirasın korunması ve yaşatılması, kültürel zenginliğin devamlılığını sağlamak ve toplulukların kendi kimliklerini koruyarak uyum içinde yaşamasına katkıda bulunmak açısından son derece önemlidir.

2.3 Koruma Kavramı ve Gelişimi

2.3.1 Koruma Kavramı ve Değeri

Kentsel anlamda koruma, tarihi, kültürel, mimari ve sosyal değerleri olan kentsel alanların, yapılarının ve dokularının korunmasını, onarımının yapılarak sürdürülebilir bir şekilde kullanılmasını amaçlayan bir yaklaşımdır.

Türk Dil Kurumu sözlük anlamına göre koruma kavramı; bir şeyin eskimesini, yıpranmasını önlemek amacıyla gerekli dikkat ve özeni göstermek olarak tanımlanmıştır. Tarihi ve doğal çevre bağlamında koruma kavramı ise, tarihi veya sanat değeri yapıların ve dokuların, doğal değerlerin muhafaza, bakım ve onarımına ilişkin alınması gerekli tüm önlemler olarak tanımlanmıştır (Hasol, 2016). 2863 sayılı Koruma Kanunu kapsamında ‘’Koruma’’ ve ‘’Korunma’’ kavramları iki farklı ölçekte açıklanmıştır. Taşınır kültür varlıklarının muhafaza, onarım ve restorasyon uygulamaları olarak, taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında ise muhafaza, onarım ve işlev değiştirme uygulamaları olarak tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 1983).

Koruma, bir topluluğun sosyal, ekonomik ve kültürel değerlerini oluşturan tarihi çevrenin günümüzde değişen yaşam koşullarına entegre edilerek yaşamasını sağlamaktır (Zeren, 1990). Sınırlı kaynaklar sebebiyle yeniden üretilemeyecek doğal ve ‘’insan yaratısı olan’’ ürünlerin tümünü içerir. Mimari çevre koruma günümüz toplumu ile onun sosyoekonomik yapısı ve dinamiği le doğrudan ilişkilidir (Binan, 1999).

Ahunbay'a göre tarihi çevre koruma, kültür mirasını yok olmaktan kurtararak, tarihi çevrenin günümüz yaşam koşullarına uyumunu sağlamaktan geçer. Günümüzde koruma kavramı, bir anıtın korunmasının önüne geçmiş, dokuyu ve dokuları oluşturan ürünlerin korunmasını kapsar. Koruma çalışmalarının ilk dönemlerinde, yapılar yalnızca işlevsel değeri sebebiyle korunurken, günümüzde işlevini kaybetmiş yapılar da koruma altına alınmaktadır (Ahunbay, 1996). Günümüzde tarihi çevreyi olduğu gibi koruma fikrinden uzaklaşılmakta, tarihi çevrenin yaşadığı döneme uyum sağlayarak yaşamına devam etmesi benimsenmektedir (Arabacıoğlu & Aydemir, 2007).

Koruma, neleri, niçin, kimin adına, kimlerle ve nasıl sorularını sorarak bir politika oluşturmak üzerine başlamalıdır. Bu soruların yanıtının oluşturulması süreci politik ve seçmeci bir karar vermeyi gerektirdiğinden, koruma ideolojik bir eylemdir (Kiper, 2004).

Kültürel mirasın korunmasının benimsenmesi, sağlıklı bir kent yaratılmasının ötesinde o kentin kültürel kimliğinin tanınmasını da sağlar. (Tweed & Shutherland, 2007). Günümüzde gelişmiş ülkelerde koruma, toplumsal kalkınma aracı ve ekonomik gelişme stratejisi olarak kullanılmaktadır (Kiper, 2004). Yeniden kullanılmaya başlanan eski mekanlar çevreye canlılık kazandırır. Bölgede yaşayanlar, yaşadıkları çevrenin değerine ilişkin farkındalık kazanır ve daha sıkı bağlar kurar.

İlhan Tekeli günümüzdeki koruma anlayışının amaçlarını dört başlık incelemektedir.

1. Korumayı topluma tarih bilinci kazandırma amacıyla kullanmak,
2. Korumayı ulusal benlik yaratmak amacıyla kullanmak,
3. Korumayı estetik, sanatsal, kültürel ve çeveseldeğerler yaratmak amacıyla kullanmak,
4. Korumayı kültürel-turizm odaklı ticari bir amaçla kullanmak,

Bu dört türde temellendirilen koruma yaklaşımlarının yaratabileceği sorunlara karşın çözümün, bütün amaçların ''topluma tarih bilinci kazandırılması'' gerekçesi üzerinde irdelenmesi gerekmektedir (Tekeli, 1988).

Koruma kavramı, kentlerin geçmişten günümüze kadar gelen fiziksel ve kültürel birikimlerini gelecek nesillere aktarmayı hedefler. Kentsel koruma, sadece

yapıların fiziksel olarak muhafaza edilmesini değil, aynı zamanda bu yapıların ve çevrelerinin sosyal ve kültürel anlamlarını, işlevlerini ve toplumsal ilişkilerini de sürdürmeyi içerir.

Geçmişten günümüze ulaşan tüm mirasın korunması, ülkelerin sınırlı kaynakları düşünüldüğünde mümkün olmamaktadır. Günümüzdeki yeni kentleşme baskısı, doğa afetler ve mevcut kalıntıların yıpranması ile tarihi çevre bozulmaya devam etmektedir. Bu nedenle korumada öncelik teşkil edecek kriterlerin belirlenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda bir yapının ya da dokunun korunması; tarihi belge niteliği, eskilik özelliği, estetik değeri gibi 3 grupta tanımlanmıştır. Yapılar tarihi bir olay, kişi ya da sürece şahit olması ile tarihi belge niteliği, zamanın yıpratıcı etkisine ve insan müdahalelerine karşı ayakta kalabilmiş olması ile eskilik özelliği, toplumun genelinde güzel kabul edilmesi ile estetik özelliği taşımaktadır (Ahunbay, 1996).

UNESCO'nun 1972 tarihli Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi ile doğal ve mimari mirasın belirlenmesi için ölçütler oluşturulmuştur. Bu ölçütler kültürel sitler için, tekil tasarım ürünü olmak, bir döneme etki etmiş olmak, yok olmuş bir topluluğa ait bir belge niteliği taşımak, özel tarihi bir dönemin belgesi niteliği taşımak, geleneksel yaşamın örneği bir değer taşımak, ana inanç ve düşünce sistemlerine doğrudan bağlı olmak olarak tanımlanmıştır (Binan, 1999).

Uluslararası düzeyde koruma değerleri ise ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesinde bir yap yada yapı grubunun korunması gerekli kültür varlığı niteliği teşkil edebilmesi için 9 adet kriter belirlenmiştir;

i) Özgünlük; kültür mirasının gerçekliğini ve bütünlüğünü kanıtlayan tüm değerler,
ii) Bütünlük; kültür mirasının bulunduğu çevrenin bütün unsurları ile kazandığı değerler,
iii) Tarihsel değer; Tarihsel bir olay, kişi, kurumla olan ilişkisi veya kentsel kırsal, endüstriyel anlamda taşıdığı değerler,
iv) Belgesel değer; uygarlıkların ya da toplulukların sosyal-kültürel, ekonomik, ve siyasal süreci, yapım teknolojisi konusunda taşıdığı değerler,
v) Estetik ve Sanatsal Değer; tasarım ve bezeme özellikleri ile bir dönemin taşıdığı estetik değerler,
vi) Enderlik ve Teklik; Günümüzde benzeri olmayan yapı değer,

vii) Grup değeri; bir arada bulunmaları ile kazandığı değer,
viii) Kullanım değeri; Kullanımının sürekliliğine bağlı olarak kazandığı değer,
ix) Folklorik değer; Toplumun inanç, örf, adet ve yaşam biçimlerine dair kazandığı değerler,

olarak tanımlanmıştır. Bu bildiri ile mimari mirasın, kültürel mirasın en önemli bileşenlerinden olduğu ve çağdaş yaşama entegre edilmesinin kültürel süreklilik bağlamında gerekli olduğu vurgulanmıştır. Bunun yanında mimari mirasın sosyal ve kültürel bütünlük içinde korunması gerektiği belirtilmiş, koruma politikalarının bu boyutlarıyla da ele alınması gerektiğine dikkat çekilmiştir (ICOMOS, 2013).

Koruma çalışmalarının ilk dönemlerinde yapılar sadece işlevsel değerleri sebebiyle koruma altına alınırken günümüzde, işlevini kaybeden yapılar da modern çağın gereksinimlerine cevap verecek şekilde yeniden işlevlendirilerek korunmaktadır. Eskiden yapının bütünlüğünü sağlayarak koruma fikri hakimken, günümüzde tarihi çevre koruma bir döneme hakim mimari üslubu, yapım tekniklerini, sosyal-ekonomik hayatın anlaşılmasını sağlayan bir veri olarak da değerlendirilmektedir (Ahunbay, 1996). Tarihi çevrede koruma düşüncesi, antik dönemlerden günümüze kadar büyük bir dönüşüm geçirmiştir. Başlangıçta sadece estetik ve sembolik değeri olan yapıların korunmasıyla sınırlı olan bu anlayış, bugün tarihi dokunun, kültürel mirasın ve toplumun bir arada sürdürülebilir bir şekilde korunmasını amaçlayan bütüncül bir yaklaşıma dönüşmüştür.

2.3.2 Dünya'da Koruma Kavramının Gelişimi

Tarihi çevrede koruma düşüncesinin evrimi, zamanla gelişen toplum ve kültür anlayışları ile değişim göstermiştir. İlk dönemlerde anıtsal yapıların korunması ön plandayken, zamanla geniş bir çevre ve kültürel doku korunması anlayışına geçilmiştir.

Antik dönem ve ortaçağda, eski Mısır, Yunan, Roma gibi uygarlıklar daha çok dini ve siyasi anlamlar taşıyan anıt yapıları korumaya çalışmıştır. Bu dönemde koruma anlayışı daha çok katedraller, manastırlar, kiliseler, kaleler gibi işlevsel ve sembolik yapıların korunması çevresinde gelişmiştir. Rönesans döneminde ise antik dönemin estetik ve mimari değerlerini yeniden keşfetme dönemi olmuştur. Bu dönemde koruma anlayışı estetik ve sanatsal değere sahip yapılarla sınırlı

kalmıştır. Esasen 19. Yüzyılda, Sanayi Devrimi sonrasında hızlı kentleşmeye bağlı gelişmeler koruma hareketlerinin gelişimini de beraberinde getirmiştir.

Fransa'da 1789 Devrimi ile halk, soylulara karşı olan nefretini dini ve yönetim yapılarında büyük bir yıkım yaratarak göstermiştir, yapılar uzun bir süre harabe halinde kalmıştır. Bu dönemde 1830'larda mimar, mühendis, dekoratör ve mimarlık tarihçisi Viollet Le Duc, üslup birliğine ulaşma kaygısıyla gelişigüzel yapılan onarımları düzene sokmak için öncülük etmiş, koruma çalışmalarını kuramsal bir temele ve mimarlık tarihi araştırmalarına dayandırmıştır. Bununla birlikte bir anıtın restorasyonunun ait olduğu dönemin üslubuna uygun olarak yapılması ilkesi, o dönemin teknolojisi ile bir anıtın bir dönem içinde tamamlanamaması ve birden fazla dönemin üslubunu bünyesinde barındırması sebebiyle anıtların dönemsel eklerinin yok edilmesi ile tarihi kimliklerinin yok olmasına sebep olmuştur. Viollet Le Duc ile aynı dönemde, İngiltere'de John Ruskin tarihi yapıların dokunulmaz olduğunu ve olduğu gibi korunması gerektiğini savunmuştur. Romantik görüş olarak literatüre geçen bu akım üslup birliğine ulaşma kaygısı hareketine tepki olarak restorasyon uygulamalarının yapıların özgünlüğünü bozduğu fikri savunulmuştur (Ahunbay, 1996).

Ruskin, anıtın olduğu haliyle korunmasını üslup birliğine ulaşmak için eklerin kaldırılması ve yerine ne olduğu belli olmayan tasarımlar yapılmasını reddetmiştir. Üslup birliği kaygısının ve romantik görüşe karşı 1880'li yıllarda ''tarihi restorasyon'' ve ''çağdaş restorasyon'' kuramları ortaya atılmıştır. İtalya'da Luca Beltrami, anıtın restorasyonunun tarihi belgelere dayandırılarak yapılması gerektiğini savunmuş olsa da bu bilgileri belgelerin yeterliliği ve güvenilirliği konusunda eleştirilmiştir. 1883 yılında İtalyan Camillo Boito üslup birliği, romantik görüş ve tarihi restorasyon kuramlarını ''çağdaş restorasyon'' anlayışı içerisinde birleştirmiş ve günümüzde restorasyon kriterlerinin temelini oluşturan ilkeleri belirlemiştir (Ahunbay, 1996). Çağdaş koruma kavramına en yakın ilkeler Boito tarafından ortaya koyulmuştur. Boito, aynı dönemlerde Fransa'da Viollet Le Duc'ün stil bütünlüğü yaklaşımını, İngiltere'de Ruskin'in anıta müdahale etmekten korkan yaklaşımını eleştirmiş, yapıların dönemlerine göre restorasyon yaklaşımı olması gerektiğini belirtmiştir. Yapıya farklı dönemlerde eklenen eklentilerin önemine dikkat çekmiştir (Binan, 1999). Boito'nun ilkelerinde; anıtın evrensel bir değer kazandığını görüyoruz. Yenileme

ve eklerden kaçınılması gerektiği, ek yapılması zorunluluğu halinde somut verilere dayandırılarak farklı malzeme ve biçimde yapılması gerektiği, dönem eklerinin yapının bir parçası olduğu başka bir öğeye zarar vermedikçe korunması gerektiği, restorasyon uygulamasının belgelenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Gustavo Giovannoni, Boito'nun kuramını desteklemiş, ilkelerinin kabul edilmesi ve yayılmasına katkıda bulunmuştur. Boito'nun ilkelerine ek olarak, 1931'de Atina'da düzenlenen Tarihi Anıtların Korunması ile ilgili Mimar ve Teknisyenlerin I. Uluslararası Konferansı'nda ilk defa anıtların çevreleri ile birlikte korunması ilkesi belirlenmiştir.

Atina konferansı, 1972 UNESCO Dünya Mirası Antlaşması ile benimsenen evrensel değere sahip ortak ''anıt'' ve ''miras'' kavramlarının çıkış noktası olmuştur. Atina Konferansı Avrupa'da anıtların korunması konusundaki ilk konferans olması açısından önemlidir. Konferansın sonuç bildirgesinde; sonradan yapılan eklentilerin, bütünü tamamladıkları ve farklı dönemlere şahitlik ettiği için korumaya değer nitelikte olduğu ilkesi dönemi için çok yeni bir görüştür. Bunun yanında bu konferansta eğitimin önemi belirtilmiş, anıtların korunmasının toplumlar arası ilişkilerin güçlendirilmesi için bir araç teşkil edebileceği vurgulanmıştır (Binan, 1999).

Bu konferansta görüşülen ilkelerin detaylı olarak bir araya toplanmasıyla oluşan Carta Del Restouro, 1932 yılında İtalya tarafından kabul edilmiştir (Ahunbay, 1996). Carta del Restauro, daha sonra geliştirilen uluslararası koruma tüzükleri ve belgeleri için bir temel oluşturmuştur. Bu kartada, anıtlara minimum müdahale ilkesi benimsenmiş, restorasyon sürecinin her aşamasında belgelemenin önemi vurgulanmış, restorasyon çalışmalarında anıtın özgün kimliğine ve dönemine uygun çalışmaların yapılması gerektiği belirtilmiş, anıtın üzerinde var olan farklı dönemlerin izlerinin korunması gerektiği savunulmuştur. 1964 Venedik Tüzüğü gibi daha sonraki uluslararası belgeler, Carta del Restauro'nun ortaya koyduğu ilke ve yaklaşımları geliştirerek ve genişleterek, tarihi yapıların korunması konusunda evrensel standartlar oluşturmuştur.

1931 yılında Atina Konferansı ve Carta del Restauro ile alınan kararlara karşın, savaş sonrası kent merkezlerinin yeniden hayata döndürülebilmesi için yeniden yapım yoluna gidilmiştir. 1964 yılında Venedik'te II. Uluslararası Tarihi Anıtlar

Mimar ve Teknisyenlerin Kongresinde 1931'de Atina Konferansında kabul edilen ilkelerin yetersiz kaldığından yola çıkılarak Venedik Tüzüğü kararları alınmıştır. Venedik Tüzüğü ile anıt kavramının bir sanat eseri olmasının yanında tarihi bir belge değeri olarak da korunması gerektiği vurgulanmıştır (Ahunbay, 1996). Tüzük, tarihi yapıların korunmasını yalnızca fiziksel restorasyonla sınırlı görmeyip, yapının çevresi, peyzajı ve kültürel bağlamını da dikkate alarak bütüncül bir koruma yaklaşımını benimsemektedir. Böylece, tarihi yapıların ve çevrelerinin bir bütün olarak korunması gerektiği anlayışını savunur. Venedik Tüzüğü, uluslararası düzeyde gelişmiş bir tartışmanın sonucundan çıkan ''fikirbirliği'' olması sebebiyle çağdaş koruma kavramında önemlidir (Binan, 1999).

Atina Konferansı (1931) ve Venedik Tüzüğü (1964) gibi uluslararası belgeler ile tarihi yapıların korunmasında ilkeler belirlenmiştir. Bu belgeler koruma politikalarının uluslararası boyutta benimsenmesini sağlaması açısından önem teşkil etmektedir.

Venedik Tüzüğünün kabul edilmesinin ardından, 1965 yılında Varşova'da toplanan kongrede ICOMOS resmi olarak kurulmuştur. Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi ICOMOS, Venedik Tüzüğü'nü uluslararası düzeyde kabul etmiş, koruma alanında ilke, teknik ve politikaları hakkında bilgi toplayarak yayılmasını, koruma alanındaki uzmanları bir araya getirerek mesleki diyalog ortamı oluşturmayı, koruma uzmanları için eğitim programları hazırlamayı, koruma alanındaki belgeleme çalışmaları için ulusal ve uluslararası işbirlikleri sağlamayı, mimari mirasın korunması ve geliştirilmesi için uluslararası sözleşme çalışmalarını yapmayı amaçlamıştır (ıcomos.org.tr).

Günümüzde kültür mirasının korunması evrensel bir nitelik kazanmış, koruma çalışmalarının uluslararası düzeyde hız kazanabilmesi için işbirlikleri sonucu örgütlenmeler oluşmuştur. II. Dünya Savaşı sonrasında barış döneminde, ülkeler eğitim sistemlerinin yeniden düzenlenebilmesi için araştırmalara başlamış, 1946 yılında UNESCO Kuruluş Sözleşmesi yürürlüğe girmiştir (unesco.org.tr). 1959 yılında UNESCO tarafından, koruma çalışmalarında veri toplamak, teknik danışmanlık yapmak, uzman yetiştirilmesini sağlamak, restorasyon uygulamalarının kalitesini yükseltmek gibi misyonlarla merkezi Roma olan ICCROM kurulmuştur (Ahunbay, 1996).

UNESCO Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına dair Sözleşmesi'ne 14.04.1982 tarih ve 2658 sayılı Kanunla katılmamız uygun bulunmuştur. Dünya Miras Listesi'nde 19'u kültürel, 2'si karma olmak üzere 21 miras alanımız bulunmaktadır. Dünya Miras Listesi'nde yer alan alanlarımız; Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (1985), İstanbul'un Tarihî Alanları (1985), Göreme Millî Parkı ve Kapadokya (1985), Hattuşa: Hitit Başkenti (1986), Nemrut Dağı (1987), Hieropolis – Pamukkale (1988), Xanthos – Letoon (1988), Safranbolu Şehri (1994), Truva Arkeolojik Alanı (1998), Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi (2011), Çatalhöyük Neolitik Alanı (2012), Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğunun Doğuşu (2014), Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı (2014), Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzajı (2015), Efes (2015), Ani Arkeolojik Alanı (2016), Aphrodisias (2017), Göbekli Tepe (2018), Arslantepe Höyüğü (2021), Gordion (2023), Anadolu'nun Ortaçağ Dönemi Ahşap Hipostil Camiileri (2023) (unesco.org.tr).

Şekil 2.5 Aphrodisias Antik Kenti, Aydın, Türkiye (unesco.org)

Bir diğer uluslararası örgüt olan Avrupa Konseyi, 1954 yılında kabul ettiği Avrupa Kültürel Sözleşmesi ile Avrupa'nın ortak mirasını koruma ve ülkelerin ulusal katkılarını geliştirmeyi amaçlamıştır (Ahunbay, 1996).

1972 yılında UNESCO 17. Genel Konferansı Paris'te toplanmış ve UNESCO Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına dair Sözleşme 131 ülkenin imzasıyla kabul edilmiştir (unesco.org.tr). Bu sözleşmenin kabulü ile taraf ülkelerce önerilen , evrensel değer taşıyan, belirlenen kriterleri ve ölçütleri karşılayan anıt, yapı grubu ve sitlerin Dünya Miras Listesinde yer almasıyla Miras

Fonundan yararlanması olanağı yaratılmıştır (Ahunbay, 1996). Bu sözleşme ile kültürel mirasın sadece kullanım sebebiyle değil, ‘’sosyal’’ ve ‘’ekonomik’’ faktörlerin değişimine bağlı olarak da tahrip olduğu vurgulanmıştır. Birleşmiş Milletler önderliğinde kurgulanan ve taraf devletlerce imza altına alınan bu sözleşme ile ulusal düzeyde kalan koruma çalışmalarının, ülkelerin kaynaklarına bağlı olarak değişkenlik gösterebileceğinden, kültürel ve doğal mirasın tüm dünya halkının ortak mirası olduğu fikri ile uluslararası bir koruma teşkilatlanması yoluna gidilmiştir. Bu sözleşme ile taraf olan ülkeler, sözleşmeden ayrıntılı tanımlanan anıt, yapı topluluğu ve sitlerin tespiti ile korunarak gelecek kuşaklara aktarılması için gerekli tüm işlemleri yapmakla yükümlüdür. Bunun yanında uluslararası düzeyde önerilecek tüm yardımlara ve işbirliklerine açık olması zorunluğu getirilmiştir. Böylelikle dünya çapındaki doğal ve kültür mirasının korunması, sosyo-ekonomik ve eğitim düzeyleri değişkenlik gösteren taraf ülkelerin inisiyatifine bırakılmamıştır. Kültürel mirasın evrensel bir değer olması sebebiyle koruma çalışmalarının da evrensel kriterlere sahip olması gerektiğinden hareketle, ekonomik anlamda bir fon sağlanmış hem de ulusal ve uluslararası eğitim merkezlerinin kurulması teşvik edilerek rehberlik misyonu da üstlenilmiştir.

1975 yılının Avrupa Mimarlık Miras yılı olarak belirlenmesiyle ‘’Geçmişimiz için bir Gelecek’’ sloganıyla başlatılan kampanya halkın ve yönetimlerin ilgisini çekmiş, sonucunda Amsterdam Bildirgesi yayınlanmıştır (Ahunbay, 1996). Bu bildirge ‘’Bütünleşik Koruma’’ fikrini ortaya atması açısından ilgi çekicidir. Amsterdam Bildirgesi ile, Avrupa Mimarlık mirasının halkların ortak tarih bilincini geliştirmesi amacıyla çok önemli olduğu vurgulanmış, mirasın sadece anıt niteliğinde değil, kentsel ve kırsal ölçekte değerlendirilmesi gerektiği, kasıtlı hasar, yoğun trafik ve yeni kentleşme gibi artan sorunlara karşı tüm Avrupa ülkelerinin ortak sorumluluğu olduğu, mimari mirasın kent ve ülke planlamasında ele alınması gerektiği, yasal ve yönetimsel önlemlerin güçlendirilmesi gerektiği fikirleri benimsenmiştir (Amsterdam Bildirgesi, 1975). Bu bildirge ‘’Bütünleşik Koruma’’ fikrini ortaya atması açısından ilgi çekicidir. Bu kapsamda koruma ekonomik, sosyal, yasal ve yönetsel yönlerinden ele alınmıştır. Benzer yaklaşımla 1976 yılında Nairobi’de düzenlenen UNESCO toplantısında, Tarihi Alanların

Korunması ve Çağdaş Rolleri Konusunda Tavsiyeler başlıklı kararlar üye ülkelerce kabul edilmiştir (Ahunbay, 1996).

1975 -1980 dönemleri arası uluslararası toplantı sayıları artış göstermiş, kuramsal tartışmalar tarihi çevre korumada organizasyon şemaları, koruma eğitimleri ve ekonomisi, tarihi çevrenin bozulma nedenleri, yasal sorunlar gibi başlıklarda incelenmiştir (Binan, 1999).

1987 yılında Washington'da gerçekleştirilen ICOMOS Genel Kurulunda, Venedik Tüzüğü'nü tamamlar nitelikte, tarihi kentlerin ve kentsel alanların korunması için; Tarihi Kentlerin Ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü (Washington Tüzüğü) hazırlanmıştır (ICOMOS, 1987). UNESCO'nun, Tarihi Alanların Korunması Ve Çağdaş Rolü Konusunda Tavsiye Kararı'nda ortaya konulduğu gibi, tarihi kentlerin yasal koruma çalışmalarının yanı sıra, çağdaş yaşama entegre edilmeleri için gerekli düzenlemelerin yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu kapsamda ekonomik ve sosyal gelişme politikalarının ''kent'' ve ''bölge planlaması'' ölçeğinde ele alınması gerektiği belirtilmiştir. Bu tüzükle kentsel koruma için yapılacak planlama çalışmalarının, disiplinler arası araştırmalar ışığında yürütülmesi gerektiği yöntem olarak belirlenmiştir. Koruma çalışmalarında yasal, yönetimsel ve parasal araçların belirlenmesi gerektiği vurgulanmıştır (ICOMOS, 1987).

ICOMOS'un 1987 Tarihsel Kent ve Yerleşim Alanları Koruma tüzüğü, ilk defa tarihi çevre koruma ilkelerini oluşturulması amaçlanması açısından, 1993 Koruma Temel İlkeleri ise koruma alanındaki eğitimlerin yalnızca uzmanlıklar düzeyinde kalmaması toplumsal bilinçlendirme çalışmaları ile desteklenmesi gerektiği vurgulaması açısından önem teşkil etmektedir (Binan, 1999) 1994 yılında Japonya'nın Nara kentinde düzenlenen Nara özgünlük konferansı UNESCO, ICCROM ve ICOMOS'un işbirliği ile düzenlenmiştir. Dünya mirası sözleşmesi kapsamında düzenlenen konferansta kabul edilen Nara Özgünlük Belgesi'nde, Venedik tüzüğünün ilkeleri benimsenmiş olup, Dünya'da hakim küreselleşme ve tek tipleşme baskılarına karşın kültürel mirasın çeşitliliğinin ve özgünlüğünün korunması gerektiği vurgulanmıştır (ICOMOS, 1994).

Mimari korumanın sorgulama ve tartışma ortamı oluşturulmadan sadece ilke, tüzük ve metinler ışığında değerlendirilmesi, koruma kavramının zamanla

toplumsal gelişmenin dinamiklerine uygum sağlayamayarak yok olmasına sebep olur (Binan, 1999).

Korumanın düşünsel evrimi tek yapı ölçeğinden tarihi çevre koruma kavramına gelişmiş gibi görünse de, asıl evrim korumanın sürdürülebilir gelişme ve toplumsal katılımın öne çıktığı daha bütüncül bir yaklaşımın geliştirilmesiyle olmuştur. ICOMOS, UNESCO gibi uluslararası mekanizmalar, tarihi yapıları ve çevreleri korurken, aynı zamanda bu yerlerin yerel topluluklar ve ekonomik kalkınma için nasıl kullanılabileceğine dair rehberlik sağlamaktadır. Bu yaklaşım, tarihi çevrelerin sadece fiziksel değil, kültürel ve sosyal anlamda da korunmasını hedeflemektedir.

2.3.3 Ülkemizde Koruma Kavramının Gelişimi

Ülkemizde koruma kavramı, Osmanlı döneminden günümüze kadar tarihsel bir evrim geçirmiş ve modern yasal düzenlemelerle şekillenmiştir. Türkiye'de, özellikle Cumhuriyet dönemiyle birlikte koruma çalışmaları sistematik ve kurumsal bir yapıya kavuşmuştur. Bu süreç, hem yerel hem de uluslararası normlara uygun bir şekilde gelişmeye devam etmektedir. Her ne kadar koruma politikalarımızı ve koruma uygulamalarımızı uluslararası düzeyde başarılı seviyeye getiremesek de, tarihi çevrelerin bütüncül ve sürdürülebilir bir şekilde korunmasını amaçlayan yaklaşımlar giderek önem kazanmaktadır.

Türkiye'de koruma tek obje ölçeğinden başlayarak, tek yapıya daha sonra da kentsel ölçeğe yayılarak gelişme göstermiştir (Kejanlı, Akın & Yılmaz, 2007) Sanayi Devrimi sonrasında Avrupa'da gelişim gösteren Modernleşme akımı 19. Yüzyılın ortalarına doğru Osmanlı'da etkili olmuştur (Tekeli, 1988; aktaran: Kejanlı & ark., 2007). Osmanlı döneminde bilinçli koruma kavramı Avrupalıların Osmanlı topraklarında kazı talepleri sonrasında gelişmiştir (Bahçeci Başarmak, 2022). Batı'da kent planlaması çalışmaları, Osmanlı yerleşimlerinde yangınların önlenmesi yolların genişletilmesi şeklinde karşılığını bulmuş, günümüze aktarılan kavramlara temel teşkil etmiştir (Dinçer & Akın, 1994; aktaran: Kejanlı & ark., 2007).

1848 yılında yayınlanan Ebniye Nizamnamelerinde yeni yapılaşmaya ilişkin hükümler getirmekle birlikte mevcut yapılara da getirilen yaptırımlar

içermektedir. 1882 tarihli Ebniye Kanunu ise bazı hükümleri ile geleneksel konut dokusunun bulunmasının teşvik dahi etmektedir (Madran, 2009).

Eski eser hukukunun temeli olan 1869 Asar-ı Atika Nizamnamesi ile arkeolojik kazı çalışmalarını düzenlemeye getirilmiş, bazı taşınır kültür varlıkları tanımlamaları yapılmıştır (Bahçeci Başarmak, 2022). Batılılaşma etkisiyle ortaya çıkan kamu binaları ile kültür varlığının korunması amacıyla uygulamaya koyulan Asar-ı Atika Nizamnameleri ile koruma kavramı yasallaşmıştır (Dinçer, Akın,1994; aktaran: Kejanlı ve ark.,2007). 1889 tarihli Müze-i Hümayun Nizamnamesi ile önceki nizamnamelerdeki eksiklikler giderilmiş eski eserlerin müzelerlerde saklanması yönelik işlemler belirlenmiştir (Bahçeci Başarmak, 2022).

1910'larda ''Güzel Kent'' akımıyla anıtların çevresindeki yapıların yıkılarak oluşturulan meydanlarda tek başına sergilenmesini amaçlayan Haussman yaklaşımının etkili olması, kentsel sokunun bozulmasına ve anıt niteliği teşkil edebilecek diğer yapıların yıkımına yol açmıştır. Cumhuriyetin ilanıyla birlikte başkent olan Ankara'da planlama çalışmalarına başlanmış, Cumhuriyet ile birlikle başlayan modernleşme hareketlerinin görüldüğü ilk Anadolu kenti olmuştur. Atatürk döneminde imar planlarının oluşumu sürecinde anıt koruma kavramının ilk kez tartışıldığı görülmektedir (Kejanlı, Akın & Yılmaz, 2007). Cumhuriyetinin ilanından önce koruma çalışmalarının tek yapı ölçeğinde sınırlı kalmasından dolayı kentsel dokular büyük oranda tahrip edilmiştir. Cumhuriyetle birlikte Osmanlı'dan kopma düşüncesi, Türk tarihi kökeni araştırmaları ve batılılaşma etkisi ile 1930-1935 yılları arasında Osmanlı döneminden kalan yasal mevzuatta yeni düzenlemeler yapılmıştır (Bahçeci Başarmak, 2022). 1930'larda Tarihi Abidelerin Bakımı ve Korunması Hakkında Kanunda anıtların tespiti, belgelenmesi, bakım ve onarımının yapılmasına ilişkin en somut görüşleri içermektedir, ancak yürürlüğe girmemiştir. 1933 tarihli 2290 sayılı Belediye Yapı ve Yollar kanunu ile yapılacak imar uygulamalarında korunacak yapıların çevrelerine yönelik yaptırımları içermektedir (Madran, 2009).

II. Dünya Savaşı sonrası Dünya'da kültür mirasının korunmasına yönelik büyük adımlar atılmış, ülkemizde koruma alanındaki uzman mimarlar, plancılar bu gelişmeleri takip etmiş ancak bütün çabalarına rağmen, dönemin sosyal-ekonomik yapısındaki değişimler sebebiyle değişime uğramıştır. 1945 yılında Belediyelere

teknik destek ve finansman kaynağı yaratılması amacıyla kurulan İller Bankası, birçok kentte yetersiz kalmış, tarihi merkeze sahip kentler gecekondulaşma ve yap-satçı uygulamalara teslim olmuş, bu da beraberinde tarihi merkezlerin bozulmasına sebep olmuştur (Kejanlı, Akın & Yılmaz, 2007).

1950 li yıllarda hızlı kentleşme ve göç etkisi altında kentler bozulmaya başlamış kentlerin kültürel tarihsel ve toplumsal kimliklerinin korunması gerektiği gündeme gelmiştir (Bahçeci Başarmak, 2022). 1950' lerde çok partili hayata geçilmesi, uluslararası ilişkilerin artması finansman kaynaklarının genişlemesi, yeni eğitim kurumlarının açılması gibi gelişmeler, koruma çalışmalarını da etkilemiştir (Madran, 2009). 1951 tarihinde 5805 sayılı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Teşkiline ve Vazifelerine Dair Kanun ile; ülkemizde korunması gerekli anıtların ve eski eserlerin korunmasında uyulacak ilkeleri belirlemek, denetlemek, uyuşmazlıklar üzerine görüş bildirmekle sorumlu Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK) kurulmuş, dönemin şartlarında koruma anlamında büyük bir adım atılmıştır. Kurulduğu dönemde Milli Eğitim Bakanlığı'na, sonrasında Kültür Bakanlığına bağlı olmasına karşın çalışmalarında bağımsız olmuştur. Bu sebeple kurulmasından günümüze kadar, kültür varlıklarının korunmasında en yetkili kurul olmuştur (Kejanlı, Akın & Yılmaz, 2007).

Dünyada 19. yüzyıl sonları itibari ile gelişmeye başlayan kentsel ölçekte korumanın önemi Türkiye'de 1960 lı yıllarda anlaşılmaya başlamıştır (Bahçeci Başarmak, 2022). 1960'lı yıllarda ülke yönetim anlayışının değişmesiyle birlikte koruma anlayışı da değişmiştir. 1961 Anayasası'nın 50. Maddesinde, Devlet kültürel eserleri ve anıtları korumakla yükümlü kılınmıştır. Bu yıllarda kentsel ölçeğe ulaşan koruma kavramı yasal çerçevede tanımlanmaya başlamış, Venedik Tüzüğünün ülkemizde ilk etkileri görülmeye başlamıştır (Salman, 1976; aktaran: Kejanlı & ark., 2007). 1972 yılında imar yasasının 6. Maddesi ile anıt ve sivil mimari ürününün onlarla bütünlük teşkil eden sokak, meydan gibi kavramlarla korunması gerektiği belirtilmiştir (Dinçer & Akın, 1994; aktaran: Kejanlı ve ark., 2007). 1960'ların sonunda kentsel ölçekte koruma düşüncesi mevzuata girmiştir (Bahçeci Başarmak, 2022).

Ülkemizde tarihi çevrenin bütünlük teşkil edecek şekilde korunması yaklaşımı, ancak 1970'lerin sonuna doğru yasalarda yer bulabilmiştir. Tarihi çevre korumada

bilinçlenmenin artmasında akademik yayınlar, GEEAYK kararları, ICOMOS, UNESCO, Avrupa Konseyi kampanyaları etkin rol oynamıştır (Kejanlı, Akın & Yılmaz, 2007).

1970' li yıllarda artan turizm etkinlikleri çevre korumayı etkilemiştir. Tarihi değerin onarılarak yeniden işlevlendirilmesi, çevresiyle birlikte değerlendirilmesi gerektiği fikrini doğurmuştur (Madran, 2009). 1973 yılında ilk çağdaş yasamız olan 1710 Sayılı Eski Eserler Kanunu; 1906 yılında çıkarılan 4. Asar-ı Atika Nizamnamesi, 1912 tarihli Muhafaza-i Abidat Kanunu Cumhuriyet Döneminde de kullanılmış olsa da yeterli gelmediğinden, yürürlüğe girmiştir. Arkeolojik, tarihi ve doğal sit kavramlarının tanımlandığı bu yasa kapsamında Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK) tarafından çok sayıda kentsel sit ve anıt tescili yapılmış, tescil kararlarından dolayı halktan çok fazla tepki almıştır (Ahunbay, 1996). 1973 tarihli 1710 sayılı eski eserler kanununda sit alanı kavramı açıklanmış doğal, arkeolojik ve tarihi sitler olarak sınıflandırılmıştır (Bahçeci Başarmak, 2022). 1710 sayılı Eski Eserler Kanununun 15. Maddesinde tarihi yapıların sahiplerine teknik ve ekonomik destek verilmesi belirtilmişse de, desteğin ilişkin kaynak uygulanamamıştır (Kejanlı, Akın & Yılmaz, 2007). 1975 yılında Avrupa Mimari Miras yılı etkinlikleri sonucu kabul edilen Amsterdam Bildirgesi ilkelerinin benimsenmesi sonucu envanter çalışmaları başlatılmıştır. 1980' li yıllarda envanter çalışmalarının sonuçları imar planlama çalışmalarında kullanılmak üzere İller Bankası gibi kurumlara verilmiş ancak koruma amaçlı imar planlarının hazırlanmasına ilişkin şartname 1990 yılında ancak yapılabilmiştir (Madran, 2009).

1980' li yıllarda Türkiye'nin uluslararası düzeydeki koruma çalışmalarına ve uluslararası sözleşmelere katılımı artmıştır (Bahçeci Başarmak, 2022). 1983 yılında günümüzde kullanılan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kabul edilmiştir. Bu yasa ile varlığı bilinen yada gelecekte keşfedilecek olan tüm taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları Devlet malı olarak tanımlanmış ve koruma altına alınmıştır. Bu kanunda ''eski eser'' terimi yerine, UNESCO tarafından tanımlanmış ''kültür varlığı'' kavramı kullanılmıştır. 2863 sayılı kanunda 1987 ve 2004 tarihli değişikliklerle genişletilen tanımlar bölümüne, daha önce yasal terminolojimizde bulunmayan ''yönetim alanı'', ''yönetim

planı'' gibi terimlerin girmesi ile uluslararası normlara uyum sağlanmıştır (Ahunbay, 1996)

2004 yılında yürürlüğe giren 5224 sayılı kanun ile 2863 sayılı kanunun uluslararası normlara uyum sağlaması amaçlanmış örgütlenme yapısı geliştirilmiş kamu kurum ve kuruluşları için finansman kaynak düzenlemeleri ile teşvik unsurları oluşturulmuştur. 2005 tarihli 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun ile yerel yönetimlere kentsel dönüşüm ve yenileme ile plan yapma yetkisi verilmiş, kentsel sit alanlarında yenileme kavramı ilk kez kullanılmıştır. 2000 yılı yıllarda çıkarılan bu kanunlarla kültür varlıklarının korunmasına ilişkin bölgenin gerçek sahipleri olan yerel yönetimlere yeni yetki ve sorumluluklar tanımlanmıştır (Bahçeci Başarmak, 2022).

Türkiye'de koruma kavramının gelişimi, ülkenin tarihi ve kültürel zenginliklerini anlamaya, korumaya ve bu değerleri gelecek nesillere aktarmaya yönelik süreçlerle şekillenmiştir. Bu gelişim, Osmanlı döneminden Cumhuriyet dönemine ve günümüze kadar birçok yasal, düşünsel ve uygulama değişikliğiyle evrimleşmiştir. 19. yüzyılda Batı etkisinin artmasıyla, koruma konularında daha sistematik bir yaklaşım benimsenmiştir. 1869 yılında çıkarılan Âsâr-ı Atika Nizamnamesi (Eski Eserler Yönetmeliği), Osmanlı topraklarında bulunan eserlerin korunmasına yönelik ilk resmi belgedir. Bu belgeyle kazılar ve eserlerin yurtdışına çıkarılması gibi konular düzenlenmiştir. 1874 ve 1884 yıllarında bu nizamname güncellenmiştir; böylece koruma konusunda bir devlet politikası oluşturulmaya başlanmıştır.

Cumhuriyet'in ilanından sonra, koruma anlayışı modernleşmiş ve ulusal kültürün öne çıkarılmasıyla şekillenmiştir. İlk koruma uygulamaları, tarihi ve kültürel eserlerin tespit edilmesi ve kaydedilmesi üzerine yoğunlaşmıştır. Devamında Türkiye'nin ilk müzecilik organizasyonlarından biri olan Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 1931 tarihli Eski Eserler Kanunu, tarihi eserlerin tescil edilmesi ve korunması adına önemli bir dönüm noktasıdır. 1950'li yıllarda planlı kentleşme ile birlikte koruma anlayışı da gelişme göstermiştir. Modern şehircilik anlayışının gelişmesiyle, tarihi çevrenin korunması da bir kent planlama unsuru olarak görülmeye başlanmıştır. 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu koruma sürecini daha kapsamlı bir yasal çerçeveye oturtmuştur. Tarihi ve doğal çevrenin

korunması, kent dokularını da içerecek şekilde genişletilmiştir. 1983 yılında yürürlüğe giren 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, Türkiye'deki koruma faaliyetlerinin temelini oluşturmuştur. Bu kanun, kültürel mirasın tanımını genişleterek tarihi kent dokularını ve arkeolojik alanları da kapsam altına almıştır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları, koruma alanında denetim ve karar mekanizmaları olarak aktif hale gelmiştir.

2000'li yılların başından günümüze kadar geçen sürede Koruma kavramı artık yalnızca tarihi binalar ve yapılarla sınırlı kalmayıp, somut olmayan kültürel mirası, doğal mirası ve kent kimliğini de kapsayan ütüncül bir yaklaşımla ele alınmaktadır. Bunda Kapadokya, Safranbolu, Efes, Göbeklitepe gibi, Türkiye'nin birçok tarihi ve doğal alanının UNESCO Dünya Miras Listesi'ne dahil edilmesinin etkisi olduğu aşikardır.

Türkiye'de koruma kavramının evrimi, yerel ve uluslararası dinamiklerden etkilenmiştir. Başlangıçta bireysel ve vakıf odaklı bir anlayış varken, zamanla kurumsallaşmış ve kapsamlı bir koruma bilinci oluşmuştur.

2.3.4 Ülkemizde Koruma Mevzuatı ve Yasal Çerçeve

Ülkemizde kültürel ve doğal varlıklar 21.07.1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile koruma altına alınmıştır. Bu kapsamda kültür varlıklarının korunmasını sağlamak için gerekli tedbirleri almak, aldırmak ve bunların her türlü denetimini yapmak veya yaptırmak (kamu kurum ve kuruluşlarına) Kültür ve Turizm Bakanlığına aittir.

Kültür varlıklarının tespit ve tescilini yapmak, gerekliyse koruma alanlarını belirlemek, gruplarını belirlemek, sit alanı tescili akabinde geçiş dönemi yapı şartlarını belirlemek, koruma amaçlı imar plan ve plan değişikliklerini onaylamak, korunması gerekli kültür varlığı özelliklerini yitirmiş yapıların tescilini iptal etmek, Koruma, Uygulama ve Denetim bürosu olmayan yerlerde ruhsata tabi olmayan tadilat ve onarım izinlerini düzenlemek, Korunması gerekli kültür varlığı yer alan parsellere ilişkin hazırlanan rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerini incelemek, onaylamak ve tamamlanması akabinde yapı kullanma izni verilebilmesine karar vermek, tescilli kültür varlığına komşu yada cephe veren parsellere ilişkin hazırlanan yeni yapılanma projelerini incelemek, onaylamak ve tamamlanması akabinde yapı kullanma izni verilebilmesine karar vermek,

Koruma Yüksek Kurulunun ilke kararları doğrultusunda Koruma Bölge Kurullarının görev ve yetkileri dahilindedir.

2863 sayılı yasa ile Cumhurbaşkanlığı, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Milli Savunma Bakanlığının mülkiyetinde bulunan kültür varlıkları Kültür ve Turizm Bakanlığının teknik yardımı ve yapılan protokollerle ile kendilerince gerçekleştirilir. Bunun yanında Vakıflar Genel Müdürlüğünün mülkiyetinde bulunan kültür varlıklarının korunması, Koruma Kurulu kararı alındıktan sonra yine kendilerince yürütülür ibaresi bulunmaktadır.

17.08.2016 tarih ve 648 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 2863 sayılı Kanun'un ismi ''Kültür Varlıklarını Koruma Kanunu'' olarak değiştirilmiş, ''Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'' isimlerinden de ''Tabiat'' kelimesi kaldırılmıştır. Tabiat varlıklarına ilişkin tüm yetkiler 29.06.2011 tarih ve 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığına devredilmiştir.

5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanununun 4. Maddesine istinaden 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 10, 11 ve 57nci maddelerine dayandırılarak; İl Özel İdareleri, Büyükşehir Belediyeleri, Bakanlıkça izin verilen Belediyeler bünyesinde kültür varlıkları ile ilgili işlemleri yürütmekle yükümlü Koruma Uygulama ve Denetim Büroları (KUDEB) kurulabilmesine yetki verilmiştir.

Bu kapsamda bünyelerinde KUDEB kurulmasını talep eden Belediyeler Kültür Bakanlığına müracaat etmektedir. Söz konusu talep Bakanlıkça, Belediye sınırları içinde kültür varlıklarının yoğunluğu göz önünde bulundurularak değerlendirilmektedir. Büyükşehir Belediyelerinde İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı bünyesinde, diğer Belediyelerde İmar Müdürlüğü bünyesinde kurulabildiği gibi, KUDEB'lere verilen görevleri yürütmek üzere norm kadro ilke esaslarına uygun olarak Daire Başkanlığı olarak da kurulabilmektedir.

Bakanlıkça izin verilen Belediyeler bünyesinde kurulan KUDEB bünyesinde mimarlık, şehir planlama, inşat mühendisliği, sanat tarihi meslek alanlarında en az birer uzman; arkeolojik sit alanının bulunması halinde en az 1 arkeoloğun göre almaş zorunu olup, bu uzmanların 3 ay süre ile Koruma Bölge Kurullarında staj yapması zorunludur. Bu staj döneminin dışında mesleki deneyim ve uzmanlığa

dair herhangi bir şart aranmamaktadır. Bununla birlikte yönetmelikte mimarlık ve planlama meslek alanından gelen uzmanın kültür varlıklarının onarımı ve korunmasına ilişkin çalışmalarda görev almış olması tercih edilir ibaresi yer almaktadır. Kültür varlıklarının koruma çalışmalarında yer alacak teknik personelin, alanında deneyimli olmasının tercihe bırakılması koruma anlamında büyük bir soru işareti oluşturmaktadır.

KUDEB'lerin birincil görevleri arasında taşınmaz kültür varlıklarında 3194 sayılı Kanunun 21. Maddesi kapsamında ruhsata tabi olmayan, basit onarım kapsamında yapılacak tadilat ve tamirat izinlerini değerlendirmek sayılabilir. Maliki bulunduğu yapının onarımına ilişkin başvuru sonrasında, yapı uzmanlarca fotoğraflanarak incelenir, uygun bulunması halinde onarım ön izin belgesi düzenlenir. Uygulamalar sırasında aslına uygun olarak yapıldığı denetlenir, uygulamanın tamamlanması akabinde onarım uygunluk belgesi düzenlenerek dosya tüm bilgi ve belgeleri ile birlikte Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğüne iletilir. Bununla birlikte Basit Onarım uygulamaları süresince yapılan denetimler ile uygulama sırasında basit onarım kapsamını aşan yada esaslı onarım gerektiren durumlarda, uygulamalar durdurularak konu tüm bilgi ve belgeleri ile birlikte Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğüne iletilir.

Basit onarım izinleri tescilli yapıların yanında, tescilli yapı parseline bitişik ve/veya koruma alanında kalan, ruhsatı bulunan tescilsiz taşınmazlardaki basit onarım uygulamalarına, varsa koruma amaçlı imar planı koşularına göre izin vermek ve denetlemek ile yükümlüdür. Söz konusu uygulamalara yapının yasal durumunu kanıtlayan belgenin (yapı ruhsatı, iskan belgesi vb.) taşımaz maliki ve/veya vekili tarafından sunulması akabinde KUDEB uzmanları tarafından yerinde yapılan incelemeler sonrasında Basit Onarım Ön İzin Belgesi düzenlebilmektedir.

KUDEB'lerin bir diğer görevi arasında; Koruma Bölge Kurulları tarafından uygun görülen Koruma Amaçlı İmar Planlarının plan hükümleri çerçevesinde uygulanması, Koruma Kurulları tarafından onaylanmış, rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerine ilişki uygulamaların denetlenmesi, raporlanması ve Koruma Kurullarına iletilmesi, Koruma Kurulu tarafından uygun uygun bulunması halinde Yapı Kullanma İzin Belgesi düzenlenmesi yer almaktadır. Bu kapsamda Büyükşehir Belediyesi bünyesindeki KUDEB'lerde yapı kullanma izin

belgesi düzenleme yetkisi bulunmadığından, 3194 sayılı yasa gereği söz konusu iş ve işlemleri İlçe Belediyeleri yürütmektedir. Bununla birlikte Büyükşehir Belediyesi bünyesinde yer alan KUDEB'ler ruhsata aykırı uygulamaları 3194 Sayılı İmar Kanununun 32. Maddesi gereği sorumlu İlçe Belediyesine bildirmekle yükümlüdür. Bu aşamada Büyükşehir bünyesindeki KUDEB'lerin yerinde mühürleme işlemi yapma yetkisi bulunmadığından uygulamaların durdurulması sözlü olarak bildirilmektedir. Bu süreçte konu tutanak alına alındıktan sonra tüm bilgi ve belgeleri ile Koruma Kurulu ve İlgili Belediyesine iletilse de bu süreçte izinsiz uygulamalar devam edebilmekte, özellikle tescilli yapılarda geri döndürülemeyecek tahribatların devamına olanak tanımaktadır.

Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları, Proje Büroları ile Eğitim Birimlerinin Kuruluş, İzin, Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik ile çalışma usul ve esasları belirlenen KUDEB'ler, Koruma Bölge Kurullarının iş yükünü hafifletmesinin yanında, yerel yönetimlerin kültür varlıklarının korunmasında daha aktif rol almasına olanak tanımıştır.

Tescilli Kültür Varlıklarının mail-i inhidam olmaları halinde can ve mal güvenliğinin sağlanması için konuyu Koruma Bölge Kuruluna iletmek, gerekli işlemleri yapmak görevleri arasındadır. Bunun yanında maliki bulundular kültür varlığının tadilatını yapmayacak durumda olan maliklere İlgili İdarelerce yapılacak mali yardımları düzenlemek, teknik uzman yardımına bulunmak sayılmaktadır. Bu hususta Kamu Kurumlarında çalışan uzman personel yetersizliğine çözüm bulunması amaçlanmıştır.

Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları, Proje Büroları ile Eğitim Birimlerinin Kuruluş, İzin, Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik'in üçüncü bölümünde esasları belirlenen Proje Ofisleri İl Özel İdaresi bünyesinde kurulabilmektedir. Burada esasen mülkiyetindeki kültür varlığının bakım onarımını sağlayamayacak durumda olan maliklere proje desteği verilmesi amaçlanmıştır. Söz konusu yönetmeliğin dördüncü bölümünde ise sertifikalı yapı ustası yetiştirmek üzere eğitim birimlerinin kuruluş ve görevleri belirlenmiştir. Ülkemizde eski eser konusunda yaşanan bilgi ve deneyim eksikliğinin yanında, eski yapı ustalarının deneyim ve bilgilerini sonraki döneme aktarmadaki sorunlara çözüm olması amaçlanmıştır.

Belediye ve İl Özel İdaresi bünyesinde kurulan Koruma, Uygulama Ve Denetim Bürolarınca değerlendirilen Basit Onarım uygulamalarıdır. Bu kapsamda yapılacak tadilat ve tamiratlar yapıların yaşamını sürdürmesini amaçlamış; ruhsata tabi olmayan ve taşıyıcı unsurları etkilemeyen müdahaleler olarak tanımlanmıştır. ‘’3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu’nun 21 inci maddesi uyarınca ruhsata tabi olmayan: derz, iç ve dış sıva, boya, badana, oluk, dere, doğrama, döşeme ile mimari öğe olarak ve sanat tarihi açısından özellik arz etmeyen tavan kaplamaları, elektrik ve sıhhi tesisat tamirleri ile çatı onarımı ve kiremit aktarılması ve yörenin özelliğine göre belediyelerce hazırlanacak imar yönetmeliklerinde belirtilecek taşıyıcı unsuru etkilemeyen müdahaleleri…. yapıdaki ahşap, madeni, pişmiş toprak, taş gibi çürüyen ya da bozularak eksilen mimari öğelerin özgün biçimlerine uygun olarak aynı malzeme ile değiştirilmesini, bozulan iç ve dış sıvaların, kaplamaların, renk ve malzeme uyumu sağlanarak özgün biçimlerine uygun olarak yenilenmesini,…‘’ kapsamaktadır. Bu kapsamda yapının bozulmuş olan özgün mimari ögelerinin mevcut durumdakine uygun olarak aynı form ve malzeme ile yenilenmesine olanak tanımaktadır. Yapının sahip olmadığı elemanlar ve işlevler (yeni ıslak hacim, yeni pencere ve kapı açıklı, vb.) bu onarım izni kapsamında değerlendirilememektedir. Yapının taşıyıcı unsurunu etkileyecek uygulamaların ve/veya yapıda ihtiyaç doğrultusunda talep edilen ıslak hacim çözümlemeleri, yeni tesisat eklemeleri, kapı ve pencere açıklıklarına, form ve biçimine müdahaleyi gerektirecek öneriler ise ‘’Esaslı Onarım’’ Kapsamında değerlendirilmektedir. Bu kapsamda Tadilat ve tamirat (Basit Onarım) dışında kalan ve bilimsel esaslara göre hazırlanmış rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerine dayalı uygulamaları değerlendirilmektedir.

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 12. maddesi ile gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetindeki kültür varlıklarının korunmasına yönelik kaynak yaratımı amacıyla 29.07.1970 tarih ve 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanununun 8. Ve 18. Maddeleri uyarınca emlak vergisinin %10’u Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Katkı payı olarak Valilikler yönetimindeki özel hesaplarda toplanmaktadır. Bu hesaplar İl Özel İdaresine ve Belediyelere (yani Kamu tarafından) Valinin denetiminde kullandırtılır. Söz konusu katkı payının uygulama esaslarının belirlenmesine yönelik 22.08.2015 tarihli Taşınmaz Kültür

Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik yayınlanmıştır. Ocak ve Şubat ayı dönemlerinde İl Özel İdarelerince ve Valiliğe bağlı Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıklarınca ilan edilen başvurular için; Yönetim planlarının hazırlanması, koruma amaçlı imar planlarının hazırlanması, çevre düzenlemesi, kentsel tasarım ve sokak sağlıklaştırma projelerinin hazırlanması, tek yapı ölçeğinde rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinin hazırlanması işleri ile bu projelerin uygulama işlerine ait katkı payı başvuruları yapılabilmektedir. Bunun yanında kültür varlıklarının korunması ve onarımına yönelik yapılması gerekli kamulaştırma işlemleri, restorasyon dışında tadilat ve tamiratlar, tescilli müze yapılarında teşhir tanzim uygulamaları, arkeolojik sitlerde yapılacak proje ve uygulama işleri için de Katkı payı başvuruları kabul edilebilmektedir. Uygun bulunması halinde, Katkı Payı kapsamında kültür varlıklarının korunmasına yönelik yapılan tüm harcamalar kamu tarafından (İl Özel İdaresi, Büyükşehir ve İlçe Belediyeleri) yapılmaktadır.

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 12. Maddesine dayandırılarak yürürlüğe giren ''Taşınmaz Kültür Varlıklarına Yardım Sağlanmasına Dair Yönetmelik'' ile kültür varlıklarının korunmasına yönelik yeni bir hibe yöntemi yaratılmıştır. Bu yönetmelik ile gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan kültür varlıklarının korunması ve onarımı için Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından ayni, nakdi ve teknik yardımların esasları belirlenmiştir. Başvuru konuları proje ve onaylı projelere ilişkin uygulama yardımları olarak tanımlanmış olup, yardım miktarlarının üst sınırları belirlenmiştir.

2005 yılında yürürlüğe giren 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun ile kentsel yenileme projeleri kapsamında tarihi ve kültürel mirasın korunması, aynı zamanda bu alanların modern şehir yaşamına entegre edilerek kullanılması amaçlanmıştır. Bu yasa ile yerel yönetimlere yenileme alanlarını tespitinin yapılarak projeler geliştirir ve uygulama süreçlerini yürütme yetkisi verilmiş, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları ve diğer ilgili kamu kurumları denetleyici rol oynamaktadır. 5366 sayılı kanun ile tarihi ve kültürel alanların korunması ve yeniden işlevlendirilmesi konusunda önemli bir yasal araç olarak tanımlanabilir. Bununla birlikte koruma ve yenileme projelerinin özellikle

uygulama aşamasında toplumsal fayda ve kültürel sürdürülebilirlik gözetilerek gerçekleştirilmesi önem arz etmektedir.

Ülkemizde koruma mevzuatı, genel anlamda uluslararası standartlarla uyumlu olarak gelişmiştir. Bununla birlikte hem değişen yaşam şartları hem de gelişen teknoloji göz önüne alındığında uygulamalarda karşılaşılan zorluklar, toplumun koruma bilincinin arttırılarak sürdürülebilir bir yasal çerçevenin geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

2.4 Tarihi Çevrelerin Bozulmasına Sebep Olan Sorunlar

Tarihi çevrenin korunması, sadece estetik veya nostaljik bir mesele değil, çok yönlü bir toplumsal sorumluluktur. Bu süreç, kültürel kimliği yaşatmanın yanı sıra çevresel sürdürülebilirliğe, ekonomik gelişime ve toplumsal bilincin yükselmesine katkı sağlar. Ancak bu koruma sürecinde en büyük engeller, bilinç eksikliği ve finansman kaynaklarının eksikliğidir. Tarihi çevrenn bozulmasına sebep olan sorunların çözümü eğitim ve finansman odağında sürdürülebilir politikalar geliştirilerek aşılabilir.

Tarihi çevreyi oluşturan unsurların bakımlarının düzenli yapılmasını sağlamak, oluşacak tahribatın önüne geçmek için gerekli tedbirleri almak, bunlara göre bir koruma politikası oluşturmak tarihi çevrenin gelecek kuşaklara sağlıklı bir şekilde aktarılabilmesi için önem arz etmektedir (Ahunbay, 1996). Tarihi çevre, zaman içinde geçirdiği değişim sonucu sahip olduğu kültürel kimlik ile günümüz koşullarına bu kimliğini koruyarak ayak uydurduğu sürece önem kazanmaktadır (Arabacıoğlu & Aydemir, 2007)

Tarihi çevrenin bozulmasına neden olan etkenler oldukça çeşitlidir ve bu etkenlerin çoğu birbirine bağlıdır. Kentleşme baskısı, ekonomik zorluklar, doğal afetler ve farkındalık eksikliği gibi faktörler, tarihsel mirasın sürdürülebilir şekilde korunmasını zorlaştırır. Bu nedenle, tarihi çevrelerin korunması için bütüncül bir yaklaşım benimsenmeli; yasal düzenlemeler, toplum bilinci ve teknik müdahaleler bir arada düşünülerek bu değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması sağlanmalıdır.

2.4.1 Fiziksel ve Mekansal Sorunlar

Yapıldığı dönemin daha mütevazi yaşam şartlarına uygun olarak düzenlenmiş tarihi çevrelerde, değişen yaşam koşullarına bağlı olarak yenilemeler yapılması

zorunluluğu doğmaktadır. Bununla birlikte bu yapısal güncellemeler, sağlıklı bir koruma çalışmasına temellendirilmezse tarihi çevreyi oluşturan mekânlarda geri döndürülemeyecek zararlara sebep olmaktadır. Özellikle kullanıma devam eden tarihi konut yapılarında; mevcut yapıyı büyütmek yada çağdaş yaşam koşullarına uyum sağlamak için yapılan niteliksiz eklentiler ve yapının kaldıramayacağı özellikle eklenti tesisat ögeleri özgün yapılara fiziksel zarar vermektedir.

Şekil 2.6 Kayaköy, Fethiye, Türkiye (kültürportali.com)

Bununla birlikte yerel yönetimlerin tarihi yerleşmelerde yol ve altyapı düzenlemeleri de bölgeye zarar vermektedir. Özgün yol kaplamalarının sökülerek bölgeye ait olmayan asfalt tabakaları estetik bir görüntü olmamakla birlikte özgün yapıların alt kotta kalarak giriş çıkışını zorlaştırmakta, su baskınlarına sebep olmaktadır (Ahunbay, 1996). Bunun tam aksine yerel yönetimlerin zamanla eskiyen bu çevrelere; fen ve sağlık koşullarına ve bölgenin tarihi karakterine uygun, yeterli altyapı ve kentsel donatıyı sağlamaması/sağlayamaması da tarihi çevrelerin zamanla terk edilerek bozulmasına sebep olmaktadır.

Tarihi yerleşimlerin döneminin teknolojik şartlarının elverdiği ölçüde kurgulanan mevcut yolları günümüzde yetersiz kalmaktadır. Buna önerilecek yol genişletme vb. öneriler dokunun özgün değerini ve sokak siluetini olumsuz etkileyeceğinden, tarihi yerleşime sağlanması zorunluluk arz eden ulaşım ağının sağlıklı ve faydacı bir şekilde kurgulanması önem arz etmektedir. Tarihi yerleşim içindeki araç yoğunluğu, koruma-kullanım dengesi kurularak çözülmelidir. Kullanıcılarının çağdaş yaşam koşullarına uygun barınma ihtiyaçlarını karşılayamayan yapılar zamanla terk edilmektedir. Terk edilen yapılarda, yapı karakterinin özgün

elemanları fütursuzca sökülmekte, ya başka yapılarda kullanılmakta ya da yakıt olarak kullanılmaktadır.

Bunların yanında yapılan yanlış restorasyonlar tarihi çevrede geri döndürülemeyecek hasarlara sebep olmaktadır. Yanlış restorasyonların devamında yapılan yanlış işlevlendirmeler, yapılaşma felsefesi olarak daha sade kurgulanmış tarihi mekanlara kaldıramayacağı yükler getirmektedir. Yapılacak fiziki müdahaleler ve işlevlendirmelerde; tarihi çevrenin sağlıklı bir şekilde hayatına devam etmesinin yanında, barındırdığı özgün ögeleriyle birlikte korunması ilkesi göz önünde bulundurulmalıdır.

2.4.2 Kültürel ve Sosyolojik Sorunlar

Hızla artan nüfus ve göç hareketleri, tarihi çevreler üzerinde yoğun baskı oluşturur. Bu baskı, tarihi alanların plansız şekilde kullanılması, düzensiz yapılaşma ve sosyal sorunlara yol açar.

Kendi asıl kullanıcılarına sahip tarihi yerleşimlerde, kullanıcılar çevrelerine anı değeri ve aile bağları ile bağlı olduklarından koruma bilincine sahiptir. Tarihi çevrede yaşayan asıl kullanıcıların bölgeyi terk etmesi ile bölgeye yerleşen yeni kullanıcılar barındıkları tarihi çevrenin değerini anlayacak bilince sahip değildir. Tarihi yapılar belli kesimler için ucuz bir barınaktan öte bir değer taşımamaktadır (Ahunbay, 1996). Tarihi çevrenin korunmasının önemine dair farkındalık eksikliği, yerel halkın ve yöneticilerin bu alanları koruma çabalarını zayıflatır. Eğitim ve bilinçlendirme eksikliği, koruma politikalarının kullanıcı tarafından benimsenmemesine yol açabilir.

Tarihi çevrenin özelliklerini bütünsel koruyan bir bilinçlendirme algısı oluşmadıkça kültürel süreklilik söz konusu olamaz. Sosyal yaşam koşullarının değişimi ve hızlı teknolojik gelişmeler sonucu kullanıcı ile çevresi arasındaki bağın zayıflaması tarihi çevreye de zarar vermektedir (Arabacıoğlu & Aydemir, 2007). Tarihi çevrenin korunmasının önemine dair farkındalık eksikliği, yerel halkın ve yöneticilerin bu alanları koruma çabalarını zayıflatır. Eğitim ve bilinçlendirme eksikliği, koruma politikalarının benimsenmemesine yol açmaktadır. Bu bağlamda tarihi çevrenin korunmasının ve bunun sürekliliğinin sağlanmasının, kullanıcısının yaşadığı çevrenin değeri konusunda eğitilmesi ve yaşadığı çevreyi benimsemesi ile mümkün olacaktır.

Şekil 2.7 Tarlabaşı, İstanbul, Türkiye (wikimedia.org)

2.4.3 Ekonomik Sorunlar

Tarihi çevreler; gerçek kullanıcılarının günümüz koşullarına daha uygun tasarlanan yeni kent bölgelerine göç ederek bölgeyi terk etmesi ile birlikte zamanla metruklaşan ya da yoksul halkın barınma bölgesine dönüşmektedir. Tarihi çevrelerin bakım ve korunması için yeterli finansman kaynağının oluşturulamaması bozulmaları hızlandırmaktadır (Ahunbay, 1996). Göç ile birlikte tarihi çevrelerin gelir düzeyi düşük kullanıcılara teslim olması, koruma maliyetini finanse edecek parasal güçten yoksun olunması, yerel yönetimlerin de koruma alanlarında kullanmak için yeterli kaynak yaratamaması bölgenin ekonomik anlamda canlanmasının önüne geçmekte, tarihi çevrelerin zamanla bozulmasına sebep olmaktadır (Arabacıoğlu & Aydemir, 2007). Yoksulluk konusu, tarihi çevreye koruma politikaları geliştirilmesi önündeki en büyük engellerden biridir. Bu hususta devlet tarafından finansman kaynağının sağlanması, genel bütçede koruma için ayrılan payın arttırması gereklidir (Tapan, 2014). Özellikle gelişmekte olan ülkelerde veya ekonomik açıdan zayıf bölgelerde, kaynak yetersizliği nedeniyle, bakımı yapılmayan tarihi çevre zamanla bozulmaktadır.

Hızlı kentleşme, özellikle büyük şehirlerde tarihi çevreler üzerinde ciddi baskılar yaratmaktadır. Henüz koruma altına alınmayan tarihi yerleşimler rant amaçlı yeni yapılaşmalar uğruna yıkılmakta, yerleşimin değeri arsa değerine dönüşmektedir.

2.4.4 Yasal Sorunlar

Tarihi çevreyi korumanın başlıca aracı yasalardır, yani tarihi çevre aslında koruma yasal bir kavramdır. Koruma planının olmaması ve/veya bilinçsizce hazırlanması ve/veya bilinçsizce uygulanması tarihi çevrenin tahrip nedenlerinden sayılabilir (Arabacıoğlu & Aydemir, 2007). Bu bağlamda yasa koyucu olan devlet tarafından uygulanan yaptırımların, yasaların, yönetmeliklerin, planların yapılmasının ve uygulanmasının yanında tarihi çevrenin günümüz koşullarına sağlıklı bir şekilde uyum sağlayabilmesi için güncellenmesi de çok önemlidir.

Tarihi çevrelerin korunması için yeterli yasal düzenlemelerin olmaması ya da bu düzenlemelerin uygulanmaması, tarihi çevrelerin zarar görmesine yol açar. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde tarihi çevrelerin korunmasına dair yasal düzenlemeler eksik olabilir. Ülkemize 2863 sayılı Koruma Kanunu ile ‘’planlı koruma’’ kavramı gelmiş, 2004 yılında ‘’koruma amaçlı imar planı’’ tanımlanmıştır. Bu yasaya göre koruma amaçlı imar planlarının üst ölçekli nazım ve uygulama imar planları ile uyuşması gerektiği belirtilmiş ancak buna ilişkin araç ve yöntemler belirtilmemiştir. Yine bu yasada tarihi çevre koruma sorunu toplumsal örgütlenme, bilinçlenme ve kamaoyu oluşturma süreçleri sebebiyle ‘’katılımcı’’ olması gerektiği belirtilmiş ancak buna dair araçlar ve yöntemler belirtilmemiştir. Bu da uygulamada sorunlara sebep olmaktadır. 2004 yılında yapılan güncellemelerle mevzuatta Koruma Kurullarının işini rahatlatmak için uygulama ve denetimde etkin kurum olarak KUDEB’lerin kurulması tanımlanmış olsa da uygulamada yalnızca ‘’basit onarım’’ uygulamalarına bakan kurumlar gibi tanımlanmıştır. 2863 sayılı Koruma Kanunun 12. Maddesinde korum çalışmaları için bütçesi yeterli olmayan yerel yönetimler için oluşturulan Katkı Payı fonunun kullanım kararı Valilik ve komisyonlarına bırakılmıştır. Kaynak aktarımının dağıtımında bilimsel veriler ışığında karar verecek olan konunun uzmanlarının değil de bürokratlar tarafından değerlendi rilmesi konusu bir sorun olarak görülebilir (Sarıkaya Levent, 2009).

3
MUĞLA TARİHİ KENT MERKEZİ VE GENEL ÖZELLİKLERİ

3.1 Muğla Kenti Konumu ve Genel Özellikleri

Muğla ili, Türkiye'nin güneybatısında bulunmaktadır. Teke yöresi ile Menteşe Bölgesi içine alan Muğla Ege Denizi ile çevrilidir. 12.654 km2'lik yüzölçümüne sahip Muğla, 1124 km'lik kıyı uzunluğu ile ülkemizin en uzun sahil şeridine sahip ilimizdir. Kuzeyinde Aydın ili ile, kuzeydoğusunda Denizli ve Budru ili ile, doğusunda Aydın ile ile komşudur. Bodrum, Milas, Yatağan, Kavaklıdere, Ula, Köyceğiz, Ortaca, Dalaman, Fethiye, Seydikemer, Marmaris, Datça ve merkez ilçe Menteşe ile birlikte toplamda 13 ilçeye sahiptir.

Harita 3.1 Muğla ili konumu (wikipedia.org)

Akdeniz iklimine sahip Muğla'da, yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı geçmektedir. Dağlık iç bölgeler ise karasal iklim özellikleri göstermektedir. Metrekareye 1000 mm'den fazla yağış alan Muğla, Türkiye'nin en fazla yağış alan bölgelerindendir. Bununla birlikte iklim değişikliğininin de etkisiyle yazları kuraklık seviyesi artmakta, kışları da yağış rejimi de değişiklik göstermektedir.

Dağlık bir bölgeye sahip olan Muğla, Menderes Masifi ve Batı Toroslar kuşağı üzerinde bulunur. Bölgeye başkalaşım kayaları ve kalkerler hakimdir ve 1. Derece deprem bölgesinde yer almaktadır. Merkez ilçe olan Menteşe ilçesi Oyuklu, Yılanlı ve Asar Dağı ile çevrili olup, 600 metre rakıma sahiptir. Makilik ve iğne yapraklı ormanlarla çevrili olan bölgede sandal, söğüt, selvi, meşe palamudu, günlük ağacı, keçiboynuzu, zeytin gibi ağaçlar da geniş yer kaplar. Muğla'nın orman alanlarının geniş olması, bölgenin geleneksel yapım sisteminde ahşap kullanımını da etkilemiştir.

3.2 Muğla Geleneksel Kent Dokusunun Tarihsel Gelişimi

Tarihte ilk defa Mobella adı ile anılan kentte en eski yerleşim, günümüzdeki geleneksel dokunun kuzeyde sırtını yasladığı Asar (Hisar) Dağı tepelerinde bulunan MÖ. 400'lere tarihlendirilen kale kalıntılarıdır (Akçura, 2006).

Evliye Çelebi'nin Seyehatnamesi'nde Muğla isminin kaynağı Menteşeoğullarının veziri olan ve Muğla'yı Rumlardan alan ''Mugli Bey''den geldiği anlatılmaktadır. Kentin kuzeyinde dört köşe bir kayanın (Asar Dağı) üzerindeki kale kalıntılarından ve kentin bu dağın eteklerine yerleşiminden söz edilmektedir. O dönemde 11 mahalle, 2170 ev bulunduğu, alim ve bilginlerin çok olmasından kaynaklı da 7 medrese ve 11 sıbyan mektebi bulunduğu anlatılmaktadır (Sarı, 2024).

Muğla isminin bir diğer kaynağı olarak da Karca kökenli Mabolla'dan türediği yönündedir. MS 10. Yüzyılda kaynaklara Mogola olarak geçen kentin adı zaman içinde geçirdiği fonetik değişiklikler ile Muğla halini almıştır (Aybey & Ünver, 2024).

Surlarla çevrili olan tepede Klasik Çağlar'dan Bizans Dönemine kadar devam eden bir yerleşimin varlığını göstermektedir. Kalenin, kentsel sitin son sınırına kadar uzayan yamaçlarında Helenistik ve Roma Dönemlerine ait Kaya mezarları bulunmaktadır (Oktik &Öztürk, 2007). Yerleşimin kuzeyinde bulunan Asar dağının doğu ve batı kenarlarından akan Karamuğla ve Basmacı dereleri ovaya ulaşmaktadır. Günümüzdeki kent dokusu da Asar Dağının eteklerinden başlayarak ovada sonlanmaktadır. 13-19 yüzyıllar arasında kent öncelikle; mevcut Bizans ve Bizans öncesi ögeleri de içine alarak kurulmuş, Selçuklu döneminde bir sınır yerleşmesi halini almış, sonraki dönemde Menteşeoğullarına bağlı bir kent olarak yaşamış, Osmanlı döneminde ise ''sancak merkezi'' olarak kentleşme sürecine devam etmiştir. Muğla'nın Osmanlı döneminde de sancak merkezi olması, Menteşe Beyliğine başkentlik yaparken elde ettiği resmi

nüfusunun devam etmesini sağlamışsa da bölgeye asıl halim olan ticaret yollarının dışında kalması ve buna bağlı olarak Anadolu'ya kapalı bir konumda yer alması, kentsel gelişmesinin oldukça yavaş bir seyir izlemesine sebep olmuştur (Ekinci, 1985).

Geleneksel doku içinde tarihlenebilen en eski yapı Ulu Cami'dir. 1344 yılında Menteşe Beyi İbrahim Bey tarafından yaptırılmıştır. Caminin ''yeni'' adı verilen bir mahallede yapılmış olması, o dönemde cami çevresinde gelişen mahalle kültürünün hakim olması sebebi ile bu bölgede yeni bir kentsel dokunun oluşmaya başladığını göstermektedir (Akçura, 2006).

13. ve 14. Yüzyıllarda mescitlerle tanımlanmış mahalleler tekke, zaviye, medrese gibi oluşumlarla desteklenerek bir beylik kenti halini almıştır. 15. Yüzyılda kentteki en büyük uygulama olan Kurşunlu Külliyesi ile Osmanlı kenti halini almıştır. Cami, medrese, muallimhanesi ile yaptırılan külliyenin camisi kurşun kubbeye sahip olup, dokuda tek anıtsal nitelikli yapı görünümündedir. Güneyde bugünki Şeyh Mahallesinde yanında medresesi ile yaptırılmış olan Şeyh Camii 1550'den öncesine tarihlendirilmektedir. Caminin güneyinde bugün halen kullanımda olan hamam yapısı yer almaktadır. Asar Dağının tepelerinden başlayan yerleşimin, genellikle isimlerini bu bölgeye yerleşen evliyalardan alan camilerin etrafında gelişen mahalleler şeklinde ovaya doğru ilerlediği görülmektedir. Dağ yamacının sonlandığı noktada ise günümüzde halen daha kullanımda olan ticari merkez olan Arasta yer almaktadır. Tarihsel süreçte Muğla'nın doğu-batı aksında ticaret yolunu da içine alan bu bölge doğuda Sekibaşından başlamakta batıda Saburhane'de sonlanmaktadır. İzmir-Aydın tarafı olan Sekibaşı bölgesinden kente giren ticaret kervanları ticari merkezde yer alan hanlarda konaklarlar, Saburhaneden çıkış yaparak Yılanlı Dağı üzerinden Denizli-Tavas güzergahına devam ederlerdi. 18. Yüzyıla kadar dışa kapalı, sadece Aydın-Tavas kervanlarının geldiği dönemlerde canlanan bir dönem yaşamıştır. 18. Yüzyıldan sonra ise Osmanlı Devletin'nin deniz ticaretine önem vermesi ile birlikte İstanköy-Rodos-Mısır ile yapılan ticaret Gökova iskelesinin öne çıkmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla da bu dönemde Muğla, deniz aşırı ticaret yapan kervanların Gökova'dan önceki son konaklama yerleri halini almıştır. Muğla'da Arasta bölgesinin hemen doğusunda zenginleşen tüccarlar Konakaltı bölgesinde yeni bir ticari merkez oluşmasına sebep olmuşlardır. Bu dönemde kısmen önemini kaybeden Arasta bölgesi, Gökova iskelesinin önemini kaybetmesinin ardından eski hareketliliğine kavuşmuştur (Ekinci, 1985).

19. Yüzyılda ise Osmanlı Devleti'ni etkileyen bütün süreçlerin Muğla yerleşim dokusunu da etkilediği, 'batılılaşma' çerçevesinde askeri, idari, ve eğitim politikalarının yansımalarının fiziki çevreye yansıması görülebilmektedir. Bu dönemde Vali, Belediye Reisi gibi sorumluların imar çabaları görülmektedir. Kente su sağlanması, tarım çalışmları, yol, hastane, okul gibi tesislerin yapıldığı görülmektedir. Konut dokusunda ise bu dönem, içe dönük geleneksel mekan anlayışının dışında neo-klasik özellikler taşıyan dışa dönük yapılar sokağa, meydanlara açılmaya başlamıştır. Özellikle Dibektaşı, Konakaltı ve Saburhane bölgelerinde mevcut doku değişmiş, yenilenmiştir. 19. Yüzyıldaki gelişmelerle kendilerine yeni haklar verilerek ticaretle zenginleşen Rumların bu duruma öncülük ettiği düşünülmektedir. Bu dönemde özellikle Saburhane ve Konakaltı bölgelerinde 19. Yüzyıl öncesi doku özelliklerinin son bulmadığı, bazılarının dönüştüğü ve mevcut durumdakilerle yan yana sıralandığı görülmektedir (Akçura, 2006). Özellikle Saburhane ve Konakaltı bölgesinde yoğunlaşan Rum nüfus ticarette söz sahibi olmuşlardır. Bu bölgede yoğunlaşan büyük pencereleri ile dışarı açılan Rum evleri, Türk evlerinden ayrı bir karakter sergilemektedir. Bununla birlikte Saburhane bölgesi meyhane ve kahvehaneleri ile geleneksel dokunun eğlence mekanı unsurunu oluşturmaktaydı (Ekinci, 1985).

Cumhuriyet döneminde eski kentin beklenen yeni gelişmelerle ilişkisi sorununun ortaya çıktığı ve eski kentin değişmesi ve geliştirilmesi gerekli bir bütün olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında hazırlanmış fakat uygulamaya konmamış plana göre kentin geometrik düzenli yapı adaları ile gelişmesi öngörülmekte, eski dokuda ise mevcut yollar genişletilmekte, anıtların çevresi düzenlenmektedir (Akçura, 2006).

1930-40'lı yıllarda Cumhuriyet Meydanı çağdaş kentin merkezi olmuştur. Maydanı sınırlayan Atatürk İlkokulu, Halk Evi ve Oteli, Valilik Binası ve Valilik Konağı özgün işlevleriyle günümüze kadar ulaşmıştır. Bu çeperin devamında Şehir Kulübü ve sineması 1970'lerde yıkılmıştır. Günümüzde neoliberal etkilerle dönüşüme uğrayan Cumhuriyet mekanlarının değişim akımından Muğla, küçük ve yavaş gelişen bir kent olması sebebi ile etkilenmemiştir (İlke & Başoğlan Avşar, 2024).

Asar Dağı eteklerinden başlayan konut işlevli geleneksel yerleşim, yamacın sonlandığı noktada ticari merkez ile buluşmakta, ticaret merkezinin sonlandığı noktada ise bugünki çizgisi ile cumhuriyet dönemi planlaması net bir şekilde görülmektedir. Arasta bölgesinin güneyinde düzenlenen daire formundaki meydan, Bugün bu hat aynı

zamanda kentsel sit alanının sınırlarını da oluşturmaktadır. 1936 yılında inşa edilen dairesel formdaki Cumhuriyet Meydanı kuzeyde yer alan geleneksel kent dokusu ile güney bölgesi (yeni yerleşim bölgesi olcak) 3 ana yol ile, kentin geleneksel dokusunda yer alan ticari aksına benzeyen karakterde bugün Aydın (batı) ve Denizli (doğu) hattını ise iki ana yol ile bağlamaktadır. Meydanın çevresi, yay formlu Hükümet Binası, Halk Evi, Vali Köşkü, ilkolul ve Abide Hanım Konağı ile çevrelenmekte olup, merkezde Atatürk Heykeli ile tamamlanmaktadır (Ekinci, 1985).

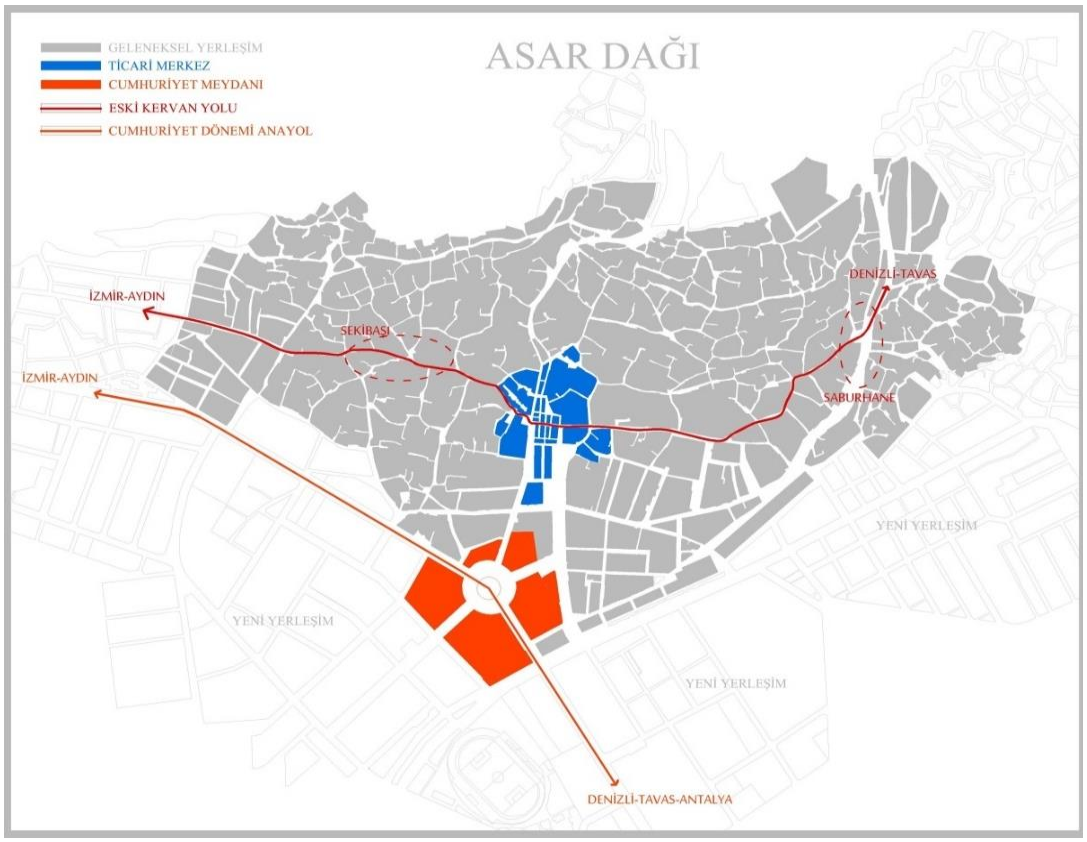

Harita 3.2 Muğla geleneksel kent dokusunda eski ve yeni ana arterler (1/1000 ölçekli Muğla koruma amaçlı imar planı altlık olarak kullanılmıştır.)

3.3 Muğla Geleneksel Kent Dokusunda Sosyal Yapı

Muğla geleneksel dokudaki eski yaşam kültürü genel olarak, kışın merkez yerleşimde ikamet etmek, yaz aylarında Karabağlar Yaylasına göç etmek şeklindeydi. Karabağlar yaylası, ‘’yayla’’ tabirinin aksine Muğla geleneksel yerleşim yerinden daha yüksekte bir bölge olmayıp, yerleşimin doğusunda yer alan, kış aylarında yağmur suları ile göllenen, çukurda yer alan bir düzlüktür. Bu sebeple yazları kurak geçen Muğla’da yaz aylarını geçirmek ve tarım yapmak içine verimli topraklara sahip serin Karabağlar Yaylasına

göç edilirdi (Aladağ, 1991). Muğla Evi tipolojisinin minyatürü niteliğinde çoğu zaman tek katlı evlerin yer aldığı geniş arazilerde, Muğlalılar tarım yapar, kışlıklarını hazırlarlardı. Eski Muğlalının iki evi olurdu; biri Muğla'da, diğeri yayladaki bir yurttaydı. Rum nüfusun dışında boşalan şehir, yaylaya taşınırdı. Çoğunlukla tarım ile geçinen halkın çalışma hayatında en belirgin özellik, kadınların çalışması ve ev ekonomisine büyük katkıda bulunmasıdır. Aile tipi, erkeğin üstünlüğüne dayanır (Aladağ, 1991).

Türk nüfusunun yanında Muğla'da yaşamış, gerek yaşam biçimine gerekse kültürüne çok şey katmış olan Rum nüfus, geleneksel doku içinde önemli bir yer teşkil etmektedir. Muğla evlerinin oluşumuna büyük katkıları olan Rumların, Muğla'ya ne zaman geldikleri bilinmemekle birlikte 20.yüzyıl başlarına kadar toprak damlı olan evler, Rum ustalar sayesinde birer birer eğimli çatılı evlere dönüşmüştür. 1922 mübadelesi ile göçe zorlanan Muğla Rumları, değirmenciliği, yapıcılığı, dülgerliği, kireççiliği, fırıncılığı, hamamcılığı ve terziliği de ellerinde bulundurmaktaydı. Mübadele ile bölgeden ayrılan Rumların yaptığı işler zamanla Türk çırakların elinde devam etmiştir. Bununla birlikte Milas, Bodrum ve Fethiye Rumlarının aksine Muğla Rumları Türkçe konuşmaktaydı (Aladağ, 1991).

2004 ve 2006 yılları arasında Muğla Valiliğinin desteği ile Muğla üniversitesi tarafından yapılan Sosyolojik Yapı Araştırmaları kapsamında, Kentsel Sit içinde Balıbey, Karamehmet, Camikebir, Musluhittin, Müştakbey, Emirbeyazıt ve Şeyh mahallelerinde bulunan 2755 adet evde uygulanan çalışmaların sonuçlarına göre günümüzde Muğla göç alan kentlerin başında gelmektedir. Ancak bu göç çoğunlukla turizm bölgesi olan Bodrum, Marmaris, Fethiye gibi ilçelere olmaktadır. Merkeze olan yüzde 36 oranındaki toplam göçün, yüzde 12'lik kısmı Muğla'nın ilçeleri ve civar köylerinden olup, yüzde 11'lik kısmını ise Aydın, Denizli, Burdur gibi yakın illerdendir. Yüzde 6'lık kısımda ise öğrenciler yer almaktadır. Kente göç ederek gelenlerin aidiyet duyguları incelendiğinde ise yüzde 86'lık kısmı ise kendilerini Muğlalı gibi hissettiklerini belirterek ezici bir çoğunluğu oluşturmaktadır. Bu durum kentsel bütünleşme, kimlik ve kültür çatışmalarının önlenmesi açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Muğla'dan göç etmeyi isteyenlerin oranı yüzde 2, göç etmek istemeyenlerin oranı ise yüzde 98'lik bir kısmını oluşurmaktadır. Muğla'da yaşamaktan memnun olanların ortak kanısı burada kendilerini baskı altında hissetmedikleri, kavganın, çatışmanın olmadığı, pahalı olsa da huzurlu bir kent olduğu yönündedir.

Ayrıca, Muğla merkez için geçerli olmasa da çevrenin ve doğanın cömertliği, iklimin yumuşak olması da memnuniyette önemli göstergelerdendir (Oktik & Öztürk, 2007).

Bölgede yaşayanların üçte ikisinin alt gelir düzeyine sahip olduğu, Muğla genelinde yüksek ev kiralarına oranla bu bölgenin ucuz barınma imkanı sağladığı söylenebilir. Bir diğer önemli husus ise Muğla'ya memur, öğretmen olarak tayin ile yerleşmiş sonrasında ise emekliliği gelmiş olan insanların da memleketlerine dönmeyip Muğla'da yaşamayı tercih ettikleri görülmüştür. Türkiye çapında yüzde 99'luk okur yazarlık oranına sahip Muğla ili genelinde, geleneksel doku içinde okuma yazma bilmeyenlerin son beş yıl içinde göç ile gelenler olduğu görülmektedir. Geleneksel dokuda meslek dağılımına bakıldığında ise ilk sırayı yüzde 37'lik bir oran ile ev hanımları almaktadır. Bunu yüzde 24'lik bir oran ile esnaf ve tüccarlar, yüzde 11'lik oran ile emekliler, yüzde 8'lik oran ile işçiler ve yüzde 7 oran ile öğrenciler takip etmektedir. Ev hanımları, öğrenciler ve emeklileri topladığımızda örneklemin yüzde 54'ü üretimde olmayan veya resmi olarak bir işte çalışmayan nüfustur. Bunların dışında geleneksel dokuda son dönemde yapılan restorasyonlarla yüzde 3'lük bir kesimde profosyonel mesleklerin (doctor, avukat, mimar, mühendis, vb.) yer aldığı görülmektedir.

Bu çalışmalar kapsamında yapılan anketler sonucunda ortaya çıkan tabloda;

-Aslında ilk bakışta tepkisel olarak Sit'ten nefret eden ve kesinlikle kaldırılmasını isteyen insanlar, konuştukça, Muğlanın bu özgün ve eski dokusunun korunması gerektiğini, kendilerinin bu evlerde yaşamayı istediklerini, bu yüzden de öncelikle onarımlarının ve korunmalarının yapılması gerektiğini söylemektedirler. Ama bundan umutsuz oldukları için de ''kaldırılsın da kurtulalım'' şeklinde bir çözümü tercih etmektedirler.

-Buralarda oturan ve maddi durumu iyi olmadığından, burada kiralar daha uygun olduğu için ev tutan öğrenciler de, mecbur kaldıklarını ama evlerin çok sağlıksız olduğunu, özellikle rutubet nedeniyle sık sık hastalandıklarını dile getirmektedirler.

-Bu bölgede yaşayanların en önemli sorunları ekonomik olarak dar gelirli olmaları ve dolayısıyla da Sit alanındaki mülklerine ya da oturdukları eve para harcayamamalarıdır.

-Genel olarak bir kişinin düşük ücretle çalıştığı ve ortalama olarak hane büyüklüğünün çekirdek aileyi temsil ettiği katılımcıların alternative yaratılsa bu alanda yaşamayı tercih etmeyecekleri saptanmıştır (Oktik & Öztürk, 2007).

Muğla geleneksel konut dokusunda yaşayan kullanıcılara yapılan anket çalışmalarının sonuçları, koruma ile ilgili ciddi sosyal ve ekonomik sorunları ortaya koyuyor. Kullanıcılar dokunun korunması gerektiğini kabul etse de, mevcut ekonomik ve fiziksel durumların iyileştirilmesi konusunda umutsuz oldukları için, çözümü sit statüsünün kaldırılmasında aramaktadır. Bölgede yaşayanların çoğunluğu ekonomik olarak dezavantajlı durumda olduklarından yapılarına yapılması gereken bakım ve onarımları ekonomik olarak imkansız görmektedir. Bunun yanında kullanıcıların yapılarını koruyabilmesi için yeterli teşvik mekanizmaları veya maddi yardımların olmaması, bu yapıların terk edilmesini cazip hale getirdiği görülüyor.

3.4 Muğla Geleneksel Kent Dokusunun Yerleşim Özellikleri

Muğla geleneksel kent dokusu, yerel ağızda Muğla Çukuru olarak adlandırılan Muğla Ovasının kuzeyinde bulunan Asar Dağı'nın eteklerine yerleşmiştir. Ovaya hakim görüntüsü ile adeta bir masayı andıran Asar Dağı (Hisar) üzerinde yer alan kale kalıntılarının devamında, yerleşimin kale dışından güneye (ovaya) doğru ilerleme gösterdiği görülmektedir (Aladağ, 1991). Arazi kullanımı açısından bakıldığında çevresi ile uyumlu bir etkileşim görülmektedir. Ovayı tarım amaçlı kullanan Muğlalı, yaşamak için daha serin ve suyun bol olduğu Asar Dağı eteklerini seçmiştir. Eğimli yamaca konumlanan konut ağırlıklı bölge, yamacın düzleştiği kısımda ticari merkez ile birleşerek devam etmiş, devamında iste cumhuriyet dönemi yapılarla son bulmuştur. Bugünki modern yerleşim ise bu hattın güneyine ovaya doğru yayılım göstermiştir. İlk yerleşme kanıtlarının da Asar Dağının tepesinde yer alan kale içinde olduğu düşünüldüğünde, tarih içinde kent yerleşimi adeta bir merdiven gibi ovaya doğru ilerlemiştir.

3.4.1 Sokak Karakteri

Geleneksel dokunun yerleşim özelliklerine bakıldığında eğimi kullanarak konumlandırılan yapılar arasında gelişigüzel dağılmış dar sokaklar, geleneksel dokuların kendiliğinden gelişmişliğinin en güzel örneğini sergilemektedir. Eğimli yamaca konumlanan evler birbirini görmeyecek şekilde birbirinin manzarasını kesmeyecek şekilde dizilmiş, sokaklarını gölge yaratsın diye dar bırakmıştır. Belli bir düzen göstermeyen yol genişlikleri yer yer 1.5 metreye kadar düşmekte, yer yer 5 metreyi geçmektedir. Özellikle konut yerleşiminin yoğun olduğu I. Bölgede bir yol aksı boyunca sürekli olarak değişkenlik gösterebilen yol genişlikleri bazı bölümlerde çıkmaz

sokaklar ile sonlanmaktadır. Toprak parçalarının zamanla kardeşler arasında bölünerek küçülmesi ve bu parsellere ulaşımın kamaşıklaşması, çıkmaz sokakların oluşumuna sebep olmuştur (Aladağ, 1991).

Oktay Ekinci'nin anlatımına göre kentsel sit alanı içinde bazı bölümlerde, yolların çok fazla daraldığı yerlerde, Koruma Amaçlı İmar Planı yapımı aşamasında belediye ile halk arasında yapılan bir dayanışma ile bedelsiz yola terkler yapılmış, bazı kavşak noktaları motorlu taşıtların geçebileceği şekilde genişletilmiştir (Ekinci, 1985).

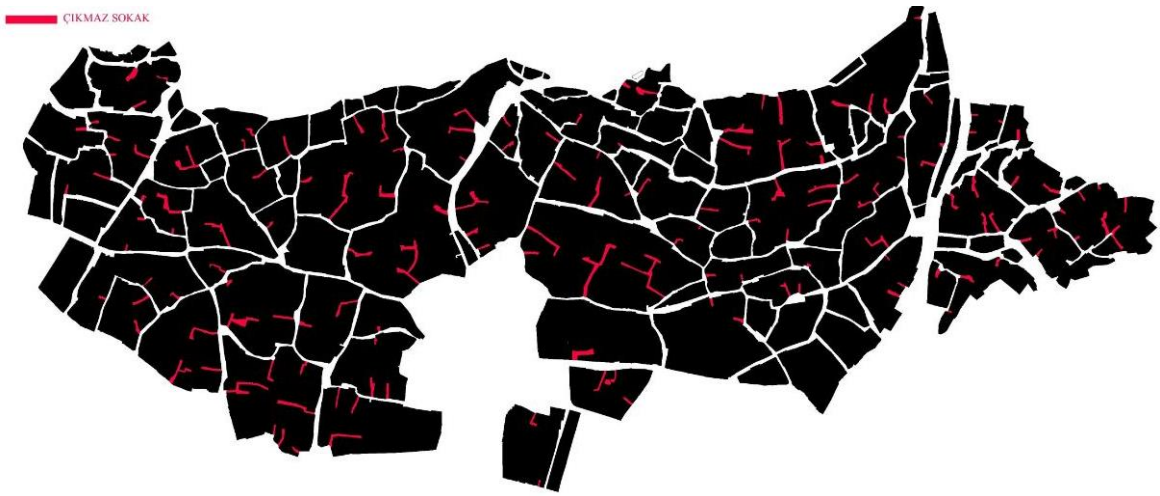

Harita 3.3 Geleneksel konut dokusu içinde çıkmaz sokaklar (Muğla Koruma Amaçlı İmar Planı kullanılarak hazırlanmıştır.)

Çıkmaz sokaklar; özellikle ada bazında incelendiğinde, büyük adalarda daha fazla sayıda çıkmaz sokağa ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Dokunun genel karakterini oluşturan konu olan, parsellerin miras yolu ile bölünmeye devam ettiği görülmektedir. Buna bağlı olarak çıkmaz sokak sayısı günümüzde artmaya devam etmektedir. Doku içindeki en geniş yol hatları Asar Dağının iki yanından inen ve mevcut durumda üzeri kapatılarak yol olarak kullanılan Basmacı Deresi ve Karamuğla Deresi hattındadır. Asar Dağından aşağı doğru kıvrılarak inen, birçok yerde birbirine paralel olarak bağlanan sokaklarda çok dik eğimler çıkmamakla birlikte, dik olan kısımlarda merdivenli sokaklar oluşturulmuştur (Ekinci, 1985).

Şekil 3.1 Merdivenli sokaklar (Karacasulu, 2020)

Muğla geleneksel sokak dokusunun en karakteristik öğesi Arnavut kaldırımlı sokaklarıdır ancak bugün ne yazık ki birkaç örneği dışında tümüyle yok olmuştur. Tanımındaki 'kaldırım' kelimesinden ziyade, yol kaplamasında kullanılan yapım tekniğinden dolayı bu tanım kullanılmaktadır. Çoğu yassı, iri, yuvarlak, dere ve sel taşları ile yapılmış yol ya da kaldırım olarak tanımlanmaktadır (Hasol, 2016) Yassı yüzeyleri üste, sivri köşeleri alta gelecek şekilde sıkıştırılmış toprak veya milli kum üzerine çakılarak yapılan bu döşeme tekniğinde, taşların sokağın orta hattında çukurlaştırılması ile akıntı yeri oluşturmuştur. Toprak üzerine çakılmak sureti ile harçsız olarak yapıldığı için toprağın su geçirimine izin vermektedir. Özellikle bölgenin yağış miktarları göz önüne alındığında, yağmur suyunun tahliyesi ve zemin suyunun beslenmesi açısından da önemli rol oynamaktadır. Eğimli bir topoğrafyaya yerleşmiş olan geleneksel kent dokusunda, eğime dik sokaklarda yağmur suyunun tahliyesi kendiliğinden gerçekleşse de eğime paralel gelişmiş sokak önem arz etmektedir.

Şekil 3.2 Korunmuş arnavut kaldırımlı sokak ve çıkmaz sokak (Karacasulu, 2020)

3.4.2 Yapı Cephe ve Avlu Duvarları

Sokak dokusunun bütünlüğü ve devamlılığı açısından incelendiğinde geleneksel kent dokusunda en önemli mimari elemanlardan biri haline gelen duvarların, günümüzdeki korunmuşluk seviyesi aslında bir anlamda kent dokusunun korunmuşluk seviyesi olarak da algılanabilir. Sokakta yürüyen bir insanın avlunun içini göremeyeceği kadar insani bir ölçekte yükselen avlu duvarları ve beraberinde yükselen yapının beden duvarları, iç mekanı sınırlamanın yanında sokağa da yön vermektedir.

Şekil 3.3 Özgün taş duvar dokusu (Karacasulu, 2020)

Geleneksel kent dokusunda yapıların dış beden duvarları ve bunun devamı niteliğinde olan avlu duvarları yığma moloz taş tekniğinde yapılmış, üzerine sıva yapılmadan kireç ile badanalanmıştır. Sokak dokusuna ayrı bir karakter kazandıran bu teknikle, taş yüzeyler arası derzler kapanmamış olduğundan, duvarda bir hareketlilik, gelişigüzel ve kendine özgü bir desen oluşmuştur. Bunun dışında özel olarak bazı yapıların birinci kat bağdadi duvarlarında ve sokağa çıkma yapan cumbalardaki bağdadi duvarlar sıvalı ve kireç badanalıdır.

Geleneksel sokak dokusundaki özgün kavşak noktalarında ve köşelerde dönüşleri rahatlatmak için ise yapıların beden duvarlarının sokak cephesindeki köşe noktaları zemin kat hizasında 45 derecelik açı verilerek yapılmıştır. Bu köşeler bazen düz, bazen kavsaralı sonlanmakla birlikte daha nitelikli yapılarda mukarnaslı olanlarına da rastlanmaktadır.

Şekil 3.4 Geleneksel yapı duvarlarında köşe dönüşleri (Karacasulu, 2020)

Kent iki ölçekte algılanabilir durumdadır. İlki, sokaklarında yürürken sizi sınırlayan beyaz badanalı taş duvarlar, bu duvarların üzerinden sokağa taşan ağaçlar, asmalar şeklindedir. Asar Dağı eteklerine karşıdan bakıldığında ise güneye açılan sofaları ile adeta birbiri üzerine binmiş gibi görünen kırmızı kiremit çatılı evlerdir. Muğla geleneksel kent dokusuna çevreye uyumu ve minimalist çözümleri hakimdir.

3.5 Muğla Evi ve Genel Özellikler

Geleneksel dokuyu oluşturan evler önceleri düz damlı (toprak dam) biçimindeydi. Zaman için yapıların taş beden duvarları sabit kalmış, düz damlar sökülerek üzerine bugünki kırma çatılar çakılmıştır. Sokak ile yapını bağlantısını avlu sağlamakta olup, avluda ahır, salındırma (açık mutfak), hela, kümes, ve havuz bulunur. Muğla Evlerinin ilk örnekleri tek katlı olup, sonraki dönemlerde iki katlı olarak görülürler (Aladağ, 1991)

Dış sofalı plan tipine sahip Muğla Evleri, taşıyıcı taş beden duvarları ile üç yönden sarılmakta (sağır), tek yönde ise ahşap dikmelerle desteklenen açık sofası ile avluya doğru açıktır. Bir cephesini sokağa dayamaya çalışan Muğla Evinde, sokağa cephe veren arka vey yan cepheler genelde sağır görünümdedir. Eğimden dolayı arka cephenin bir kısmı toprağa gömülü durumdadır. Taş beden duvarları ‘’gumile’’ denen taş

saçakçık ile sınırlı, avluya bakan açık sofa ile geniş ahşap saçaklar ile korunmaktadır. Her odanın bir ailenin yaşayabileceği şekilde düzenlenmiş bu evler üç kuşağı bir arada barındırabilmiştir (Aladağ, 1991).

Evin içi görülmesin diye sokağa olabildiğince sırtını dönen evlerin pencereleri üst katlarda açılmış, bu pencere açıklıkları kuzeyden esen rüzgarları içeri fazla almasın diye daha küçük yapılmıştır. Yazları sıcak ve kurak geçen iklimde ışığını sofalara açılan pencereleri ile içeri almıştır. Güzel havalarda günlük hayatın geçtiği sofalarını kendi avlusuna doğru yapmıştır. Bir oda içinde, ocağında sayesinde hem ısıl konforunu sağlamış hem de yemek pişirilmesine imkan vermiştir. Duvar boyunca yer alan almalıklarda ve duvar içi nişlerde tabak, kaşığını, erzağını depolamış yeri geldiğinde mutfak, yemek odası halini almıştır. Günün sonunda yüklükten indirilen döşeklerin yorganların yere serilmesi ile yatak odası halini almıştır. Tuvalet mekanı dışında bütün temel ihtiyaçlarını bir tek oda içinde çözümleyebilmiştir. Evin daha serin ve nemli olan alt katlarını ahır olarak kullanmanın yanında, erzak depolama amaçlı kullanmıştır. Her daim avluda yer alan ağaçları ile yapıda doğal iklimlendirmeye katkıda bulunmuş, evin önündeki toprak alanda her daim ulaşabileceği taze meyve sebzesini yetiştirebilmiştir. Yapılı çevre içinde toprak ile ilişkisini kaybetmemiştir. Yapım tekniğinde temel olarak çevresinde en kolay bulunan taş ve ahşap kullanmış, kullanıldığı dönemler boyunca değişen teknolojik gelişmeleri mevcut yapım felsefesine uyumlu bir şekilde entegre edebilmiştir.

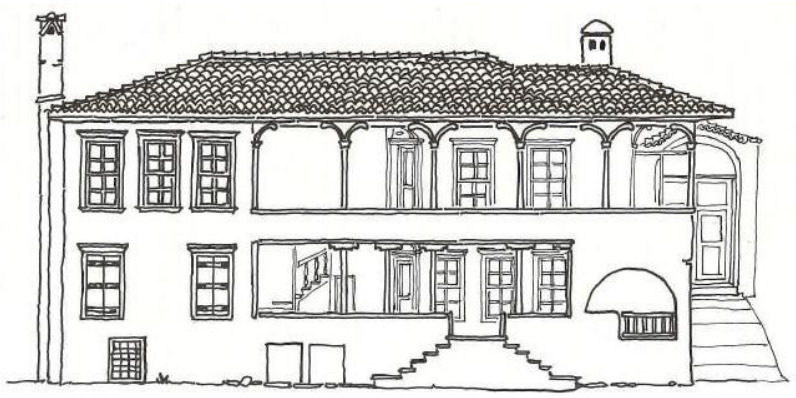

Şekil 3.5 Muğla evi (Ekinci, 1985)

Muğla Evleri Mimar Oktay Ekinci'ye göre Türk ve Rum evleri olmak üzere iki şekilde sınıflandırılmıştır. Karamuğla Deresi etrafındaki Saburhane bölgesinde yoğunlaşan Rum nüfus genellikle kesme taş duvarlara sahip, yapının orta hattında yer alan direk sokağa açılan yapılar olarak geleneksel dokuda kendilerini belli eder. Sokakla

bütünleşen ve dışa açık bir cephe ve kütle nizamı gösteren Rum evlerine cephenin orta hattında yer alan ve direk bir orta mekana doğru açılan sokak kapısı ile girilir. Odalar bu orta mekanın çevresinde gelişmiştir. Üst katta yapının orta hattında yer alan ahşap cumba, düzgün kesme taş duvarlar, direk sakağa bakan taş bordürlerle çevrili pencereler, çatı ile birleşim yerlerindeki taş silmeler yer alır. Türk evlerinin içine girmeyen tuvalet, Rum evlerinde iç mekanda düzenlenmiştir. Rum evlerinin aksine aile mahremiyeti anlayışının bir ürünü olarak içe dönük Türk evlerinde, Zemin katta sokağa açılan penceresi olan ev yok denecek kadar azdır. Türk evlerinin plan tiplerinde sofa ve bunu etrafında yer alan odaların konumuna ve üst kata çıkan merdivenin yerine göre değişkenlik göstermektedir (Ekinci, 1985)

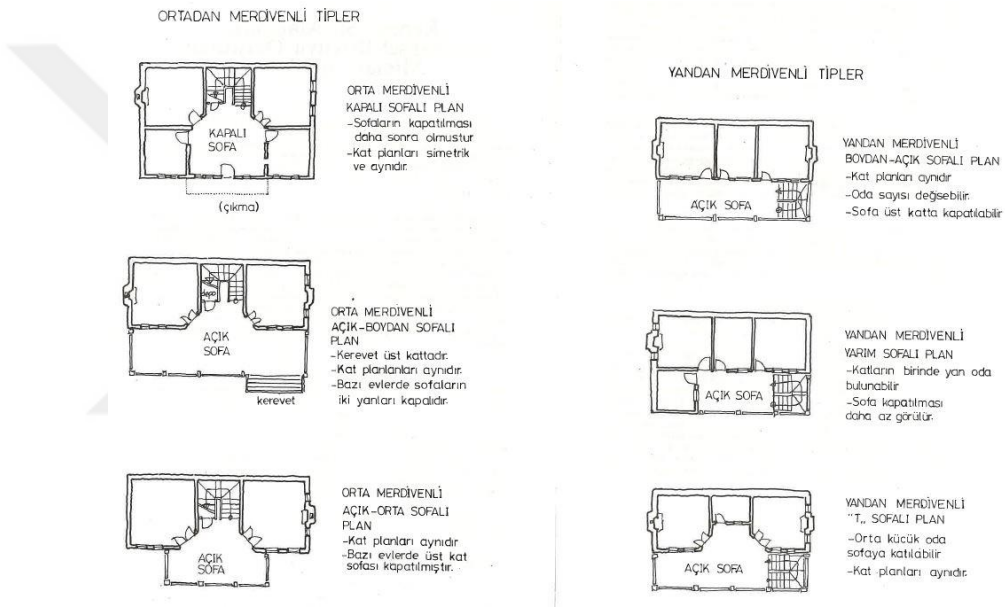

Şekil 3.6 Muğla evi plan tipleri (Ekinci, 1985)

3.5.1 Sofa ve Çıkmalar

Geleneksel kent dokusunun yapılaşma felsefesine göre avluya ve güneşe bakan sofalar, yapının ışığı en fazla aldığı bölümlerdir. Odaların açıldığı sofalar alt katların üst kat ile bağlantısını sağlamanın yanında yapının avlu ile ilişkisini de sağlar. Yazları sıcak ve kurak geçen bölgede, manzaraya açılan gölgelik alanlar yaratır. Yaz aylarında kışlıkların kurutulduğu sofalar, iyi havalarda evin gündelik hayatının geçtiği mekanlardır.

Şekil 3.7 Açık sofa ve sofaya açılan özgün pencere açıklıkları (Karacasulu, 2020)

Muğla evinde sofalar çeşitli konumlarda bulunur. Cephe boyunca olanları olduğu gibi, cephenin ortasında sekizgen biçimli olanları da vardır. Sofaları ahşap dikmeler taşır. Ayrıca son dönemlerde yapılan kapalı sofalar da vardır (Aladağ, 1991). Genelde açık sofalı olarak yapılan Muğla evlerinde, dönem eklentisi olarak nitelikli malzeme ve detaylı işçilikle kapatılan sofalar da bulunmaktadır. 1950' li yıllara tarihlendirilebilecek açık sofalardan dönüştürülmüş bu sofalar, içlerinde pencere kanatlarına ver verilen ahşap doğramalı camekânlar ile kapatılmıştır.

Şekil 3.8 Özgün sofa ve dönem eklentisi kapatılmış sofa (Karacasulu, 2020)

3.5.2 Çatı ve Saçaklar

Muğla geleneksel dokusunun genel görünümüne, beyaz duvarlar ve kiremitli kırma çatılar hakimdir. Ahşap konstrüksiyonla yapılan bu çatılar üzerine çakılan kiremit altı tahtası üzerine alaturka kiremitler serilir. Taş duvarların çatı ile birleşim yerleri cepheden 8-10 cm taşırılarak koyulan yassı taş sırası (taş saçak/gumile) ile bitirilirken, hımış duvarların ve sofaların çatı ile birleşimleri 80-150 cm'ye varan ahşap saçaklarla bitirilir. Ahşap saçakların bitimine ise teneke tura adı verilen, ahşap çatkılarla saçağa bağlanan uçları motifli teneke kaplamalar yapılmıştır. Ahşap malzemeli açık sofaları ve ahşap çatkılı sıvalı hımış duvarları yoğun yağış miktarından korumak amacı ile

şekillenen saçak öğeleri, taş duvar kısımlarında ise sadece suyun süzülmesine izin verecek tek sıra küçük dişler formunda kalmıştır. Yapının form ve biçimsel olarak iklim şartları ile şekillenişine en güzel örneği teşkil eden saçaklar, bu anlamda yapılaşma felsefesinin zenginliğini de göstermektedir. Yağmur oluğu, yağmur gideri olmayan bu çözümde, yağmur suyu büyük saçaklar üzerinden yapıdan uzaklaşırken, taş saçaklar suyu duvar üzerinde zemine iletir. Bununla birlikte geleneksel dokuda yer alan Rum evlerinin çatı ile birleşim yerleri de gumile saçağa oranla daha geniş yapılan profilli saçak silmeleri ile sağlanmaktadır.

Şekil 3.9 Geleneksel çatı görünümü (Karacasulu, 2020)

Şekil 3.10 Açık sofayı koruyan ahşap saçak, teneketura (Karacasulu, 2020)

3.5.3 Kapı ve Pencereler

Avluya girişi sağlayan büyük avlu kapılarına ihtiyaç duyulmuş, ancak Anadolu'daki geleneksel kent dokularının içinde kendine has özelliğiyle ün yapmış bir diğer unsur ''Kuzulu Kapı'' adı verilen avlu kapılarıdır. Sokaktan avluya ulaşımı sağlayan bu kapılar işlevsel özelliğinin yanında, gerek üzerine çakılan çıta profilli süslemelerle gerekse dövme demir kapı halkaları ve kapı tokmakları ile sokağı süsleyen biricik unsurlar halini almıştır.Ahşap malzeme ile yapılan bu kapılar genellikle çift kanatlı yapıldığı gibi tek kanatlı da olabilmektedir. Büyük kanatları açıp kapamak kullanım

açısından zor olacağından, kapı kanadının içine insanın geçebileceği boyutlarda kuzusu (iç kanat) yapılmıştır. Avlu girişlerini sağlayan kuzulu kapıların dışında düz çakma çift ya da tek kanatlı yapılabilen ahşap kapılar da mevcuttur. Kapıların üzerini yapının ihtişamı ile orantılı olarak avlu duvarlarının devamı niteliğinde kemer ya da ahşap çatkılı kiremitli üst örtü kaplar (Aladağ, 1991).

Şekil 3.11 Kuzulu kapı örnekleri (Karacasulu, 2020)

Geleneksel kent dokusunda yapının içe yani avluya dönük karakteri, yapı cephelerinde zemin katlarda yer verilmeyen ya da küçük menfezler şeklinde yapılan açıklıklar, üst katlarda 1/1,5 ve 1/2 oranlarda dikeyde dar pencereler halini almıştır. Mahremiyet duygusu ile sokağa olabildiğince az açılan bazı yapıların kuzeye bakan cepheleri ise kot farkından dolayı sağır yapılmıştır. Genel olarak giyotin ahşap pencerelerle kapatılan bu açıklıklar çoğu zaman ahşap çakma kepenklerle sonlamaktadır.

Şekil 3.12 Özgün pencere düzeni (Karacasulu, 2020)

3.5.4 Ocak ve Bacalar

Geleneksel dokuda yapıların sakağa bakan cephelerinde üst katlardaki az sayıda pencerelerle birlikte ocak çıkıntıları yer almaktadır. Beden duvarları ile aynı örgü tekniğinde yapılan bu ocak çıkıntıları sıvasız, üzeri kireç badanalıdır. Cepheden

yaklaşık 20-25 cm kalınlığında taşan bu çıkıntıları, iç mekanda ocağın sonlandığı yerde baca formunu alır. Katlarda yer alan ocak sayısına göre bir veya iki adet olarak konumlanan ocak çıkıntılarının baca formuna geçiş için daralan kısımlarındaki duvar çıkıntılarının üzeri de çoğu zaman alaturka kiremitler ile kaplıdır (Ekinci, 1985).

Şekil 3.13 Cephede ocak çıkıntısı ve Muğla bacası (Karacasulu, 2020)

Geçen yüzyılın sonunda, bu yüzyılın başlarında görülmeye başlanan alaturka kiremitli çatılar, beraberinde Muğla bacasını da getirmiştir. Rüzgarlı ve bol yağışa uygun olarak tasarlanmış geleneksel Muğla bacası toplam 28 adet alaturka kiremit kullanılarak yapılır (Aladağ, 1991).

Geleneksel dokuda Muğla bacasının yanında Rum evlerinde görülen iki tip baca daha bulunmaktadır. Kare kesitli kiremit örtülü ve altıgen kesitli üzeri bombeli sıvalı olarak yapılan bu tip bacalara, Rum yerleşimin yoğun olduğu Saburhane bölgesinde rastlamak mümkündür (Ekinci, 1985).

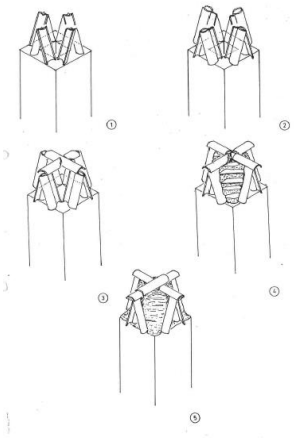

Şekil 3.14 Muğla bacası (Aladağ, 1991).

3.6 Muğla Geleneksel Kent Dokusu Planlama Çalışmaları

Muğla, ülkemizde ilk koruma çalışmalarının yapıldığı bölgelerden biridir. Muğla geleneksel kent dokusunda ilk koruma kararları, 1974 yılında Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun anıtsal yapı niteliği taşıyan camii, han, hamam gibi 25 adet yapı için olmakla birlikte, doku ölçeğinde alınan ilk koruma kararı 1977 yılında Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından alınmıştır. 11.03.1977 tarih ve A-394 sayılı bu kararla; Muğla il merkezinin ülkenin eski ve güzel bir yerleşimi olduğu, Muğla kent merkezi ve Muğlalıların yazlık olarak kullandığı Karabağlar yaylasının gerek eski eserleri gerekse sivil mimarlık örneklerinin yoğun ve bozulmamış olduğundan bütünü ile korunması gerekli sit sahası olduğuna karar verilmiştir. Bunun devamında yapılan çalışmalar sonrasında, yine Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 27.04.1979 sayılı ve A-1643 sayılı kararı ile 178 ev tescillenmiş, kentsel sit alanının sınırları belirlenmiş, korumaya yönelik prensipler açısından bölgelere ayrılmış, hem tescil edilen yapıların onarımında hem de yeni yapılacak yapılarda uygulanacak kriterler belirlenmiştir. Bu karar Muğla'da korumaya yönelik en kapsamlı karar olmuştur.Bu tarihlerde İller Bankası tarafından başlatılan Muğla Şehir İmar Planı çalışmaları da başlamıştır. Belediye, Yüksek Kurul ve İller Bankası işbirliğiyle Muğla'daki geleneksel dokunun korunmasına yönelik çalışmalar sonucunda hazırlanan ''Muğla Kentsel Sit Alanı Koruma İmar Planı'' Anıtla Yüksek Kurulunun 19.09.1981 ve A-3129 sayılı kararıyla onaylanmış ve yürürlüğe girmiştir. Bu kararla tescilli yapılara yönelik müdahaleler ile birlikte Kentsel Sit alanı içinde yeni yapılaşma koşulları belirlenmiş, İmar Planı ile bütünlük sağlayan yasal çerçeve belirlenmiştir (Ekinci, 1985). Koruma çalışmalarıyla eş zamana rastlayan ve İller bankası Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanarak İmar ve İskan Bakanlığı Planlama ve İmar Genel Müdürlüğünce 29.01.1982 tarihinde onaylanan 1/1000 ölçekli Muğla imar planı onaylanmıştır. (Muğla Büyükşehir Belediyesi, Koruma, Uygulama ve Denetim Şube Müdürlüğü Arşivi) Ancak bu imar planı gerek halktan gelen tepkilerle gerekse de uygulamadaki sıkıntılar sebebiyle uygulanamamıştır.

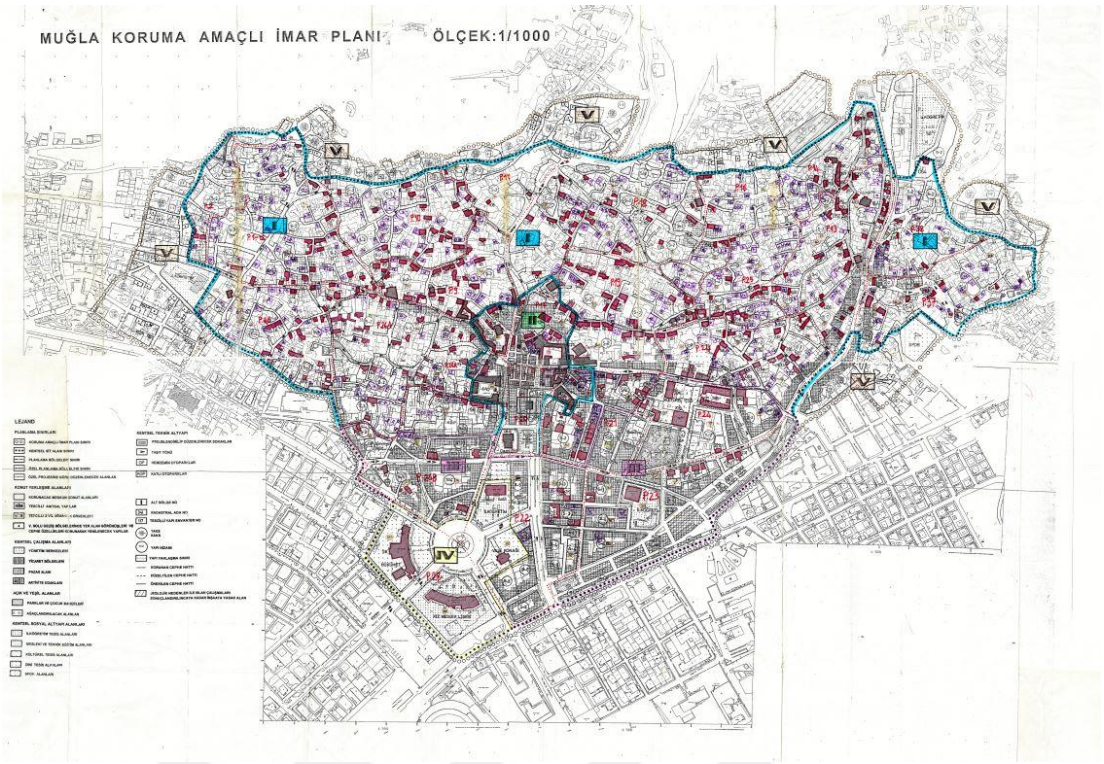

Harita 3.4 Muğla Koruma Amaçlı İmar Planı (Muğla Büyükşehir Belediyesi, Koruma, Uygulama ve Denetim Şube Müdürlüğü Arşivi)

Koruma anlayışı ile yapılan ilk planlama çalışmaları 1995'li yıllara rastlamaktadır. Mülga Muğla Belediyesinin 21.02.1995 tarih ve 273 sayılı meclis kararı ile Koruma İmar Planı revizyonu yapılmasına karar verilmiştir. Devamında 25.08.1995 tarih ve 1207 sayılı Belediye Encümeni kararı ile Koruma İmar Planı revizyonu Dokuz Eylül Üniversitesi'ne ihale edilmiş, çalışmalara başlanmıştır. Dokuz Eylül Üniversitesi planlama ekibinin çalışmaları sonucunda; 1979 yılındaki tescillere ek olarak İzmir II Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 08.07.1993 tarih ve 3637 sayılı kararı ile hem anıtsal hem de sivil mimari yapılar tescillenmiş, 08.07.1998 tarih ve 7887 sayılı kararı ile mevcut tescillerin devamına karar verilmiş, 72 adet sivil mimarlık örneği yapının 2 adet anıtsal yapının da tescili uygun bulunmuştur. Bununla birlikte İzmir II Nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 08.07.1998 tarih ve 7887 sayılı kararı ile planlama ekibinin tescilden düşmesi yönünde görüş verdiği yapıların tescil kaydının kaldırılması uygun bulunmamıştır.

Günümüzde halen kullanımda olan 1/1000 ve 1/500 ölçekli Muğla Koruma Amaçlı İmar Planı tamamlayıcı ekleriyle birlikte, Muğla Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 11.05.2001 tarihli ve 421 sayılı kararı ile uygun bulunmuş, Muğla Belediyesinin 24.08.2001 tarih ve 54 sayılı Meclis Kararı ile yürürlüğe girmiştir.

1/1000 ölçekli Muğla Koruma Amaçlı İmar Planı, plan notlarında geleneksel kent dokusunun geçirdiği tarihsel süreçler çerçevesinde dokunun yapısal özellikleri ve mekânsal organizasyon biçimlerine göre bölgelemeler yapılmıştır. Bu bölgelemeler Koruma Amaçlı İmar Planı Notlarında aşağıdaki gibi açıklanmıştır. (Muğla Büyükşehir Belediyesi, Koruma, Uygulama ve Denetim Şube Müdürlüğü Arşivi)

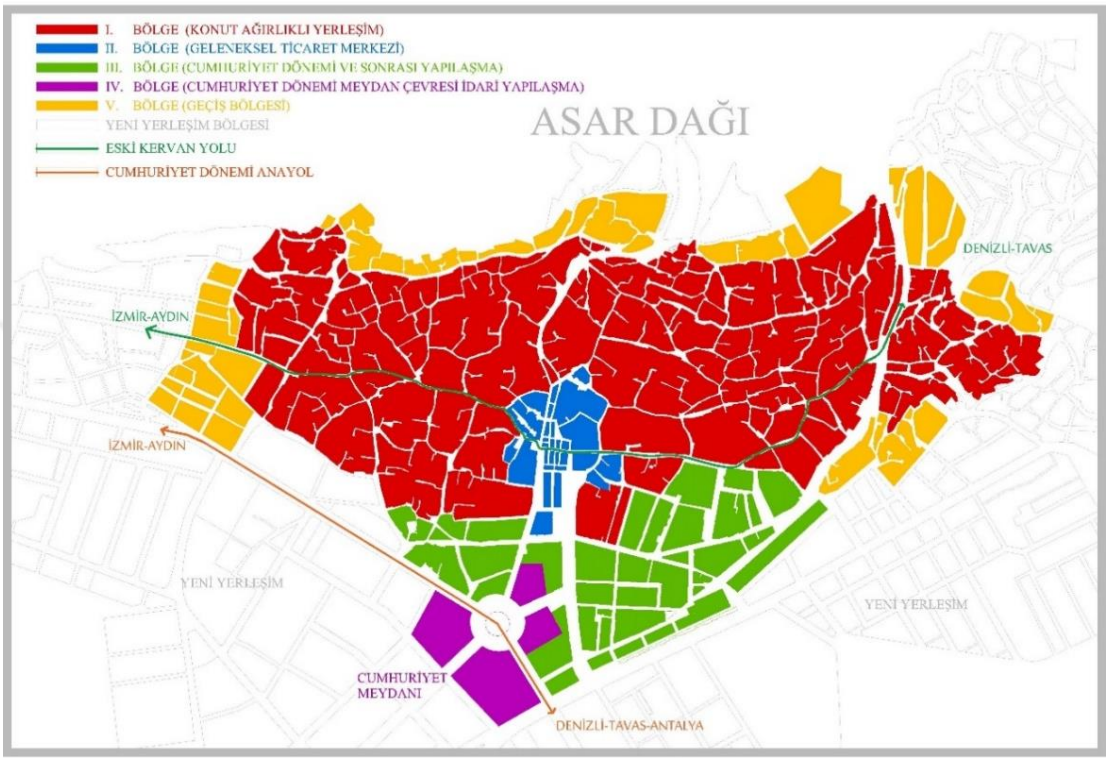

Harita 3.5 Kentsel sit alanı bölgeler (1/1000 Ölçekli Muğla Koruma Amaçlı İmar Planı kullanılarak hazırlanmıştır.)

I. BÖLGE: 1/1000 Ölçekli imar planına ‘’I’’ olarak işaretlenmiş olan bu bölge, sivil mimarlık örneği konutların en yoğun ve korunmuş olduğu bölgedir. Bu bölgenin sınırları, kuzeyde Kayaaltı Sokağa, doğuda ve batıda sit sınırına dayanmakta, güneyde ise yoğun ticari kullanışların bulunduğu Arasta ve çevresini dışarda bırakacak biçimde, Kurşunlu Caddesi ve Karamustafa Efendi Caddesi’nden geçmekte, kuzeye doğru Hacı İsmail Efendi Sokağı’nı takip ederek, Generel Mustafa Muğlalı Caddesi’ne bağlamakta ve oradan da doğudaki yerleşme bölgelerini içine alacak biçimde sit sınırı ile sonlanmaktadır.

Kendi içinde büyük benzerlikler göstermekle birlikte, doğuda geleneksel Rum Merkezi ve batıda da geleneksel Türk merkezi olarak anılan bölgelerin korunmuşluk düzeyi en yüksek alanlar olduğu görülmektedir. Orta bölgede, yani geleneksel merkezin üst

bölgelerinde ise değişmişlik oranının yüksek olduğu izlenmektedir. Tarihi doku içindeki yapıların bakım ve onarımının maliyetli olması, günümüz ihtiyaçlarını yeterince karşılayamaması ve diğer yandan da ovadaki kentsel yerleşimin çekiciliği nedenlerinden dolayı boş bırakılan, terk edilen ve bu nedenle fiziksel olarak yıpranmış olan yapıların sayısının çok olduğu yapı adalarına rastlanmaktadır.

II. BÖLGE: 1/1000 ölçekli imar planında ‘’II’’ olarak işaretlenmiş bu bölge, ticaretin oldukça yoğun bir biçimde gelişmiş olduğu Arasta ve çevresini kapsamaktadır. Bu bölge kuzeyde Ulu Cami’yi içine alacak biçimde I. Bölge ile, doğuda Yarım Hanı ve Balcıoğlu Hanı’nı içine alacak biçimde İsmet İnönü Caddesi ile, güneyde Turgut Reis Caddesi ile ve batıda da Yağcılar Hanı, Pazar camii ve Halil İbrahim Ağa Hanı’nı içine alacak bir hat ile sınırlanmaktadır.

Arasta bölgesi dışında daha çok iki katlı küçük dükkanların oluşturduğu bu bölge, güneyden gelen baskılarnedeniyle bazı bozulmalara uğramakla birlikte, geleneksel merkez özelliklerini büyük ölçüde korumaktadır. Bu kesimde parekende ticaret ile, lokanta ve kahvehane gibi yeme-içme birimlerinin yanısıra geleneksel el sanatları üretiminin yapıldığı ünitelere de rastlanmaktadır.

III. BÖLGE: 1/1000 ölçekli imar planında ‘’III’’ olarak belirtilmiş bu bölge, I. ve II. Bölgelerin güneyinde kalan ve büyük ölçüde 1950’li yıllarla birlikte, Cumhuriyet Dönemi ve sonrasına ait mimari özellikleri yansıtan yapıların yer aldığı ve modernist bir planlama anlayışı çerçevesinde biçimlenmiş bir bölgeyi kapsamaktadır. Bu bölge, içinde Belediye Parkı’nın, Belediye Binası’nın ve Adliye’nin de yer aldığı, Cumhuriyet Devri idari yapı özelliklerini ortaya koyan binalarla çevrelenmiş alanları kapsamaktadır. Bölgenin batısında ve güneyinde ise zaman içinde büyük ölçüde değişime uğramış, dokuyla uyumlu olmayan ve yüksek katlı yapılaşmaların yer aldığı adalar yer almaktadır.

VI. BÖLGE: 1/1000 ölçekli imar planında ‘’VI’’ olarak işaretlenmiş bu bölge, Aydın-Muğla Karayolu ile, Muğla-Marmaris Karayolu’nun kesiştiği noktada bir meydan, dairesel bir yol düzeni ve çevresinde bu düzenle uyumlu yönetim ve eğitim yapılarını kapsamaktadır.

Cumhuriyet sonrası yapılaşan kent bölgelerinin en karakteristik unsurlarından olan bu dairesel formlu düğüm noktası çevresindeki yapıların biçimleri, konumları ve boyutları ile bir bütünlük arz ettiğinden özel ve ayrı bir bölge olarak değerlendirilmiştir.

V. BÖLGE: 1/1000 ölçekli imar planında ‘’VI’’ olarak işaretlenmiş bu bölgeler, Kentsel Sit Alanının batısında, kuzeyinde ve doğusunda kalan ve yeni yerleşim yerleri ile Kentsel Sit Alanı arasındaki geçişi sağlayan tampon bölgelerdir. Yapısal ve dokusal özellikleri ile ‘’Sit Alanına Yaklaşım’’ı sağlayacak bu bölgeler, sit sınırı dışında kalıyor olmalarına rağmen planlama sınırı içerisine alınarak ayrı bölgeler olarak tariflenmiştir [6]. 1950’lerden sonra şehrin gelişme bölgesi olarak Cumhuriyet Meydanının güneyi olarak planlanmış, bu yeni mahalleler planlanırken de geleneksel kent dokusu dikkate alınmamıştır [3]

Muğla Koruma Amaçlı İmar Planı ile doku ölçeğinde yapılan bölgelemelerin yanında, parsel ölçeğinde 4 başlık altında sınıflandırma yapılmıştır. Bu başlıklar;

- Tescilli yapılar

- Tescilli bitişiğinde bulunan parseller

- Görünüşleri ve cephe özellikleri ile korunarak yenilenecek olan yapıların yer aldığı parseller (Asal Yapı)

- Boş ve yeniden yapılaşacak olan parseller olarak belirlenmiştir.

Planda belirlenen ve plan notları ile yapılaşma koşulları belirlenen ‘’Asal Yapı’’ kavramı ülkemizdeki koruma mevzuatı içinde karşılaşılan bir terim olmamakla birlikte plan notlarında, tescilli olmadığı halde dokuya katkıları açısından yıkılıp yeniden yapılabilecek yapılar olarak belirlenmiştir. Yıkım öncesi rölövelerinin alınması ve Koruma Kurulu onayına sunulması zorunlu tutulan bu yapılara getirilen bu yaptırım ile, yeniden yapım sürecinde konum, kütle ve cephe özellikleri ile korunmasının amaçlandığı görülmektedir.

Muğla Koruma Amaçlı İmar Plan notlarının 4.2. numaralı maddesi ile Muğla kentsel sit alanındaki her türlü plan değişikliği uygulaması, müellif görüşü ve belediye meclis kararı alındıktan sonra Muğla Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma bölge Kurulunun onayına sunulması gerekliliği karar bağlanmıştır.

2001 yılından bu yana kullanılan Muğla Koruma Amaçlı İmar Planında, 2018 yılında plan hükmü değişikliğine gidilmiştir. Muğla Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu’nun 20.06.2018 tarih ve 6886 sayılı kararı ile uygun bulunmuş, Muğla KAİP plan notlarının 4.1.6. Çatılar ve Saçaklar başlıklı plan hükmüne ek olarak, ‘’Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği ve Asansör Yönetmeliğini’nin gereklerini yerine getirdiği

şartlarda Koruma Kurulu uygun görüşü ile asansör ve merdiven kulesi yapılabilir'' hükmü eklenmiştir. (Muğla Büyükşehir Belediyesi, Koruma, Uygulama ve Denetim Şube Müdürlüğü Arşivi)

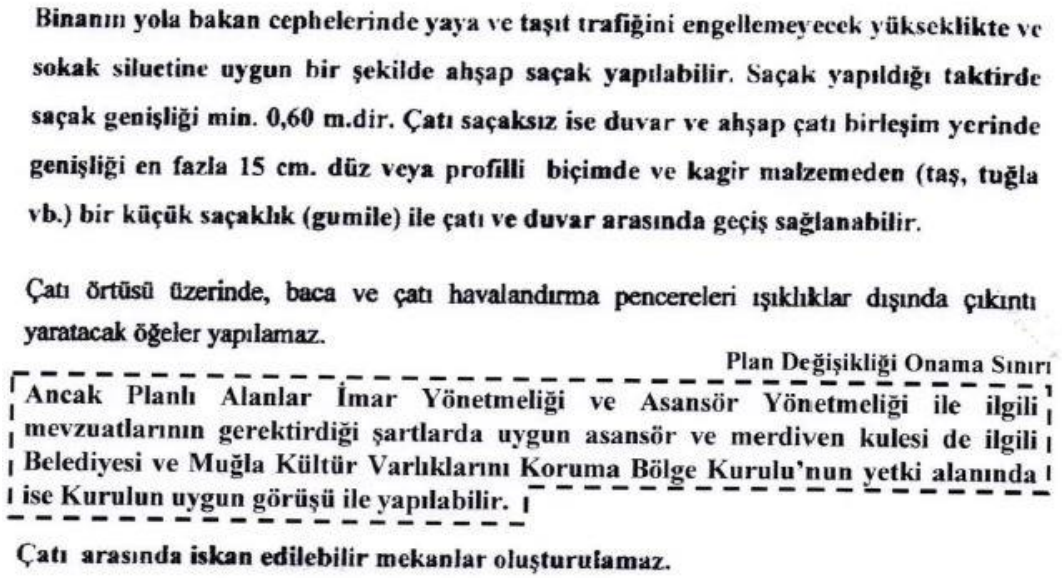
Binanın yola bakan cephelerinde yaya ve taşıt trafiğini engellemeyecek yükseklikte ve sokak siluetine uygun bir şekilde ahşap saçak yapılabilir. Saçak yapıldığı taktirde saçak genişliği min. 0,60 m.dir. Çatı saçaksız ise duvar ve ahşap çatı birleşim yerinde genişliği en fazla 15 cm. düz veya profilli biçimde ve kagir malzemeden (taş, tuğla vb.) bir küçük saçaklık (gumile) ile çatı ve duvar arasında geçiş sağlanabilir.

Çatı örtüsü üzerinde, baca ve çatı havalandırma pencereleri ışıklıklar dışında çıkıntı yaratacak öğeler yapılamaz.

Plan Değişikliği Onama Sınırı

Ancak Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği ve Asansör Yönetmeliği ile ilgili mevzuatlarının gerektirdiği şartlarda uygun asansör ve merdiven kulesi de ilgili Belediyesi ve Muğla Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun yetki alanında ise Kurulun uygun görüşü ile yapılabilir.

Çatı arasında iskan edilebilir mekanlar oluşturulamaz.

Şekil 3.15 Muğla KAİP plan değişikliği (Muğla Büyükşehir Belediyesi, Koruma, Uygulama ve Denetim Şube Müdürlüğü Arşivi)

2001 yılında onaylanan ve uygulanmaya başlanan Muğla Koruma Amaçlı İmar Planında, 2018 yılında çatılarda asansör ve merdiven kulesi yapılabilmesine ilişkin revizyon dışında herhangi bir güncelleme yapılmamıştır. Söz konusu tek madde kapsamında yapılan revizyonun da, Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği ve Asansör Yönetmeliği gibi güncel yönetmeliklerin uygulanabilmesi, bölgedeki yapıların günümüz koşullarına uyum sağlayabilmesi amacıyla yapıldığı görülmektedir. Bu sebeple mevcut planın sürdürülebilir koruma politikası çerçevesinde güncel ihtiyaçlara cevap verecek şekilde güncellenmesi gereklidir.

4
MUĞLA GELENESEL KONUT DOKUSU KORUMA SORUNLARI

Hem tek yapı ölçeğinde, hem de sokak ölçeğinde yapılan incelemelerde tespit edilen değişimlerin temelinde zamana bağlı eskimenin yanında, kullanıma bağlı olarak fiziksel/mekansal, sosyo-kültürel, ekonomik ve yasal tabanlı sorunlar tespit edilmiştir. Geleneksel yerleşimlerin/yapıların gelişimini topoğrafya, iklim gibi çevresel faktölerin yanında içinde yaşayan kullanıcıların ekonomik gücü, kültür yapısı, davranış şekilleri ve yaşama tarzı gibi toplumsal faktörler de etkilemiştir. Bu sorunların yalnızca kullanıcı kaynaklı değil, bölgeye hizmet vermekle yükümlü kamu kurum ve kuruluşlarının yanında özel şirketler kaynaklı olduğu tespit edilmiştir.

4.1 Fiziksel ve Mekansal Sorunlar

Yapıldığı dönemin teknolojisinin elverdiği ölçüde, günümüze göre daha mütevazi ihtiyaçlara cevap verebilecek şekilde kurgulanmış geleneksel yapılar hayat koşullarının değişmesi ile izinsiz ve denetimsiz birçok müdahaleye maruz kalmaktadır. Özellikle kullanımın devam ettiği geleneksel kentlerde yapılar terkedilmekten kurtulduğu için fiziksel eskimenin önüne geçilebilmektedir. Ancak bunun yanında geleneksel doku, günümüz koşullarına ve konfor şartlarına uyum sağlayabilmesi için çeşitli müdahalelere maruz kalmakta ve özgünlüğünün kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır.

4.1.1 Sokak Ölçeğinde Tespit Edilen Sorunlar

Çalışma alanı olarak seçilen Muğla Tarihi kent merkezi geleneksel konut dokusu kullanımın devam etmesi ile birlikte yasalarla koruma altına alındığı için terkedilmekten, yıkılmaktan ve yeni kentleşme odaklı rant hesaplarından kurtulmuştur. Sokak ölçeğinde ve tek yapı ölçeğinde yapılan incelemelerde konut dokusunun ve dokuyu oluşturan yapı ve elemanların genel olarak korunduğu söylenebilir. Bununla

birlikte kullanıcının yaşamaya devam etmeye zorunlu olduğu bu yapılar, günümüz koşullarına uyum sağlayabilmesi için özellikle yapı elemanı bazında değişime uğramıştır.

4.1.1.1 Sokak Kaplamalarının Değişimi

Geleneksel dokuda, sokak boyunca bütünüyle korunmuş Arnavut kaldırım örneği günümüzde sadece Saburhane bölgesinde Saburhane sokakta görülebilmektedir. Bunun dışında 1. Bölge içinde birkaç çıkmaz sokakta parça parça korunabilmiş olan özgün sokak kaplaması, geleneksel dokunun tümünde değişmiştir. Mevcut durumda kilit parke taşı, asfalt ve çoğunlukla beton ile kaplı sokaklarda; özgün Arnavut kaldırımlı sokaklar ise sadece nostaljik birer öğe olarak karşımıza çıkmaktadır. Arnavut kaldırımlı sokakların yapılığı dönemdeki koşullarda ihtiyaçları sağlamasına rağmen günümüzdeki kullanım koşullarında yeterli konfor şartlarını taşımadığı gerekçesi ile değiştirildiği düşünülmektedir.

Geleneksel kent dokusunda zamanla değişen konfor koşullarına bağlı olarak, üzeri nemlenince kayganlaşan girintili çıkıntılı taş yüzeye sahip arnavut kaldırımlı sokakta yürümenin zorlaştığı, motorlu taşıt kullanımı ile araçlarda yarattığı titreşim gibi sebeplerle özgün dere taşı döşeli sokaklardan vazgeçilmiştir. Mevcut durumda çoğunlukla asfalt ve beton ile kaplı sokak dokusunda, parke ve kilit taşı uygulamaları da görülmektedir.

Şekil 4.1 Beton, asfalt ve parke taşı uygulamaları (Karacasulu, 2020)

Beton ve asfalt kaplamaların doku ile uyumsuz bir malzeme teşkil etmesinin yanında geçirimsiz bir malzeme olması sebebi ile de yapı beden duvarlarında bozulmalara yol

açmıştır. Sert beton ve asfalt sokak kaplamasından sıçrayan yağmur suları avlu duvarları ve yapı beden duvarlarının özellikle zemine yakın bölümlerinde bitkilenme ve yosunlanmaya sebep olmuştur.

Şekil 4.2 Yapı beden duvarlarında bitkilenme (Karacasulu, 2020)

Bununla birlikte zaman içinde eklenen beton, kilit taş, asfalt vb. uygulamalarla yükselen yol kotları aynı zamanda yapı girişlerini sağlayan avlu kapılarının yol kotunun altında kalmasına sebep olmaktadır. Avlu ve yapı girişlerini zorlaştıran bu durumla birlikte, yapı girişlerinde yağmur suyunun da birikmesi ile kapı doğramalarının nem ve rutubet etkisi ile bozulmasını hızlandırmaktadır.

Şekil 4.3 Yükselen yol kotu ile düşük kotta kalan avlu girişleri (Karacasulu, 2020)

Muğla Koruma Amaçlı İmar Planının Korunacak Doğal ve Yapısal Değerler başlığı altındaki 3.2. nolu maddede ‘’…Koruma altına alınan sokaklar dışındaki sokakların kaplama biçimleri ve malzemeleri, geleneksel dokuya uygun olacak biçimde beton ya da asfalt malzeme dışında, parke, kilit taşı, kayrak taşı gibi parçalı malzeme ile yenilenebilecektir.’’ hükmü yer almaktadır. Bu hüküm kapsamında yol kaplamaları beton veya asfalt dışında, aslında özgün dokusunda yer almayan parke, kilit taşı, kayrak taşı gibi malzemelerle kaplanabilmektedir. Bu kapsamda, plan hükmü gereğince

önerilen, günümüz modern kentlerinde karşımıza çıkan kilit parke taşı gibi yol kaplama malzemelerinin özgün doku ile ne kadar uyuştuğu da tartışmaya açıktır.

Şekil 4.4 Kilit parke taşı döşeli sokak dokusu (Karacasulu, 2020)

4.1.1.2 Yapı Cephe ve Avlu Duvarlarının Değişimi

Mevcut durumda yapıların taş beden duvarlarının ve avlu duvarlarının genel dokusunun korunmakla birlikte yanlış uygulamalarla karakterinin değiştirildiği görülmüştür. Bunların en başında özgün duvar tekniğinde yer almayan sıva uygulamaları gelmektedir. Yapıların sokağa bakan cephelerindeki taş beden duvarları ve avlu duvarları üzerine uygulanan sıva katmanının duvar dokusunun algısını tamamen değiştirdiği gözlemlenmiştir. Çoğu zaman üzerine beyaz kireç badana uygulansa dahi, özgün taş duvar dokusundan çok uzakta olan bu görüntü, bir başka açıdan da özgün bir yapım detayının yok olması tehlikesi anlamına gelmektedir.

Şekil 4.5 Taş yapı ve avlu duvarlarında muhdes sıva uygulamaları (Karacasulu, 2020)

Muğla Koruma Amaçlı İmar Planının Korunacak Doğal ve Yapısal Değerler başlığı altındaki 3.4. nolu maddede ‘’ Sit alanı içinde mevcut dolu ve boş parsellerde yer alan

bütün sağlam durumdaki taş bahçe ve set duvarları korunacaktır. Planda öngörülmediği halde müdahale gerekiyorsa, Muğla Koruma Kurulundan görüş alınacaktır. Onarılması ya da yıkılması durumunda aslına uygun olarak onarılacak/ yeniden inşa edilecektir. Yükseklik, malzeme ve örgü biçimlerinde değişiklik yapılamaz. Muğla'nın geleneksel dokusu gereği beyaz dışında bir renge boyanamaz. Mevcut duvarlara ekleme yapmak gerektiğinde aynı malzeme ve teknik kullanılacaktır.'' hükmü gereğince Muğla Kentsel Sit Alanı sınırları içindeki bütün duvar ve duvar parçaları koruma altına alınmıştır.

Şekil 4.6 Taş yapı ve avlu duvarlarında muhdes sıva uygulamaları (Karacasulu, 2020)

Geleneksel kent dokusunda sokağa bakan korunmuş özgün taş duvar yüzeylerinde fiziksel eskimenin yanında zemine yakın kotlarda bitkilenme, yosunlanma ve derz boşalmaları görülmektedir. Sokak kaplamalarının geçirimsiz asfalt, beton vb. malzemelerle değiştirilmesi sonucu yoğun yağış ile birlikte zeminde biriken ve zemine çarparak duvara sıçrayan yağmur sularının da bir etken olabileceği düşünülmektedir. Sokak dokusunda özgün taş duvarlar üzerine yapılan sıva uygulamalarında bir diğer uygulama ise denetimsiz yapılan müdahaleler kapsamında çimento esaslı sıva uygulamalardır. Yalıtım amaçlı yapılan bu uygulamalar, sokak cephelerinde duvarın zemine yakın kotlarında yama olarak ya da cephelerin tamamında yaplabilmekledir. Sıva yapılırken çoğu zaman alttaki kireç badana tabakası raspa edilmediğinden dolayı da; yeni sıva tabakası özgün duvar yüzeyi ile yeterli aderansı sağlayamadığından yer yer nem ve rutubet etkisi ile şişme yaparak döküldüğü gözlemlenmiştir. Yapıların sokağa bakan cephe duvarlarında yalıtım amaçlı sıva uygulamalarının yanında, zemin hizasında yapılan taş veya seramik benzeri malzemelerle yapılmış kaplamalardır. Geleneksel doku

içinde nadir rastlanmakla özellikle yapının toprağa gömülen beden duvarlarının temel hizasında, sürme ve kaplama malzemelerle de denetimsiz yalıtım uygulamaları yapıldığı görülmektedir.

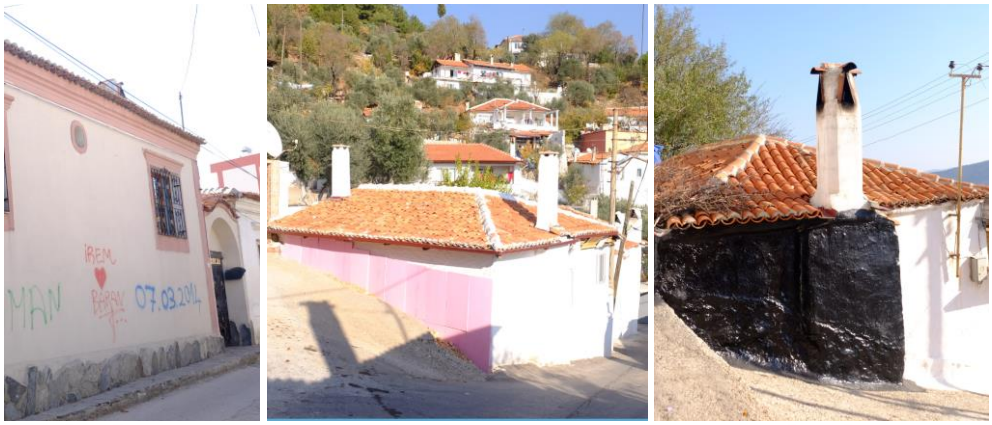

Şekil 4.7 Taş yapı duvarlarında yalıtım uygulamaları (Karacasulu, 2020)

Şekil 4.8 Muhdes sıva uygulamaları (Karacasulu, 2020)

Sokak cephesine bakan özgün avlu duvarlarında malzeme esaslı uygulamaların dışında form itibarı ile müdahaleler de söz konusudur. En çok karşılaşılan durum avlu duvarlarının yükseltilmesidir. Çoğu zaman taş malzemeden farklı olarak tuğla, briket, benzeri örgü malzemeleri kullanılmakla birlikte, duvar üzerine demir parmaklıklar ve dikenli şerit tel uygulamaları da görülmektedir. Bu eklemelerin güvenlik ihtiyacından dolayı yapılmasının yanında, eklenen yeni sokak kaplamaları ile yükselen yol kotundan avlunun görünümünü kısıtlama amacı güdüldüğü de düşünülmektedir.

Muğla Koruma Amaçlı İmar Planında çalışma alanı olan I. Bölge için 4.1.12. nolu maddede ‘’Moloz taş dışında bir malzemeden yapılmış veya yapılacak duvarlar, mutlaka sıvanıp üzerine beyaz veya beyaz tonunda açık renk badana yapılacaktır.’’ hükmü yer almaktadır. Bununla birlikte yıkılan ya da parçalanan mülkiyetler ile yenide sınırlandırılmasına ihtiyaç duyulan avlu duvarlarının yapımında da kolay ulaşılabilirliği

ve düşük işçilik maliyetleri sebebiyle yine delikli tuğla, briket benzeri malzeme kullanılmakta olup üzerine sıva yapılmadan bırakılmaktadır. Bu da doku karakterinde aykırı bir görünüme sebep olmaktadır.

Şekil 4.9 Yükseltilen avlu duvarları (Karacasulu, 2020)

Tüm bunların yanında yapı beden duvarları ve avlu duvarları üzerindeki bir diğer uyumsuz öğe ise cephelerde kullanılan renklerdir. Beyaz badanalı sokak silüeti ile akla gelen Muğla geleneksel kent dokusu, rengini büyük ölçüde koruyagelmiştir.

Şekil 4.10 Doku ile uyumsuz cephe renkleri (Karacasulu, 2020)

Bu konula ilgili olarak; Muğla Koruma Amaçlı İmar Planında çalışma alanı olan I. Bölge için 4.1.12. nolu maddede ‘’Çevre ile uyumsuz renklerdeki tüm badanaların beyaza veya beyaz tonlarına çevrilmesi zorunludur.’’ hükmü yer almaktadır. Çok sık rastlanmamakla birlikte geleneksel doku içinde doku ile uyumsuz cephe renklerine rastlanmaktadır. Özellikle geleneksel doku içinde yer alan yeni yapılanmalarda renk farkları görülmekle birlikte, geleneksel yapılarda da nadiren cephe renklerinde farklı tonlara rastlanmaktadır.

4.1.1.3 Kapı ve Pencerelerin Değişimi

Çoğu zaman bu çatıların olabildiğince geniş yapıldığı görülmüştür. Bundan hareketle yoğun yağış alan bölgede dış etkenlere açık durumda olan ahşap avlu kapılarının

olabildiğince az hasar görmesinin amaçlandığı düşünülmektdir. Nitekim mevcut durumdaki ahşap avlu kapılarının üst kısımlarından ziyade zemin suyunun da etkisi ile zeminden başlayarak çürümeye ve bozulmaya maruz kaldığı görülebilmektedir.

Şekil 4.11 Ahşap çakma avlu kapısı (Karacasulu, 2020)

Çalışma alanında sokak dokusunda avlu kapıları üzerinde yapılan incelemelerde birçok avlu kapısının demir malzeme başta olmak üzere; ahşap, pvc veya alüminyum doğramalı kapılar ile değiştirildiği görülmüştür. Korunan özgün avlu kapılarının ise malzemeye kaybına varan seviyelerde fiziksel bozulmaya maruz kaldığı, bunlardan çoğunun üst örtüsünü kaybettiği tespit edilmiştir. Kaybolan üst örtülerden birçoğunun yerine beton saçaklar yapılmış, ahşap çatkısını koruyabilenler ise doku ile uyumsuz oluklu plastik veya metal levha türevi yeni malzemeler ile kaplanmıştır.

Şekil 4.12 Üst örtüsü müdahalelerle değiştirilmiş avlu kapıları (Karacasulu, 2020)

Çalışma alnında tespit edilen yenilenmiş ahşap avlu kapılarının bazılarının restorasyon uygulamaları kapsamında aslına uygun olarak yenilendiği görülmüştür. Ancak Koruma Amaçlı İmar planı doğrultusunda ahşap olarak yeniden imal edilen avlu kapılarının

niteliksiz işçilik ve kalitesiz malzemelerle özgün detaylardan yoksun olarak yapıldığı tespit edilmiştir. Bu kapıların birçoğunun bölünen parsellerle kazanılan birden fazla kullanım sonucu ihtiyaç duyulan yeni bahçe kapıları olduğu görülmüştür.

Şekil 4.13 Doku ile uyumsuz demir doğramalı avlu kapıları (Karacasulu, 2020)

Şekil 4.14 Özgün detayına göre yapılmayan ahşap kapılar (Karacasulu, 2020)

Çoğunlukla demir doğramalı kapıların tercih edildiği avlu kapılarında ise üst örtüleri kaybolmuş olanlar beton saçaklarla yada demir konstrüksiyon üzerine sac levhalarla örtülmüştür.

Şekil 4.15 Özgünlüğünü kaybetmiş avlu girişleri (Karacasulu, 2020)

Muğla Koruma Amaçlı İmar Planında çalışma alanı olan I. Bölge için 4.1.5. nolu maddede ‘’Ahşap ve kuzulu kapıların korunması koşulu ile parsel içinde otopark alanı sağlanabilecektir.’’ hükmü yer almaktadır. Geleneksel sokak dokusunda karşımıza çıkan bir diğer unsur da genişletilmiş avlu girişleridir. Demir doğramalı kapılar ile kapatılmış bu açıklıklar sokak örüntüsünden ayrı biçim ve ölçüsüyle dikkat çekmektedir. Dar sokak dokusunda park edilemeyen motorlu araçlar için, yapı sahipleri tarafından avludaki alan kullanılmış ancak bunun için özgün avlu girişleri yok edilmiş, taş avlu duvarları kısmen ya da tamamen yıkılmıştır.

Şekil 4.16 Motorlu taşıtların girişi için genişletilmiş avlu girişleri (Karacasulu, 2020)

Muğla Koruma Amaçlı İmar Planında çalışma alanı olan I. Bölge için 4.1.11. nolu maddede ‘’Pencere oranları en/boy olarak en az 1/1.5 en çok ½ oranlarında ve dikdörtgen formda olabilir. Pencerelerin eni en fazla 80 cm olabilir. Pencere doğraması ahşap olacaktır.’’ Hükmü yer almakta olup, pencerelerin giyotin, kanatlı, kepenkli, vb. kriterleri ile ilgili herhangi bir detaya yer verilmemiştir.

Mevcut durumda ortaya çıkan sokak karakterinde en çok dikkati çeken unsur pencere oranlarıdır. Özgün dikey formlu pencereler, daha çok ışık alma amaçlı yatayda genişletilmiş ve genel olarak demir, pvc ve alüminyum doğramalı pencereler ile sonlandırılmıştır. Daha fazla güneş alarak ısı ve ışıktan daha iyi faydalanmak amacı ile yapıldığı düşünülmekle birlikte geleneksel dokuya hakim mahremiyet algısının da değişim geçirdiği görülebilmektedir.

Şekil 4.17 İptal edilen ocak nişlerinde açılan pencere açıklıkları (Karacasulu, 2020)

Mevcut pencere oranlarındaki değişimle birlikte, yapının sokağa bakan cephelerinde de yeni pencere ve açıklıkları yapılmaya başlandığı gözlemlenmiştir. Özellikle zemin katlarda özgün karakterinde yer almayan pencere açıklıklarının açılmıştır. Geleneksel muğla evlerinde zemin kat mahallerinde mahremiyet duygusununn da etkisiyle sokağa bakan cephelerde pencere açıklığı görülmemektedir. Bununla birlikte zemin kat mahalleri nemli ve ışık almayan mahaller olduğu için mutfak, depo, kiler gibi işlevler amacıyla kullanılırdı. Ancak yapılarda ortaya çıkan yeni mekan ihtiyaçları ile zemin katların da üst katlar gibi yaşama mekanları olarak kullanılmaya başladığı, bu sebeple de sokağa bakan cephelerde de ısı ve ışık almak amaçlı pencere açıklıkları yapılmıştır. Bununla birlikte cephedeki baca çıkıntısı üzerinde açılan pencereler dikkat çekmektedir. İç kullanımda işlevini yitiren ocak niş açıklığının, pencere için gerekli açıklığın yaratılması için kolaylık oluşturduğu düşünülmektedir.

Şekil 4.18 Değişen cephe düzeni (Karacasulu, 2020)

Cephe düzeninde tek değişiklik cephe açıklıklarının değiştirilmesi ve yeni pencere açıklıklarının açılması ile sınırlı kalmamıştır. Zaman içinde en büyük değişim pencere doğramalarının değişimi olmuştur. Ertuğrul Aladağ'ın 1991 yılında basılan Muğla Evi kitabında, pencere doğramalarına ilişkin olarak yaptığı o dönemki tespitlerinde, özellikle dış cepheye doğrudan açılan pencere elemanlarının bozulmaya maruz kaldığı, ince kesitlere sahip giyotin pencere kanatlarının zamanla çalışması ve yıpranması sonucu açılıp kapanmasının sorun teşkil ettiğinden bahsedilmiştir. Bu tespitin devamı niteliğinde günümüzde sokağa bakan pencere elemanlarının (pervaz, kepenk, pencere doğraması) yok olduğu, yeni doğramaların çoğunlukla pvc, demir, alüminyum, veya ahşap kanatlı pencereler ile yenilendiği tespit edilmiştir. Ucuz ve basit çözümlere sahip bu pencere doğramalarının sayısı mevcut durumda geleneksel dokuda azımsanmayacak derecede fazladır.

Şekil 4.19 Pvc doğrama ile yenilenen özgün pencere açıklıkları (Karacasulu, 2020)

Şekil 4.20 Muhdes demir parmaklık uygulamaları (Karacasulu, 2020)

4.1.1.4 Ocak Çıkıntıları ve Bacaların Değişimi

Muğla Koruma Amaçlı İmar Planında çalışma alanı olan I. Bölge için 4.1.7. nolu maddede ‘’Bacalar, sit alanındaki korunan yapılarda görülen mimari geleneğe uygun olarak yapılacak yada yenilenebilecektir’’ Hükmü yer almakta olup, baca detayları ile ilgili herhangi bir tanıma yer verilmemiştir.

Günümüzde geleneksel dokuda Muğla bacaları büyük oranda korunmuştur. Çoğunlukla odun ve kömür yakılan geleneksel konutlarda, Muğla’ nın her yönden esen rüzgarına karşı getirdiği çözüm sebebi ile halen daha işlevsel güncelliğini korumaktadır. Kış aylarında şiddetli ve her yönden esen, yerli halk tarafından da ‘’Deli Memet’’ olarak adlandırılan bu rüzgarlara rağmen zehirlenme vakalarına rastlanmamaktadır. İşlevselliğini hala koruyan bu bacalar, iklim koşullarına bağlı olarak kullanıcılarının ihtiyaçlarına cevap verebilmektedir.

Şekil 4.21 Cephede ocak çıkıntısı ve Muğla bacası (Karacasulu, 2020)

Bununla birlikte bakımı yapılmayan bacalar ise yapıda zayıf noktalar haline gelmiştir. Bozulan ancak yenilenmeyen baca şapkaları ve boşalan harç kısımlarından yağmur suyunu kolaylıkla içeri alabilen bacalardan sızan su, bacanın devamı beden duvarları içine sızarak, taşıyıcı nitelikte olan taş yapı duvarlarına zarar vermektedir. Bununla birlikte bakımı yapılmayan baca diplerinden sızan yağmur suyu da ahşap taşıyıcılı çatıların yapısal elemanlarına geri döndürülemeyecek hasarlar vermektedir.

Mevcut durumda korunmuş olan Muğla bacalarında tespit edilen bir diğer problem ise bacalarda yapılan niteliksiz tamiratlardır. Sokağa bakan cephe ve avlu taş duvarları ile aynı nitelikte moloz taş tekniğinde üzeri sıvasız olarak badanalanan baca duvarları,

dokuya aykırı nitelikte çimento bazlı harçlar ile sıvanmakta, yüzeyindeki dalgalı görüntü yok olmaktadır.

Şekil 4.22 Doku ile uyumsuz baca uygulamaları (Karacasulu, 2020)

Korunan bacaların yanında birçok bacanın da yıkıldığı görülmektir. Muhtemel ihtimalle zarar gören bacalar yıkılarak yerine kare veya dikdörtgen kesitli daha ince ve uzun formda niteliksiz bacalar eklendiği görülmüştür. İç mekanda kapatılan ocak nişinin bulunduğu duvarlara açılan soba delikleri için düzenlenen bu yeni bacalar doku ile uyumsuz bir görüntü sergilemektedir. Benzer şekilde ocak nişi bulunmayan beden duvarlarında ise yine soba tesisatı için gerekli baca delikleri direk cephe üzerinde açılan deliklerle sağlanmıştır.

Cephede yer alan bir diğer baca tipi ise kazan daireleri için hazırlanmış, daha büyük kesitli sac kaplı malzemeden yapılmış bacalardır. Çok sık rastlanmamakla birlikte yol cephelerinde konumlandırılan bu tip bacalar sokak siluetine zarar vermektedir. Ocak, soba ve kalorifer tesisatı için yapılmış olan muhdes bacaların dışında bazı yapıların çatılarında pvc malzeme yapılmış küçük havalandırma bacaları da tespit edilmiştir. Çatı yüzeyinden çok fazla yükseltilmeyen ve 10-15 mm çapa sahip dar kesitli bu bacaların, iç mekanda oluşturulan ıslak hacimlerin havalandıra bacaları olduğu düşünülmektedir.

4.1.1.5 Sofa ve Çıkmaların Değişimi

Mevcut durumda birçoğu kapatılmış olan açık sofalar, genellikle ahşap ve demir doğramalı camekânlar ile kapatılmıştır. Bunun yanında niteliksiz pvc veya alüminyum doğramalar da kullanılmakla birlikte, sofa görüntüsünden daha da uzaklaşarak duvar örülmek sureti ile kapatılmış olanları da mevcuttur.

Şekil 4.23 Niteliksiz müdahalelerle kaptılmış açık sofalar (Karacasulu, 2020)

Yapı içinde kapalı ek mekan yaratmak ve ısıl konforu yükselmek amacı ile kapatıldığı düşünülen sofaların yakın tarihte yapılmış olan nitelikli ahşap doğramalı camekanları, yapıya dokusuyla uyumlu bir hava katmakta iken, günümüzde yine aynı amaç ve gaye ile kapatılan açık sofalar, yapının çehresini tümüyle değiştirmektedir. İçine girilebilen yapılarda tespit edilebildiği kadarı ile niteliksiz yapılan bu muhdes camekanlar, sofanın özgün elemanları ile (ahşap dikme, kiriş, vuruş, kornez, kemer vb.) birleşim noktaları nitelikli bir şekilde çözümlenemediği için özgün yapı elemanlarına da zarar vermektedir. Duvar örülmek sureti ile kapatılmış sofalarda ise gelişigüzel açılmış pencere ve kapı açıklıkları, doku karakterinden çok farklı, betonarme bir yapı görüntüsü sergilemektedir.

4.1.1.6 Çatı ve Saçakların Değişimi

Geleneksel dokuda alaturka kiremitli çatılar çoğunlukla özgünlüğünü korumaktadır. Yapılan gözlemlerde, onarım ve yenileme geçiren birçok çatıda alaturka kiremit kullanımına sadık kalınmıştır. Bu kapsamda doku bütünlüğünün korunmasında büyük katkı yapmaktadır.

Muğla Koruma Amaçlı İmar Planında çalışma alanı olan I. Bölge için 4.1.6. nolu maddede ‘’Yapılardaki çatılar, sit alanlarındaki korunan yapılarda görülen mimari geleneğe uygun olarak alaturka kiremit örtülü olacak, yine aynı malzeme ile yenilenebilecektir. Kırma ve beşik çatı dışında çatı yapılamaz. Çatılar saçak boyutları değiştirilmemek koşuluyla onarılabilir. Saçak genişlikleri avluya bakan cephelerde minimum 0.80 m’dir ve ahşap malzeme ile yapılması zorunludur. Ahşap malzemeye ek olarak teneke tura yapılabilir. Binanın yola bakan cephelerinde yaya ve taşıt trafiğini engellemeyecek yükseklikte ve sokak siluetine uygun bir şekilde ahşap saçak

yapılabilir. Saçak yapıldığı takdirde saçak genişliği en fazla 15 cm. düz veya profilli biçimde ve kagir malzemeden (taş, tuğla vb.) bir küçük saçaklık (gumile) ile çatı ve duvar arasında geçiş sağlanabilir. '' Hükmü yer almaktadır.

Bununla birlikte Marsilya kiremit kullanımı da görülmektedir. Marsilya tipi kiremide ek olarak ise Doğan Hasol' un Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğünde Roma kiremidi olarak adlandırılan kiremit tipine benzeyen ve günümüzde ise Valensiya, Portekiz, Granada vb. Gibi isimlerle anılan kiremit tiplerinin kullanımı görülmektedir.

Şekil 4.24 Geleneksel dokuda marsilya tipi kiremit kullanımı (Karacasulu, 2020)

Çatıların devamı niteliğindeki saçak tiplerinde yapılan gözlemlerde en az müdahaleyi taş saçaklar (gumile) görülmüştür. Yer yer üzeri sıvanarak taş dokusu kaybedilen örneklerle karşılaşılsa dahi, taş duvarın devamı niteliğindeki bu saçak tipleri çoğunlukla korunmuştur. İklim koşullarına doğrudan maruz kalan tüm ahşap malzemelerin davranış biçimine benzer şekilde nem, rutubet vb. Sebeplerle deformasyona uğramış ahşap saçaklar, özellikle özgün süsleme detaylarının parçaları olan ahşap profilli parçalarını kaybetmiştir. Ahşap saçak ve teneketuralarda görülen en büyük problem fiziksel deformasyonlar olmakla birlikte özgün olmayan detay ve malzeme ile yapılmış niteliksiz tamiratlardır. Ahşap saçaklar genel olarak ahşap malzeme ile yenilense dahi kullanılan niteliksiz detaylar ile özgününden çok uzak bir görünüm sergilemektedir. Bozulan ve çürüyen teneketuralar da oluklu sac yada plastik esaslı levhalar ile yenilenmiştir. Mevcut durumda bakımı yapılarak korunmuş birçok ahşap saçak üzeri yağlı boyalıdır.

Şekil 4.25 Değişime uğrayan saçak detayları (Karacasulu, 2020)

Şekil 4.26 Teneke ile kaplanmış ahşap saçak (Karacasulu, 2020)

Geleneksel dokuda genel olarak yapıların sokağa bakan cepheleri taş duvar olsa da bazı durumlarda hımış duvar özelliği gösteren duvarlar da yer almaktadır. Bu durumlarda sokağa taşan geniş saçaklar özellikle motorlu taşıt trafiğine izin veren daha geniş yol akslarında, yüksek taşıtların saçaklara zarar verdiği örneklerle karşılaşılabilmektedir. Saçakların dışında sokağa çıkma yapan cumbalar da benzer şekil de zarar görmektedir.

Şekil 4.27 Taşıt trafiği nedeniyle zarar görmüş cumba ve saçaklar (Karacasulu, 2020)

Doku özelinde yapıların cephe analizlerinde tespit edilen bir diğer eklenti ise çatı yağmur olukları ve yağmur iniş borularıdır. Yağmur suyu taş beden duvarlarının çatı ile birleşim hattında taş saçaklar vasıtası ile yapıdan uzaklaştırılmaktadır. Ahşap konstrüksiyonla yapılmış, sofa ve cumbaların bulunduğu avlu cephelerinde ise geniş ahşap saçaklar ve teneke turalar ile yağmur suyu yapılardan uzaklaştırılmaktadır. Bu sebeple geleneksel çözümde yağmur olukları ve yağmur iniş boruları bulunmamaktadır. Buna kıyasla günümüzdeki birçok geleneksel yapıda saçak hatlarına yağmur oluğu ve yağmur iniş boruları eklendiği görülmektedir. Teneke, galvaniz, pvc gibi malzemelerde üretilen bu elemanlar, dokuya uygun bir malzeme kullanılmamasından ve dil birliği sağlanamamasından dolayı yapı cephelerinde doku ile uyumsuz bir görüntü sergilemektedir. Yağmur olukları ve yağmur iniş boruları günümüzde azımsanmayacak ölçüde dokuya hakimdir. Bununla birlikte Muğla Koruma Amaçlı İmar Plan notlarında bu konuya ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamaktadır.

Şekil 4.28 Yağmur oluğu ve yağmur iniş boruları (Karacasulu, 2020)

4.1.1.7 Eklentiler

Geleneksel kent dokusu içinde özgün yapı ve yapı parçalarının uğradıkları deformasyonlar ve geçirdikleri dönüşümün yanında; değişen yaşam koşulları ve gelişen teknoloji ile birlikte hem doku bazında hem de yapı bazında dikkat çeken ‘’yeni’’ eklentiler olmuştur. Bu eklentilerin başında, halen daha kullanımda olan bütün eski yerleşimlerin ortak sorunu olan teknik üst yapı tesisatları gelmektedir. Elektrik, aydınlatma ve telefon direklerinin yanında sokak dokusunu ve yapı cephelerini saran kablo kirliliği, özgün yapı ve sokak doku görüntüsüne zarar vermektedir. Geleneksel dokuya sonradan eklenen bu teknik üst yapı elemanları, fen ve sağlık koşullarına uygun olarak göre yapılmış olması gerekmesine rağmen, kent içine gelişigüzel dağılmıştır. Bu

kapsamda elektrik, aydınlatma ve telefon direkleri, elektrik panoları ve bunların uzantısı kablo sarmalları çoğu zaman tehlike yaratacak şekilde sokakları sarmıştır.

Şekil 4.29 Geleneksel doku içindeki kablo kirliliği (Karacasulu, 2020)

Şekil 4.30 Geleneksel doku içindeki kablo kirliliği (Karacasulu, 2020)

Sokak dokusunda görüntü kirliliği yaratan üst yapı tesisatlarının dışındaki bir diğer unsur da uydu antenleri ve güneş enerjisi üniteleridir. Çoğunlukla çatılarda ve cephelerde konumlandırılan uydu antenleri kablo kirliliğini de beraberinde getirmektedir. Güneş enerji panelleri ise çoğunlukla çatılarda veya ana yapıya eklenen yeni düz damlı müştemilat yapılarının çatılarında konumlandırılmıştır.

Şekil 4.31 Doku ile uyumsuz uydu antenleri, güneş enerji panelleri (Karacasulu, 2020)

Doku içinde genel olarak tek aracın geçebileceği genişliğe sahip sokaklar taşıt trafiğine açıktır. Eğimli bir arazide konumlanmış konut ağırlıklı yerleşimde taşıt kullanımı önemli bir yer teşkil etmektedir. Bununla birlikte yol hem yaya hem de taşıt yolu özelliği göztermektedir. Gelişigüzel saçaklanmış olan yol dokusunda belli arterlerin dışında yön kuralı bulunmamaktadır. Bu yüzden sokak üzerinde sık sık trafik sıkışıklıkları yaşanmaktadır. Bunun devamında, günümüz kentlerinin de problem olan otopark sorunu ortaya çıkmaktadır. Bunun sonucunda taşıt için park yeri ya avlu girişleri bozularak parsel içinde sağlanmakta, yada sokağın genişleyen bölümlerinde, doku içinde yer alan küçük meydanlarda, genişliği taşıt trafiğine uygun çıkmaz sokakların bitim noktalarından sağlanmaktadır.

Şekil 4.32 Sokağın genişleyen bölümlerinin park yerine dönüşmesi (Karacasulu, 2020)

Şekil 4.33 Küçük meydanların taşıt park yerine dönüşmesi (Karacasulu, 2020)

Şekil 4.34 Çıkmaz sokakların taşıt park yerine dönüşmesi (Karacasulu, 2020)

Şekil 4.35 Geleneksel doku içindeki trafik (Karacasulu, 2020)

Bunların yanında sokak dokusunda özellikle yapı ve avlu girişleri önünde konumlandırılmış, beton vb. Malzeme ile yapılmış babalar mevcuttur. Özellikle sokağın genişlediği yerlerde karşılaşılan bu durum, çoğunlukla yapı sahipleri tarafından motorlu araçların sokağa park etmesini engellemek amacı ile gelişigüzel yapılmıştır.

Şekil 4.36 Geleneksel doku içindeki beton dubalar (Karacasulu, 2020)

Yapı bazında eklentiler başlığında inceleme yapıldığında, sokak dokusundan da algılanabilen ‘’yeni’’ müştemilat yapıları gelmektedir. Bu konu, tek yapı ölçeğinde yapılan incelenemeler başlığı altında detaylı incelenecektir. Muğla evlerinin geleneksel işlev şemasını, yapı avlusunda yer alan müştemilat ve salındırma adı verilen yarı açık alaturka kiremit kaplı ahşap dikmeli sundurmalar tamamlamaktadır. Yapının zemin katında ön cepheye bitişik olarak konumlandırılabilen bu müştemilatlar, bazen de avluda, avlu duvarlarına bir cephesini yaslayarak konumlanırdı. Mutfak, ahır, depo, hela işlevli kullanılan bu yapılar genellikle ahşap çatkılı hımış duvarlar ile yapılır, üzeri alaturka kiremitli kırma çatılar ile örtülürdü. Günümüzde ise eklenti müştemilat

birimlerinin yerleri ihtiyaç duyulan işleve göre değişebilmektedir. Çoğu zaman ana yapıya bitişik şekilde konumlandırılmakla birlikte ihtiyaç duyulan işleve göre avludaki yeri değişkenlik gösterebilmektedir. Duvarları doku ile uyumlu bir şekilde sıvanarak beyaza boyanan bu eklentiler çoğunlukla düz damlı (betonarme döşeme) olarak yapılmıştır. Üzeri teras olarak da kullanılan bu damlar demir korkuluklar ile çevrelenerek üzerine demir aksamlı asma çardakları yapılmıştır. Özellikle sokağa cephe veren bölümlerde düzenlenen eklenti müştemilat yapıları gerek form ve biçim özellikleri gerekse de cephe düzeni ile geleneksel dokudan hemen ayırt edilebilmektedir.

Şekil 4.37 Sokağa cephe veren eklenti müştemilat yapıları (Karacasulu, 2020)

Alan çalışmasında geleneksel yapıların devamında yapı cephesine eklenen sundurmalar dikkati çekmektedir. Demir konstrüksiyon ile zemine ve yapıya sabitlenen bu sundurmalar hem malzeme hem de yapım tekniği açısından doku karakteri ile büyük tezatlık oluşturmaktadır. Bunun sebebinin kapatılan açık sofaların avlusu ile ilişkisinin devamı niteliğinde yeni bir yarı açık mekan ihtiyacı ile ortaya çıktığı düşünülmektedir.

Şekil 4.38 Yapı cephelerinde niteliksiz sundurmalar (Karacasulu, 2020)

4.1.2 Tek Yapı Öleğinde Tespit Edilen Sorunlar

Tek yapı ölçeğinde incelemelerin yapılabilmesi için çalışma alanı içinde geleneksel yapı özelliği gösteren bir parsel seçilmiştir. Çalışma alanı olarak seçilen yapının korunması gerekli kültür varlığı olarak tescilli bir Muğla Evi olmasının yanında, hala kullanımda olması, yapının seçiminde önemli bir kriter olmuştur.

4.1.2.1 Yapının Konumu ve Genel Özellikleri

Tek yapı ölçeğinde çalışma alanı olarak seçilen yapı, Muğla geleneksel kent dokusunda Kentsel Sit Alanında Muğla Koruma Amaçlı İmar planında konut yerleşiminin yoğun olduğu I. Bölge sınırları içinde yer almaktadır. Bununla birlikte geleneksel dokunun ticari merkezine yakın bir bölgede bulunmaktadır. Konak altı bölgesi olarak adlandırılan bu bölgede ticari merkeze yakınlığın da etkisi ile geleneksel dokuya hakim yapı karakterinin dışında daha ihtişamlı yapılar görülmektedir.

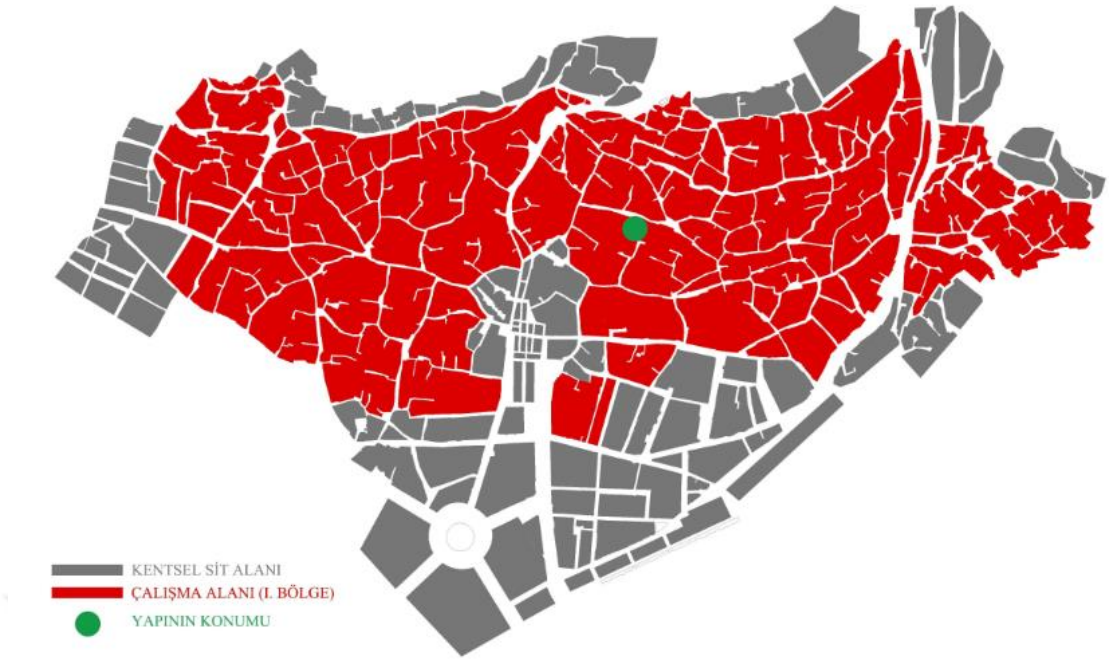

Harita 4.1 Yapının çalışma alanı içindeki konumu (1/1000 Ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planı kullanılarak hazırlanmıştır.)

1920-1930'lu yıllara tarihlenen neoklasik etkilerin görüldüğü bu evler, adalardan Muğla'ya yerleşen Rum evlerine özenen Türk zenginlerinin yaptırdıkları evlerdir (Aladağ, 1991). Yapı, Şeyh mahallesi sınırları içinde kalmakta olup, tapunun 19 pafta, 337 ada, 9 parseline kayıtlıdır. 645,18 metrekarelik parsel alanı ile doku geneline hakim parsel büyüklüklerine oranla büyük bir parsele sahiptir. Yapıya ticari merkeze ulaşımı sağlayan ana aksın hemen kuzeyindeki Şeyh Cami Sokağa açılan İskender Çıkmazından ulaşılmaktadır. Avlu girişi bu sokaktan sağlanmaktadır. Parselin kuzeyine yerleşmiş olan ana yapının direk sokağa ulaşımı sağlayan girişleri Hacı Abdi Sokağından yapılmaktadır. İki katlı yapının eğime oturmasından dolayı zemin katı yol kotu altında kalmaktadır. Bu sebeple Hacı Abdi Sokaktan tek katlı olarak algılanmaktadır.

Yapının yapım tarihi net olarak bilinmemekle birlikte, yapı üzerinde herhangi bir tarihe de rastlanmamıştır. Bununla birlikte 19. Yüzyıl sonuna tarihlendirilebilir. Konak altı bölgesinde yer alan yapıların birçoğunda avlu girişlerindeki kemerler üzerinde, yapıların yapım tarihleri halen daha okunabilmektedir ancak, yapının özgün avlu kapısı yok olduğu için bu bilgiye ulaşılamamaktadır.

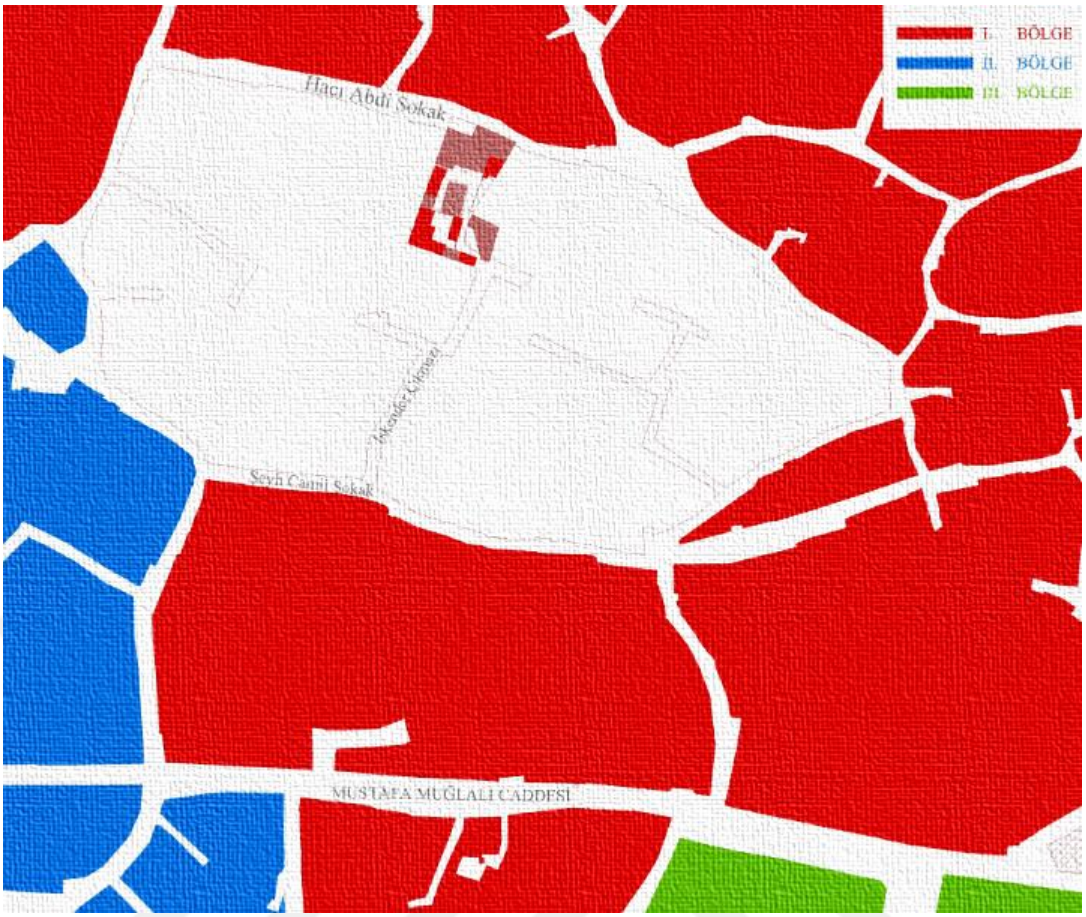

Harita 4.2 Yapının çalışma alanı içindeki konumu (Karacasulu, 2020)

Günümüzde ana yapı bütünlüğünü ve özgünlüğünü korumakla birlikte, özellikle avlusundaki yapılan eklenti ve yapı parselindeki bağımsız kullanım sayısının artması ile birçok değişikliğe maruz kamıştır. Özgün avlu kapısı yok olmuştur. Mevcut durumda birden fazla kullanım amacı ile briket malzeme ile örülmüş avlu duvarları ile ana yapıdan ayrılmış müştemilat yapıları mevcuttur. Ana yapıdan bağımsız kullanılan bu yapıların oluşturduğu yeni sınırlar olan avlu duvarları ise yaklaşık 2 metre yüksekliğinde olup, parsel içinde yeni bir çıkmaz sokak oluşumuna sebep olmuştur. Parsel içinde yeni oluşan çıkmaz sokak ise yaklaşık 1,5 metre genişliğinde olup, briket malzemeli duvarlar ile çevrilidir. Ana yapının avlusuna ulaşımı sağlayan bir adet demir kapının dışında üç adet avlu kapısı ile birlikte direk müştemilat yapılarına ulaşımı sağlayan iki adet daha kapı bulunmaktadır. Bununla birlikte Hacı Abdi Sokaktan direk yapıya girişi sağlayan iki adet özgün kapı girişi bulunmakta olup parsel içinde toplam sekiz giriş bulunmaktadır.

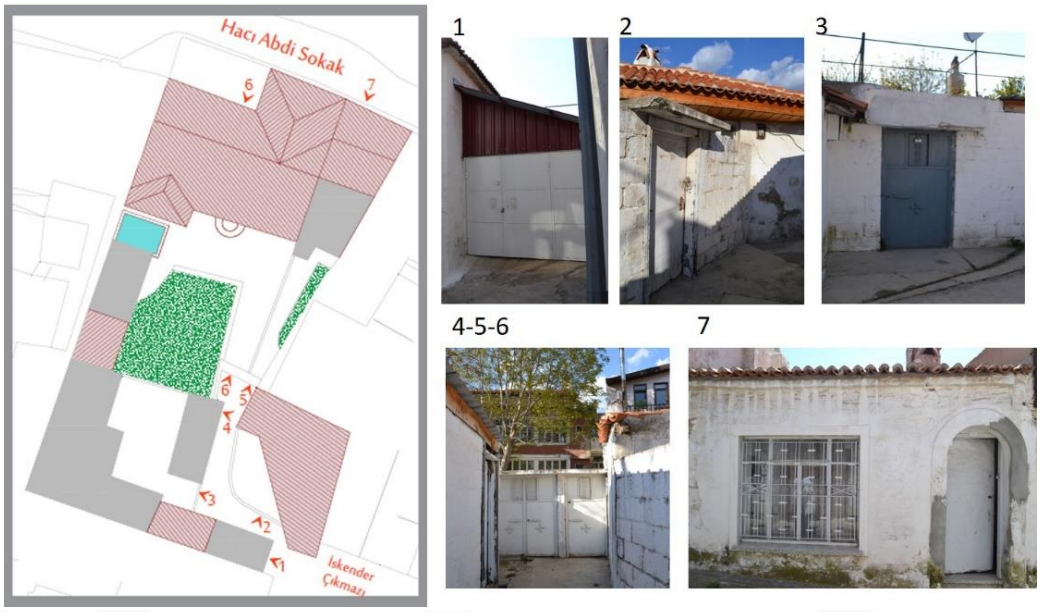

Şekil 4.39 Tescilli yapıda düzenlenen yeni kullanımlara ait girişler (Karacasulu, 2020)

Mevcut parsel kullanımı halihazır harita üzerinden kroki bazına çalışılarak, kullanım sayılarına göre numaralandırılmıştır. Parsel içindeki kullanım bağımsız kullanım şekli bu numaralandırmalar üzerinden anlatılacaktır;

1 numaralı kullanımda; İskender çıkmazı sokak tarafından girişte parselin güneyinde, günümüzde yok olan avlu kapısının bulunduğu alanda yer alan müştemilat yapısı, briket duvarla yapılmış olup üzeri metal levha malzeme ile örtülüdür. Bu müştemilatın sokağa bakan cephesinde araç girişine izin verebilecek ölçülerde yaklaşık 2,5 metre genişliğinde demir doğramalı kapı bulunmaktadır.

2 numaralı kullanımda; parselin güneydoğusundaki özgün taş avlu duvarlarına sırtını yaslamış müştemilat yapısı sıvalı ve beyaz badanalı duvarlarının üzeri ahşap saçak ile sonlandırılmış, alaturka kiremit çatı ile örtülüdür. Bağımsız birim Konut olarak kullanılmaktadır.

3 numaralı kullanımda; tek katlı müştemilat yapıları ana yapıdan briket bir duvarlar ile ayrılmaktadır.

4 numaralı kullanımda; bahçe alanı bulunmayan bu kullanımda direk müştemilat yapısına girişi sağlayan tek kanatlı bir kapı mevcuttur.

5 numaralı kullanımda; tek kanatlı demir kapı ile ulaşılan ana yapıya bitişik konumlanan eklenti yapının avlusuna ulaşılmaktadır. Bu eklenti kısım ana yapıya bitişik

konumlanmış özgün müştemilat biriminin betonarme eklentiler vasıtası ile büyütülmüş halidir.

6 numaralı kullanım ana yapıya aittir. Parselin güneyinde oluşan çıkmaz sokaktan yapılan demir kapı aracılığı ile yapılan bir girişin yanında, üst sokak olan Hacı Abdi Sokaktan da teneke kaplı ahşap kanatlı bir kapı ile sağlanan özgün bir girişi daha bulunmaktadır.

7 numaralı kullanıma giriş ise Hacı Abdi Sokaktan sağlanmaktadır. Topoğrafyadaki eğimden dolayı zemin kat arka cephede toprağa gömülmektedir. Ana yapının devamı olan bu kısım iç mekandaki bağlantı geçişi kapatılarak yeni bir bağımsız kullanım elde edilmiştir. Bu bölümün güneye avluya bakan kısımlarında yapılan betonarme eklentilerle kullanım alanı arttırılmıştır.

Şekil 4.40 6 Numaralı kullanım, ana yapı ve avlusu (Karacasulu, 2020)

İki katlı yapı alaturka kiremitli kırma çatı ile örtülüdür. Dış beden duvarları yığma taş tekniğinde yapılmış olup, iç mekandaki bölücü duvarları ve birinci kat hizasındaki ön cephe (güney cephesi) duvarları hımış duvar (ahşap çatkı arası kagir dolgulu duvar) tekniğinde yapılmıştır. Yapının plan şeması, ortadan merdivenli yarım ön sofalı (üç odalı) plan tipine sahiptir. Yapıldığı dönemde açık sofalı olarak yapılan yapı, 1950'li yıllarda dönem eklentisi sayılabilecek bir müdahale kapsamında nitelikli malzeme ve işçilikle kapalı sofaya çevrilmiştir.

Zeminden yaklaşık 60 cm yükseltilerek yapılmış yapıya, güney cephesinden 2 basamaklı yarım daire şeklinde taş bir merdiven ile girilmektedir. Yapıyı toprağın

neminden korumak amacı ile yükselterek ev altı boşluğu oluşturulmuştur. Sofanın orta hatta yer alan ahşap merdiven kuzey duvarına yaslanmaktadır. Muğla geleneksel kent doksununda mekan organizasyonu genellikle içe dönük olarak şekillenmektedir. Çoğunlukla parselin kuzeyine yerleşen yapılar, dış cephede zemin katlarda sağır, üst katlarda ise dar pencerelere yer verilen cephe karakterine sahiptir. Güneyde yer alan avluya büyük açıklıklarla açılan yapı, komşu parsellerden ve sokak dokusundan da yüksek avlu duvarları ile ayrılmaktadır. Bu yapıda ise yapının tarihlendirildiği döneme ait neoklasik etkiler, iç mekan çözümlerinden ziyade yapıdaki süsleme detaylarında ve cephe karakterinde etkili olmuştur.

Zaman içinde miras yoluyla bölünerek değişmiş ve gelişmiş olan Muğla geleneksel kent dokusu karakterine benzer şekilde, parsel bazında kullanımların bölünmeye devam ettiği görülmektedir. Ancak bu yapı özelinde, parsel içinde yer alan yapılar birden bağımsız kullanım için bölünmekle birlikte mülkiyet üzerinde bir parçalanma söz konusu değildir. Parsel içinde farklı kullanımlar için ayrılmış bağımsız bölümler kiralama yolu ile başka kullanıcılar tarafından kullanılmaktadır.

Ana yapının bulunduğu esas avlu içinde sonradan eklenmiş müştemilat yapıları mevcuttur. Avlunun ortasında yer alan toprak bölüm ise avlunun özgün parçalarından biridir. Özgün havuz korunagelmiştir. Avlu kapısından yapıya giden yürüme yolu ise mevcut durumda beton kaplıdır.

Güney cephesinde ilk yapıldığı dönemde açık yapılan sofa, 1950'li yıllarda ahşap doğramalı camekanlar ile kapatılmıştır. Her iki katta da sofa ahşap dikmeler ile taşıtılmaktadır. 1. katta sofada yer alan ahşap dikmeler, üzeri sıvalı yarım kemerle bağlanan kirişler ile sonlanmaktadır. Yapının batı kısmında yapı hattından öne taşma ile cephede hareketlilik yaratılmıştır. Bu cephede 1/1,5 oranında yapılmış geleneksel konut tipolojisine uygun pencere açıklıkları yer almaktadır. Üst katta yer alan pencere açıklıkları dönemin neoklasik etkileriyle kemerle sonlanmaktadır.

Güney cephesinde alaturka kiremit ile örtülü kırma çatıya geçiş, bir metreye varan genişliğe sahip ahşap saçaklar ile yapılmaktadır. Ahşap detaylarla donatılmış ön cephe 1 metreyi geçen ahşap saçaklar ve özgün teneke tura ile korunmaktadır.

Şekil 4.41 Ana yapı güney cephesi (avlu cephesi) (Karacasulu, 2020)

Yapının bir diğer cephesi ise Hacı Abdi Sokağa bakan yol cephesidir. Taş beden duvarları üzeri beyaz badanalıdır. Eğimli topoğrafyadan dolayı bu cephede tek katlı görünen yapı, doğusunda yer alan müştemilat yapısı ile kat yüksekliği ve malzeme açısından bütünlük oluşturmaktadır.

Geleneksel dokuda, sokaktan algılanabilirliği sebebi ile genellikle sağır yapılan zemin kat cephelerinin aksine, 19. Yüzyıl sonlarına tarihlendirilen bu yapıda geniş pencere açıklıklarına yer verilmiştir. Kemerli kapı açıklığı ve yatayda gelişmiş pencere açıklıkları söve ile çevrilmiştir.

Şekil 4.42 Ana yapı kuzey cephesi (yol cephesi) (Karacasulu, 2020)

4.1.2.2 Yapının Plan Şemasındaki Değişimler

Güney cephesinde ilk yapıldığı dönemde açık yapılan sofa, 1950'li yıllarda ahşap doğramalı camekanlar ile kapatılmıştır. Yapının ahşap elemanları (kapı, pencere, yüklük, vb.) özgünlüğünü korumakla birlikte üzeri yağlı boya ile boyanmıştır. Merdivenin holü köşe hattında sofadan ahşap bölücü ve tek kanatlı ahşap bir kapı ile ayrılmıştır.

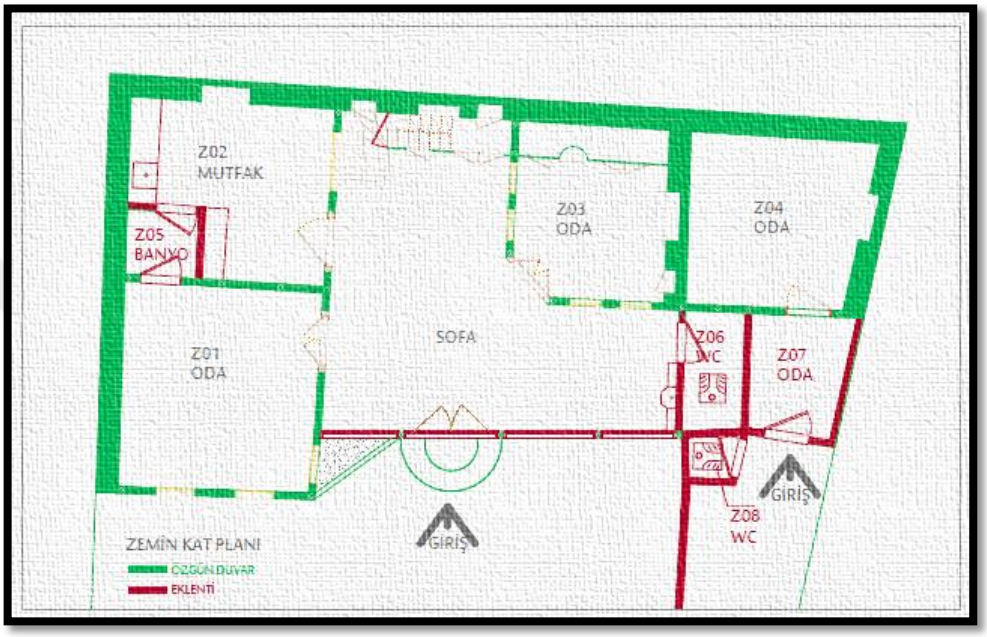

Şekil 4.43 Zemin kat planı (Karacasulu, 2020)

Şekil 4.44 Zemin kat sofa mahali (Karacasulu, 2020)

Yapının ön cephesine bakan Z01 mekanına ahşap çift kanatlı bir kapı ile sofaya açılmaktadır. Avluya bakan üç adet ahşap kanatlı pencere ile ışık almaktadır. Pencere detayı yapıya hakim giyotin tipinden farklı olarak çift kanatlı olarak yapılmıştır. Bu pencereler sofayı kapatan doğramaların detayı ile benzeşmekte olduğundan, sofanın kapatıldığı dönemde yenilenerek, giyotin pencereden ahşap kanatlı pencereye çevrildiği düşünülmektedir. Mekanın batı duvarı üzerinde bir adet soba deliği açılmıştır. Mekanın

özgün ahşap döşemesi üzeri plastik esaslı malzeme ile kaplanmıştır. Kuzey duvarı üzerinde açılan ahşap kapı ile Z02 mekanı içinde oluşturulan Z05 mekanına ulaşılmaktadır. Banyo işlevli oluşturulan bu mekanın Z02 mekanına açılan bir kapısı daha bulunmaktadır. Dönem eklentisi olarak özgün mekanlar içinde çözümlenen bu ıslak hacim mekanının eklendiği dönem ise kullanılan malzeme seçimine göre 1950'lere tarihlendirilebilir.

Şekil 4.45 Z01 oda ve Z05 eklenti banyo mahali (Karacasulu, 2020)

Yapının kuzey duvarına yaslanan Z02 mekanı günümüzde mutfak işlevli olarak kullanılmaktadır. Doğu duvarı üzerinde bulunan tek kanatlı ahşap bir kapı ile sofaya açılmaktadır. Batı duvarı üzerinde seramik kaplamalı mutfak tezgahları yer almaktadır. Mekanın kuzey duvarında ocak nişinin iptal edilmesiyle oluşturulmuş bir duvar nişi bulunmaktadır.

Şekil 4.46 Z02 mutfak mahali (Karacasulu, 2020)

Yapının kuzeydoğusunda bulunan Z03 mekanı köşe kırılarak çift kanatlı ahşap bir kapı ile sofaya açılmaktadır. Özgün mimari elemanları (kapı ve pencere doğramaları, yüklük ve niş kapakları, çiçeklik detayı) korunagelmiş olup, mevcut ocak açıklığı plaka malzeme ile kapatılmış, duvarda soba tesisatı için delik açılmıştır. Mekanın özgün ahşap

döşemesi üzeri plastik esaslı malzeme ile kaplanmıştır. Tavana ise kontrplak malzeme ile kaplama yapılmıştır.

Şekil 4.47 Z03 oda mahali (Karacasulu, 2020)

Sofanın doğusunda, yapının dışına bir mekan eklemek sureti ile Z06 wc mahali oluşturulmuştur. Dökme mozaik malzeme ile yapılmış tuvalet ve lavabo, 1950'lere tarihlendirilebilir.

Şekil 4.48 Sofa mahali doğu duvarı ve Z06 tuvalet mekanı (Karacasulu, 2020)

Ana yapının doğusunda yer alan ve ana yapıya bitişik konumlandırılan müştemilat birimi, mevcut durumda 5 numaralı kullanım içinde kalmaktadır. Özgün durumda ana yapının içinde bulunmayan işlevleri destekler nitelikte, çoğu zaman yapıya bitişik olarak konumlandırılan bu müştemilat yapıları, mutfak, depo olarak kullanılmaktaydı. Eski kullanıcısından alınan bilgiye göre mutfak olarak kullanılan bu birim direk avluya açılmaktadır. Mevcut durumda özgün müştemilat biriminde Z04 mahalinin güneyine Z07 ve Z08 mahalleri eklenerek bağımsız bir kullanım elde edilmiştir.

Şekil 4.49 1. Kat planı (Karacasulu, 2020)

Yapının 1. katında aynı plan tipi tekrar etmekte olup, zemin kata nazaran daha süslemeli detaylara sahiptir. Ahşap detayları yümüyle korunmuş olan yapının ahşap elemanlarının üzeri yağlı boya ile boyanmıştır. Ahşap döşemelerin üzeri plastic esaslı serge malzemesi ile kaplanmıştır.

Şekil 4.50 1. Kat sofa mahali (Karacasulu, 2020)

Zemin kata oluşturulan ıslak hacim, bu kata da oluşturulmuştur. 101 Oda mekanının kuzey duvarında açılan ahşap kapı ile 102 mekanı içinde oluşturulan 104 Banyo mekanına ulaşılmaktadır. 104 Banyo mekanın tavanında 102 mekanın özgün çıtalı tavanının devamı görülebilmektedir.

Şekil 4.51 101 oda ve 104 banyo mahali (Karacasulu, 2020)

102 mekanı günümüzde depo işlevli olarak kullanılmaktadır. Doğu duvarı üzerinde özgün detaylara sahip ahşap bir yüklüğü bulunmaktadır. Eklenti 104 banyo mekanı ile bütünlüğü bozulmuş olan mekanın, tavanı düz çıtalı tavandır ve üzeri boyalı olmadığı için ahşabın dokusu görülebilmektedir. Zeminde özgün ahşap kaplama görülebilmektedir. 102 mekanı yapının en az müdahale görmüş bölümüdür. Özgün zemin ve tavan kaplamaları ile kuzey duvarı üzerinde yer alan yüklük üzeri boyasızdır. Bununla birlikte fiziksel bozulmanın da en fazla görüldüğü mekan olmuştur.

Şekil 4.52 102 Oda mahali (Karacasulu, 2020)

Yapının kuzeydoğusunda bulunan 103 mekanı köşe kırılarak çift kanatlı ahşap bir kapı ile sofaya açılmaktadır. Kapı ve ocak üzerindeki alçı motifler korunagelmiştir. Mekanda bulunan özgün yüklük ve niş kapakları üzerine boyama tekniği ile ahşap görünümü verilmiştir. Sofaya açılan giyotin pencereler kemerle sonlandırılmıştır. Bu özellikleri ile yapının en çok süslemeye sahip odası olmakla birlikte, en iyi korunmuş odasıdır. Ocak nişinin hemen üzerinde yine bir soba deliği yer almaktadır.

Şekil 4.53 103 Oda mahalinin sofaya açılan detaylar (Karacasulu, 2020)

Şekil 4.54 103 Oda mahali (Karacasulu, 2020)

Zemin kata oluşturulan ıslak hacim, bu kata da oluşturulmuştur. Sofanın doğusunda, yapının dışına bir mekan eklemek sureti ile 105 wc mekanı oluşturulmuştur. Sofadan ahşap bir kapı ile ulaşılan 105 wc mekanının zemini ve tuvalet taşı da dökme mozaik malzeme ile yapılmıştır.

Şekil 4.55 1. Kat sofa mahali doğu duvarı ve 105 tuvalet mekanı (Karacasulu, 2020)

4.1.2.3 Yapının Cephe Özelliklerindeki Değişimler

Yapının doğu cephesi bitişiğinde konumlanmış özgün müştemilat yapı günümüzde iki kullanıma ayrılmıştır. Hazırlanan kullanım şemasında yer alan 5 numaralı bağımsız kullanım, müştemilatın güneye avlu cephesine bakan zemin kat kullanımına aittir. Avluya bakan zemin kat müştemilat biriminin hemen önünde, ana yapıya hizmet vermek için eklenmiş tuvalet eklentileri yer almaktadır. Bunun eklentinin hemen önünde ise 5 numaralı kullanımın tuvalet eklentisi yer almaktadır.

Şekil 4.56 Ana Yapı güney cephesi giriş ve saçak detayı (Karacasulu, 2020)

Zemin kat arka cephede toprağa gömülürken, üst kat Hacı Abdi Sokağa açılmaktadır. Müştemilatın Hacı Abdi Sokağa açılan üst kat biriminin ise özgün durumunda doğrudan doğruya ana yapıdan yapılan geçiş ile sağlandığı eski kullanıcılarının sözlü bilgilerine dayandırılmaktadır. Günümüzde ise 1 katta yer alan geçiş kapatılarak, hazırlanan kullanım şemasında 7 olarak numaralandırılmış Hacı Abdi Sokağa açılan bağımsız bir kullanım elde edilmiştir. Bu bölüm avluya bakan cephede betonarme eklentilerle büyütülmekle birlikte, plan şemasını da neredeyse bütünüyle değiştirmiştir.

Güney cephesinde kapı üzerinde cepheye çakılmış demir taşıyıcılı, oluklu levha örtülü bir sundurma eklenmiştir. Mevcut durumda yapının bu cephesi bütünü ile kiremit rengine boyalıdır. Yine bu cephede 1. katta avluya bakan iki adet pencere nişinin orta hattında ise bir adet daha pencere açıklığının bulunduğu, ancak sonraki dönemlerde kapatıldığı, cephedeki sıva izlerinden anlaşılmaktadır. Yapının doğusunda yer ana müştemilat yapısının mevcut durumdaki cephe karakteri ise güney cephesinde betonarme eklentiler ve briket duvarlar sebebiyle tamamen bozulmuş durumdadır.

Şekil 4.57 Müştemilat birimi güney cephesi (Karacasulu, 2020)

Kuzey cephesinde özellikle zemine yakın bölgelerinde yosunlanma ve bitkilenmeler mevcuttur. Kapı kanadı dönem eklentisi olarak nitelendirilebilecek teneke ile kaplanmıştır. Sövelerde yakın dönemde niteliksiz sıva tamiratları izleri görülmektedir.

Şekil 4.58 Müştemilat yapısı kuzey cephesi (yol cephesi) (Karacasulu, 2020)

4.1.3 Bölüm Sonu Değerlendirmesi

Yapıldığı dönemin teknolojisinin elverdiği ölçüde, günümüze göre daha mütevazi ihtiyaçlara cevap verebilecek şekilde kurgulanmış geleneksel yapılar hayat koşullarının değişmesi ile izinsiz ve denetimsiz birçok müdahaleye maruz kalmaktadır. Özellikle kullanımın devam ettiği geleneksel kentlerde yapılar terkedilmekten kurtulduğu için fiziksel eskimenin önüne geçilebilmektedir. Bununla birlikte günümüz koşullarına ve konfor şartlarına uyum sağlayabilmesi için geleneksel yapılar çeşitli müdahalelere

maruz kalmaktadır. Ülkemizin bulunduğu ekonomik şartlar ve bölgenin kullanıcılarının sosyal-ekonomik seviyesine göre de bu müdahaleler çoğunlukla izinsiz yapıldığı görülmüştür.

Çalışma alanı olarak seçilen Muğla Tarihi kent merkezi geleneksel konut dokusu kullanımın devam etmesi ile birlikte yasalarla koruma altına alındığı için terkedilmekten, yıkılmaktan ve yeni kentleşme odaklı rant hesaplarından kurtulmuştur. Sokak ölçeğinde ve tek yapı ölçeğinde yapılan incelemelerde konut dokusunun ve dokuyu oluşturan yapı ve elemanların genel olarak korunduğu söylenebilir. Bununla birlikte kullanıcının yaşamaya devam etmeye zorunlu olduğu bu yapılar, günümüz koşullarına uyum sağlayabilmesi için özellikle yapı elemanı ve malzeme bazında değişime uğradığı görülmüştür.

Kentsel Sit Alanında tespit edilen değişim unsurları her ne kadar kullanıcı merkezli gelişse de kamu kurumları ve özel şirketlerin yükümlülüğündeki denetimsiz uygulamalar da bölgenin özgünlüğüne büyük zarar vermektedir. Kentsel sit alanı içindeki niteliksiz ve bir düzen teşkil etmeyen yol kaplamalarının hangi dönemlerde yapıldığı tespit edilememekle birlikte farklı dönemlerde yerel yönetimler tarafından yapılmıştır. Yine benzer şekilde kentsel sit alanındaki tesisat donatılarının yarattığı kirlilik özel şirketler tarafından düzensiz bir şekilde uygulanmıştır. Değişen sokak kaplamaları, özgün taş döşemelerin kullanım açısından zorluk teşkil etmesinden dolayı değişmiştir. Bu değişim planlı bir şekilde yapılmadığından doku içinde birbirinden farklı, kendi içinde bir düzen oluşturmayan kaplamalar doku ile uyumsuz bir görüntü sergilemektedir. Beton, asfalt gibi yol kaplamaları araç ve yaya trafiği açısından kullanım kolaylığı sağlasa da, geçirimsiz bir yüzey olduğu için, yağmur suyunun yapı beden duvarlarının yol ile birleştiği bölgelerde birikmesine sebep olmaktadır. Bu da yapı beden duvarlarında nem ve rutubetlenme oluşmasına sebep olmuştur.

Özgün avlu duvarları ve yapı cephelerindeki niteliksiz sıva uygulamaları, zemine yakın kotlarda yapılan taş ve seramik kaplamalar, duvar üzeri sürme veya levha türevi kaplamalar çoğunlukla yalıtım amacıyla yapının ısıl konforunu iyileştirmek adına yapılmış uygulamalardır.

Kapı ve pencere açıklıklarındaki değişim sokak dokusunun algısını bütünüyle değiştirmiştir. Avlu girişleri motorlu taşıtların geçişine izin verecek şekilde genişletilmiş, özgün işlevinde depo, kiler olarak kullanılan nemli zemin kat

mahallerinin yaşama mekanına dönüştürülmesiyle, zemin kat hizasında sokağa bakan cephelerde yeni pencere açıklıkları eklenmiştir. Üst katlarda işlevini yitiren ocak nişleri kapatılmış yada pencere açıklıklarına çevilmiştir. Bu sebeplerle özgün cephe karakterleri yok olmaktadır. Özgün giyotin pencerelerden, kanatlı pencerelere dönüşüm ise yine kullanım kolaylığı yaratma çabasının bir sonucudur. Giyotin pencerelerin bakımı düzenli yapılmadığında ahşapta oluşan deformasyona bağlı olarak, giyotin kanatların çalışma mekanizmasının bozulduğu ve kullanımının zorlaşması sebebiyle tercih edilmemektedir.

Kentsel sit alanı içinde özgün Muğla bacalarının çoğunlukla korunduğu, yenilenmesi durumunda da özgün baca tipolojisine uygun olarak yenilendiği görülmüştür. Muğla'da hakim her yönden esen rüzgara karşı hala en iyi baca çözümü olduğu için kullanıcı tarafından tercih edilmektedir. Bununla birlikte yapıda ihtiyaç duyulan yeni tesisatlar doğrultusunda yeni baca tipleri ortaya çıkmıştır. İç mekanda çözümlenen ıslak hacimler için havalandırma bacaları, yaşama mekanlarında ocakların yerini alan sobalar için yeni bacalar, yapıya eklenen kalorifer tasisatı için gerekli kazan bacaları yapılmıştır.

Sade ve kendine yetebilecek nitelikte şekillenmiş geleneksel yapılarda en sık karşılaşılan durum ek mekan ihtiyacı sonrası ortaya çıkan eklenti birimler olmuştur. Geleneksel dokuda ana yapının içinde çözümlenemeyen tuvalet, banyo, mutfak gibi ıslak hacimler, ana yapının hemen yanında avlu içinde konumlandırılan müştemilat birimleri içinde çözülmekteydi. Günümüzde ise bu işlevler ya yapının içinde oluşturulan yeni mekanlarda yada yapıya bitişik olarak konumlandırılan eklenti birimlerde çözümlenmiştir. Özgün durumunda depo, kiler, mutfak işlevli kullanılan zemin kat mekanları, ek mekan ihtiyacı doğrultusunda yaşama alanına dönüştürülmüştür.

Parsel içinde izinsiz yapılan eklenti müştemilat yapılarına ise sokağa açılan kapılar eklenmiş, yapı ve avlusundan bağımsız bir kullanım elde edilmiştir. Bu müştemilatlar çoğu zaman kiralama yolu ile yapı sahipleri dışında başka kullanıcılar tarafından kullanılmakta, bu da bölgede kullanıcı yoğunluğunu arttırmaktadır.

Bu müdahalelere ek olarak genellikle yapıların çatılarında yada düz damlı eklentilerin üzerinde, yapının sıcak su ihtiyacını karşılama amaçlı güneş enerji panelleri konumlandırılmıştır. Gerek biçim gerekse malzeme özellikleri sebebi ile dokudan bağımsız bir silüete sebep olan bu güneş panelleri, su depoları ve uydu çanaklarına ek olarak klima dış üniteleri de yer almaktadır. Tesisat gereği yapının dış cephesinde

konumlandırılması gereken bu üniteler, yapıların cephelerinde doku ile uyumsuz bir örüntü sergilmektedir.

Tek yapı ölçeğinde yapılan incelemelerde korunan ahşap yapı elemanlarının çoğunlukla yağlı boya türevi malzemelerle boyandığı görülmüştür. Bu malzemeler mimari yapı elemanına zarar vermenin ötesinde ahşap malzemenin nefes almasına engel olduğu için zaman içinde içerden çürüme ile birlikte yapı elemanının tümüyle yok olmasıyla sonuçlanmaktadır. Bunun yanında değişen yaşam şekli ve konfor ihtiyaçlarıyla, mekan organizasyonun da değiştiği, mekanların işlev değiştirdiği görülmektedir. Geleneksel yapılarda yapı içinde çözümlenmeyen banyo/wc, mutfak gibi mekanlar sonradan yapılan müdahaleler ile mevcut mekanlarda yada yapıya dıştan eklenen mekanlarda çözümlenmiştir. Teknolojik gelişmeler ışığında ısıl konfor şartlarının değişmesi ile birlikte iç mekanda ocaklara ihtiyaç ortadan kalmış, aslında çokda yeni olmakayan soba, ısıtıcı gibi araçların kullanımının tercih edildiği görülmüştür. Geleneksel mekan organizasyonunda bulunmayan bu işlevler ek tesisat gerektirdiğinden yapıya ayrı bir yük oluşturmaktadır.

Muğla kentsel Sit Alanında yapılan incelemeler sonucunda tespit edilen bu değişimler Birim/Mekan özelinde, Mimari Eleman Özelinde ve Malzeme özelinde değişimler başlıkları altında toplanmış, değişimin nedeni tabloda açıklanmaya çalışılmıştır.

Tablo 4.1 Kentsel dokudaki değişimde talep ve sebep ilişkisi

		DEĞİŞİM	**DEĞİŞİMİN NEDENİ**
BİRİM/MEKAN ÖZELİNDE DEĞİŞİMLER	**EK MEKAN/ EKLENTİ YAPI**	Avlu İçinde Düzenlenen Niteliksiz Eklenti Yapılar	Depolama Amaçlı Eklenti Yapılar Kiralama Amaçlı Eklenti Yapılar
		Yapı İçinden Ulaşılabilen Islak Hacim Düzenlemeleri	Yapı İçinde Islak Hacim İhtiyacı
	MEKAN İŞLEV DEĞİŞİKLİĞİ	Meydan Ve Çıkmaz Sokakların Park Alanına Dönüşümü	Geleneksel Doku İçinde Park Alanı İhtiyacı
		Açık Sofaların Kapatılması	Kapalı Mekan İhtiyacı
		Yeni ıslak hacim (mutfak, banyo,wc) düzenlemeleri	Yapı İçinde Islak Hacim İhtiyacı
MİMARİ ELEMAN ÖZELİNDE DEĞİŞİMLER	**KAPI VE PENCERELER**	Yeni Kapı Ve Pencere Açıklıkları	Işık Alma İhtiyacı Avlu İçine Araç Girişi
		Mevcut Açıklıkların Kapatılması	İç Mekanlarda İşlev Değişikliği
		Pencere Formlarının Değişmesi (Giyotin Pencerelerin Kanatlı Pencerelere Dönüşümü)	Kullanımının Kolay Olması İşçilik Ve Bakım Maliyetlerinin Düşük Olması
	OCAKLAR	Ocak Nişlerinin Kapatılması	İklimlendirme Teknolojisinin Değişimi
	BACALAR	Özgün Bacaların Tahribatı	Fiziksel Eskime
		Yeni Baca Eklemeleri(Soba, Kalorifer, Havalandırma)	İklimlendirme Teknolojisinin Değişimi Yeni Tesisat İhtiyacı
	SAÇAKLAR	Yağmur Oluğu Ve İniş Borusu Eklenmesi	Yeni Tesisat İhtiyacı
	AVLU DUVARLARI	Avlu Duvarlarının Briket, Parmaklık, Panel Çit, Dikenli Tel vb.İle Yükseltilmesi	Güvenlik ve Mahremiyet İhtiyacı
MALZEME ÖZELİNDE DEĞİŞİMLER	**SOKAK**	Arnavut Kaldırılmlı Sokakların Beton, Asfalt Ve Parke Taşı İle Kaplanması	Kullanımının Kolay Olması İşçilik Ve Bakım Maliyetlerinin Düşük

	KAPLAMALARI		Olması
	KAPI VE PENCERELER	Ahşap Doğramaların Pvc, Alüminyum, Demir Vb Malzemelerle Değiştirilmesi	Güvenlik İhtiyacı Kullanımının Kolay Olması İşçilik Ve Bakım Maliyetlerinin Düşük Olması
	ÇATILAR	Alaturka Kiremit Yerine Granada, Marsilya Kiremit, Levha Malzemelerin Kullanımı	İşçilik Ve Bakım Maliyetlerinin Düşük Olması
	KAPLAMA VE BOYALAR	Dış Cephede Beyaz Badana Yerine Farklı Renklerin Kullanımı	İşçilik Ve Bakım Maliyetlerinin Düşük Olması Bilgi ve Deneyim Eksikliği
		Cephelerde Niteliksiz Sıva Ve Yalıtım Kaplamaları	Isıl Konfor İhtiyacı

Tablo 4.1'den hareketle Muğla geleneksel konut dokusunda sokak ve tek yapı ölçeğinde tespit edilen fiziksel ve mekansal sorunların temelinde, fiziksel eskimenin yanında yapıların günümüz koşullarına uyum sağlaması amacıyla yapılan izinsiz ve denetimsiz müdahaleler yatmaktadır. Günümüz koşullarında yapı içinde ihtiyaç duyulan banyo, wc, mutfak gibi ıslak hacim düzenlemeleri, yapıların günümüz teknolojisine uygun ısıl konfor şartlarının sağlanması amacıyla yapılan ek tesisat gibi uygulamalar, izinsiz ve denetimsiz yapıldığı durumlarda geleneksel dokusunun bozulmasına sebep olmuştur.

4.2 Kültürel ve Sosyolojik Sorunlar

Geleneksel konut dokularındaki kültürel ve sosyal sorunlar, genellikle modernleşme, kentleşme ve demografik değişimlerin etkisiyle ortaya çıkmaktadır. Bu sorunlar, hem tarihi yapıların fiziksel olarak korunmasını hem de bu alanlarda yaşayan insanların kültürel kimliklerinin ve sosyal yapılarının sürdürülebilirliğini zorlaştırmaktadır.

Geleneksel konut dokuları, geçmişten bugüne aktarılan bir yaşam tarzını ve kültürel kimliği yansıtır. Ancak modernleşme ile geleneksel dokuların yerel kimliğini tehdit altındadır. Geleneksel yapıların yıkılması veya aşırı müdahale edilmesi, o bölgeye ait özgün mimari elemanların, kültürel geleneklerin ve yaşam biçimlerinin kaybolmasına neden olur. Bu sebeple geleneksel dokuların korunmasında kullanıcılarının sosyal ve kültürel kimliği önemli bir yer tutar.

Tez kapsamında çalışma alanı olarak seçilen bölge geleneksel dokunun özgün işlevine uygun olarak kullanımının devam ettiği bölgedir. Bu sebeple diğer eski kent dokularında olduğu gibi terk edilme süreci sonrası fiziksel bozulmaya bağlı olarak yıkılma sürecine girmemiştir. Yada turizm potansiyeli doğrultusunda işlev değiştirerek ''butik otel yerleşkesi'' ne dönüşmemiştir. Bununla birlikte yakın zamanda geleneksel dokunun asıl kullanıcıları olan yerli halkın daha iyi konfor şartları bölgeyi terk etmesi ile birlikte kullanıcı profile değişmiştir. Atalarının yaptığı/yaptırdığı yapıya ve

mahallesine anı değerleriyle bağlı asıl kullanıcıların bölgeyi terk etmesi, kullanıcıların yapıya aidiyet duygusunu da değiştirmiştir.

Kullandığı yapıyı ekonomik şartları sebebiyle bir zorunluluk olarak gören, yapının/dokunun değerinden habersiz yeni kullanıcılar, yapılara müdahale konusunda da daha hoyrat davranabilmektedir. Bu da kullanım sürecine bağlı olarak niteliksiz ve denetimsiz müdahaleleri beraberinde getirmiştir. Yapının sadece emlak değerinden haberdar olan kullanıcı, kullanımı doğrultusunda yaptığı müdahaleleri kendinde bir hak olarak görmektedir. Yapının evrensel nitelikteki tekliği ve özgünlüğü kullanıcı tarafından idrak edilememektedir.

Dördüncü bölümde sokak ölçeğinde yapılan incelemelerde özgün avlu duvarlarının briket, tuğla vb. malzemeler ile duvar örülmek suretiyle veya demir korkuluklar vasıtası ile yükseltildiği, avlu girişlerinin çoğunlukla demir doğramalı kapılar ile yenilendiği, pencere açıklıklarına demir parmaklıklar eklendiği görülmüştür. Bu uygulamalar yerleşim içinde güvenlik ihtiyacının ortaya çıktığını göstermektedir. Kullanıcıların evde geçirdiği sürelerin değişkenlik göstermesi gibi etkenlerin, bölgede yaşayanların güvenlik algısını değiştirdiği, mahallelilik/komşuluk ilişkilerinin değiştiğini göstermektedir. Yapıldığı dönemlerde geleneksel konut dokusunda sıkı komşuluk ilişkileri ve toplumsal dayanışma ön plandayken, modern yaşamın getirdiği bireyselleşme ve teknoloji odaklı yaşam tarzı ile sosyal ilişkilerin zayıflamasına yol açmıştır.

4.3 Ekonomik Sorunlar

Geleneksel kent dokularının korunmasındaki ekonomik sorunlar çoğunlukla finansman kaynaklarındaki yetersizlikler ve yüksek maliyetler unsurlarından kaynaklanmaktadır. Ülkemizin bulunduğu ekonomik şartlarda, tarihi çevrenin korunmasına ilişkin yeterli devlet kaynağının aktarılamaması, kullanıcıların yapılarının bakım ve onarımını sağlayabilmeleri için yeterli hibe ve teşviklerden yararlanamaması, koruma politikalarını sonuçsuz bırakmaktadır.

Muğla geleneksel konut dokusuna sonradan yerleşmiş düşük gelirli kullanıcı profili yapılara müdahale yöntemlerinde çoğunlukla kolay bulunabilir, düşük maliyetli malzeme ve işçilik yolunu seçmektedir. Yapılarda zamanla ortaya çıkan nem ve rutubet sorunlarına karşın ucuz yalıtım yöntemleri, niteliksiz sıva uygulamaları, doku ile

uyumsuz malzeme kullanımı gibi müdahalelerin temelinde, koruma alanıdaki eğitim ve bilinç eksikliğinin yanında ekonomik gerekçeler yatmaktadır. Özellikle ahşap malzemenin kullanımı ve işçiliğindeki maliyetin yüksek olması, sık bakım gerektirmesi gibi gerekçelerle kapı ve pencere doğramalarında çoğunlukla pvc, alüminyum, demir doğramalar tercih edilmiştir. Benzer durum çatı kaplamalarında da ortaya çıkmış, alaturka kiremit yerine daha düşük malzeme ve işçilik maliyeti sunan marsilya, valensiya tipi kiremitli uygulamalar görülmüştür. Çatı yüzey alanında metrekarede daha çok malzeme kullanımı gerektiren alaturka kiremit tercih edilmemektedir. Bunların yanında Muğla geleneksel konut dokusu içinde yapıların ve avluların eklenti birimlerle bağımsız kullanımlara bölünmesiyle, yapı sahiplerinin kiralama yoluyla yapılarından ek gelir sağladıkları görülmüştür.

Muğla İl Kültür Müdürlüğüne yapılan başvuruda; Muğla Kentsel Sit Alanı içinde 2014-2024 yılları arasında ‘’Taşınmaz Kültür Varlıklarına Yardım Sağlanmasına Dair Yönetmelik’’ kapsamında verilen ayni ve nakdi yardım miktarı verilerinin paylaşılması talep edilmiş, 2018 yılından bu yana 9 adet olmak üzere toplamda 2.050.000,00 TL nakdi yardım yapıldığı bilgisi verilmiş, yıllara ve projelere göre dağılımından bahsedilmemiştir. 1 Tüm bu verilerden hareketle, kentsel sit alanı için harcanan nakdi yardım miktarlarının çok yetersiz kaldığı söylenebilir.

Muğla kentsel sit alanın Katkı Payı fonundan ne kadar yararlandığına ilişkin çalışma yapılmıştır. Muğla Valiliği bünyesinde yer alan Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığına yapılan başvuruda; Muğla Kentsel Sit Alanı içinde 2014-2024 yılları arasında ‘’Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına ait Katkı Payına Dair Yönetmelik’’ kapsamında verilen hibe miktarları verilerinin paylaşılması talep edilmiş, olumlu bi sonuç alınamamıştır. 2 Tüm bu ekonomik zorluklar, geleneksel kent dokularının korunmasında sürdürülebilir ve etkin çözümler üretilmesini zorlaştırmakta, tarihi çevrenin korunmasını ekonomik bir mesele haline getirmektedir.

4.4 Yasal Sorunlar

Tez kapsamında yapılan çalışmalar sonucunda koruma mevzuatı ve yaptırımlarının, devlet tarafından koruma altına alınmış yapılar ve yerleşimlerde artık yetersiz kaldığı

[1] EK-C: Muğla İl Kültür ve Turizm Müdürlüğünün 28.05.2024 tarihli ve 5194925 sayılı yazısı
[2] EK-B: Muğla Valiliği Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı’nın 29.05.2024 tarihli ve v103608 sayılı yazısı

görülmektedir. Bunun sonucunda geleneksel dokularda yer alan yapılar yetersiz ve/veya yanlış müdahaleler ile ya kaderine terk edilerek yıkılmakta, yada içinde yaşamaya mecbur bırakılan kullanıcıların insiyatifine bırakılmaktadır. Bunun sonucunda ise bilinçsizce yapılan müdahaleler ile geleneksel doku özgün niteliklerini kaybetmektedir.

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 18. Maddesine göre, 25842 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak 11.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren Koruma, Uygulama Ve Denetim Büroları, Proje Bürolari İle Eğitim Birimlerinin Kuruluş, İzin, Çalişma Usul Ve Esaslarina Dair Yönetmelikte3 belirlenen esaslara göre yapılara yapılara müdahale şekilleri için iki yöntem belirlenmiştir. Birincil olarak Belediye ve İl Özel İdaresi bünyesinde kurulan Koruma, Uygulama Ve Denetim Bürolarınca değerlendirilen Basit Onarım uygulamalarıdır. Bu kapsamda yapılacak tadilat ve tamiratlar yapıların yaşamını sürdürmesini amaçlamış; ruhsata tabi olmayan ve taşıyıcı unsurları etkilemeyen müdahaleler olarak tanımlanmıştır. '' 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 21 inci maddesi uyarınca ruhsata tabi olmayan: derz, iç ve dış sıva, boya, badana, oluk, dere, doğrama, döşeme ile mimari öğe olarak ve sanat tarihi açısından özellik arz etmeyen tavan kaplamaları, elektrik ve sıhhi tesisat tamirleri ile çatı onarımı ve kiremit aktarılması ve yörenin özelliğine göre belediyelerce hazırlanacak imar yönetmeliklerinde belirtilecek taşıyıcı unsuru etkilemeyen müdahaleleri…. yapıdaki ahşap, madeni, pişmiş toprak, taş gibi çürüyen ya da bozularak eksilen mimari öğelerin özgün biçimlerine uygun olarak aynı malzeme ile değiştirilmesini, bozulan iç ve dış sıvaların, kaplamaların, renk ve malzeme uyumu sağlanarak özgün biçimlerine uygun olarak yenilenmesini, '' kapsamaktadır. Bu kapsamda yapının bozulmuş olan özgün mimari ögelerinin mevcut durumdakine uygun olarak aynı form ve malzeme ile yenilenmesine olanak tanımaktadır. Yapının sahip olmadığı elemanlar ve işlevler (yeni ıslak hacim, yeni pencere ve kapı açıklığı, vb.) bu onarım izni kapsamında değerlendirilememektedir. Yapının taşıyıcı unsurunu etkileyecek uygulamaların ve/veya yapıda ihtiyaç doğrultusunda talep edilen ıslak hacim çözümlemeleri, yeni tesisat eklemeleri, kapı ve pencere açıklıklarına, form ve

[3] Koruma, Uygulama Ve Denetim Büroları, Proje Bürolari İle Eğitim Birimlerinin Kuruluş, İzin, Çalişma Usul Ve Esaslarina Dair Yönetmelik

https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=8323&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5

biçimine müdahaleyi gerektirecek öneriler ise ‘’Esaslı Onarım’’ Kapsamında değerlendirilmektedir. Bu kapsamda Tadilat ve tamirat (Basit Onarım) dışında kalan ve bilimsel esaslara göre hazırlanmış rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerine dayalı uygulamaları değerlendirilmektedir. Yani biri ‘’mevcut’’ olan ögelerin bakım, onarım ve tamiratına izin veren ‘’Basit Onarım’’ uygulamaları, diğeri ise yapının stürktürel, biçimsel ve malzeme özellikleri üzerinde değişiklik yapma olanağı sağlayan ‘’Esaslı Onarım’’ uygulamalarıdır. Bu kapsamda geleneksel kent dokusunun günümüz koşullarına uyum sağlayabilmesi için, kullanıcının yapıda yapması gerekli/zorunlu müdahaleler ‘’Esaslı Onarım’’ kapsamında Koruma Bölge Kurullarınca değerlendirilebilmektedir. Tespit edilen değişim unsurlarından bazıları da (alaturka kiremit dışında malzeme kullanımı, kapı pencere malzemeleri değişimi vb.) mevcut durumda Koruma Amaçlı İmar Planı koruma altına alınmış olup, yağmur oluğu ve yağmur iniş borusu eklenmesi gibi imalatların karşılığı da Koruma Amaçlı İmar Planında yer almamaktadır.

Tablo 4.2 Yapı ve kentsel doku bazında ihtiyaçlar doğrultusunda ortaya çıkan tamirat talepleri ve çözümleri

		DEĞİŞİM UNSURU	**MÜDAHALE ŞEKLİ**
BİRİM/MEKAN ÖZELİNDE DEĞİŞİMLER	EK MEKAN/ EKLENTİ YAPI	Eklenti yapı	Esaslı onarım
	MEKAN İŞLEV DEĞİŞİKLİĞİ	Otopark Alanı	Koruma Amaçlı İmar Planı güncellenmeli.
		Sofanın kapatılması	Esaslı onarım
		Öneri Mutfak, Banyo, Wc çözümlemesi	Esaslı onarım
MİMARİ ELEMAN ÖZELİNDE DEĞİŞİMLER	KAPI VE PENCERELER	Kapı ve pencere açıklığı açılması	Esaslı onarım
		Kapı ve pencere açıklığı kapatılması	Esaslı onarım
		Giyotin pencerelerin kanatlı pencereye dönüştürülmesi Yeni kepenk, parmaklık imalatı	Esaslı onarım
	OCAKLAR	Ocak nişinin kapatılması	Esaslı onarım
	BACALAR	Baca formunun değişimi	Koruma Amaçlı İmar Planı ile belirlenmiştir. Basit Onarım İzni ile özgün baca formunda yenilenebilir.
		Öneri yeni baca	Esaslı onarım
	SAÇAKLAR	Öneri yağmur oluğu ve iniş borusu eklenmesi	Koruma Amaçlı İmar Planı ile belirlenmiştir. İzin verilemez.
	AVLU DUVARLARI	Yeni bahçe duvarı Bahçe duvarı yükseltilmesi	Esaslı onarım
MALZEME ÖZELİNDE DEĞİŞİMLER	SOKAK KAPLAMALARI	Kaplama malzemesi değişimi	Koruma Amaçlı İmar Planı ile belirlenmiştir. İzin verilemez.
	KAPI VE PENCERELER	Kapı pencere malzeme değişimi	Koruma Amaçlı İmar Planı ile belirlenmiştir. İzin verilemez.
	ÇATILAR	Çatıda Alaturka Kiremit Yerine Granada, Marsilya Kiremit kullanımı	Koruma Amaçlı İmar Planı ile belirlenmiştir. İzin verilemez.
	KAPLAMA VE BOYALAR	Cephede yeni renk önerisi	Koruma Amaçlı İmar Planı ile belirlenmiştir. İzin verilemez.
		Cephe ve temelde yalıtım önerisi	Esaslı onarım

Tablo 4.2'den yapılacak çıkarıma göre kent dokusundaki yapıların günümüz şartlarına uyumlu olarak ve özgün yapısını koruyarak yaşatılabilmesi için yapılması gerekli uygulamalar büyük oranda Basit Onarım kapsamını aşarak Esaslı Onarım kapsamında Koruma Bölge Kurullarınca değerlendirilmesi gerektiği görülmüştür. Bunun yanında yağmur oluğu ve yağmur iniş borusu gibi imalatların kentsel sit alanında bulunan yapıların yapılaşma felsefesinde yer almadığından, değişen yaşam koşullarına göre Muğla Koruma Amaçlı İmar Planının yeniden irdelenmesi, revizyonların değerlendirilmesi gerekliliği doğduğu, mevcut planın bu kapsamda yetersiz kaldığı görülmüştür.

Çalışmalar sırasında, Muğla Kentsel Sit Alanında yaşayan kullanıcıların yapılara müdahale şekillerindeki yasal sürecin incelenmesi amacıyla Muğla Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığına bağlı Koruma Uygulama ve Denetim Şube Müdürlüğü uzmanlarıyla mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Kenstel Sit Alanındaki 2. Grup tescilli yapılar ile tescilli yapı bitişiğinde bulunan yada cephe veren yapıların Basit Onarım taleplerinin değerlendirildiği birimde görevli uzmanların görüşlerine göre çıkan sonuçlar şöyle sıralanabilir;

- Kullanıcıların çoğunluğu yapılarına müdahale şekillerinde yeterli bilgiye sahip değildir.
- Tescilli yapı sahiplerinin birçoğu yapılarının korunması gerekli kültür varlığı olarak tescilli olduğunu ve onarım taleplerinin izne tabi olduğunu rastlantı eseri öğrendiğini belirtmektedir.
- Kullanıcıların çoğunluğu onarım izni kapsamında, yapı içinde ek mekan (tuvalet, banyo, mutfak) oluşturmayı talep etmektedir.
- Kullanıcıların çoğunluğu alaturka kiremit yerine granada tipi kiremit kullanmayı talep etmekte, alaturka kiremit kullanmayı maliyetli bulmaktadır.
- Kullanıcıların çoğunluğu çatı tamiratlarında yağmur oluğu ve yağmur iniş borusu eklemeyi talep etmektedir.
- Kullanıcıların bir kısmı onarım izni taleplerinin basit onarım izni kapsamını aştığını, esaslı onarım kapsamında projelendirilerek uygulamasının yapılması gerektiği bilgisini edindiğinde onarım talebinden vazgeçmektedir.

Mülakat görüşmeleri sonucu ortaya çıkan sonuçların devamında, kullanıcıların yasal mevzuatta tanımlı izinlere ne oranda başvurduğunun irdelenmesi amacıyla 2014-2024 yılları arasında Muğla Büyükşehir Belediyesine yapılan Basit Onarım izni taleplerinin sayıları incelenmiştir. Verilerin değerlendirilmesi sürecinde yapılar korunma statülerinde (tescilli-tescilsiz yapı) ayrım yapılmamıştır. Başvuru sayılarında geleneksel konut dokusu kullanıcılarının yasal müdahale yollarına olan ilgilisinin değerlendirilebilmesi amacıyla özel mülkiyet ve kamu yapısı ayrımı yapılmıştır. (Şekil 4.59)

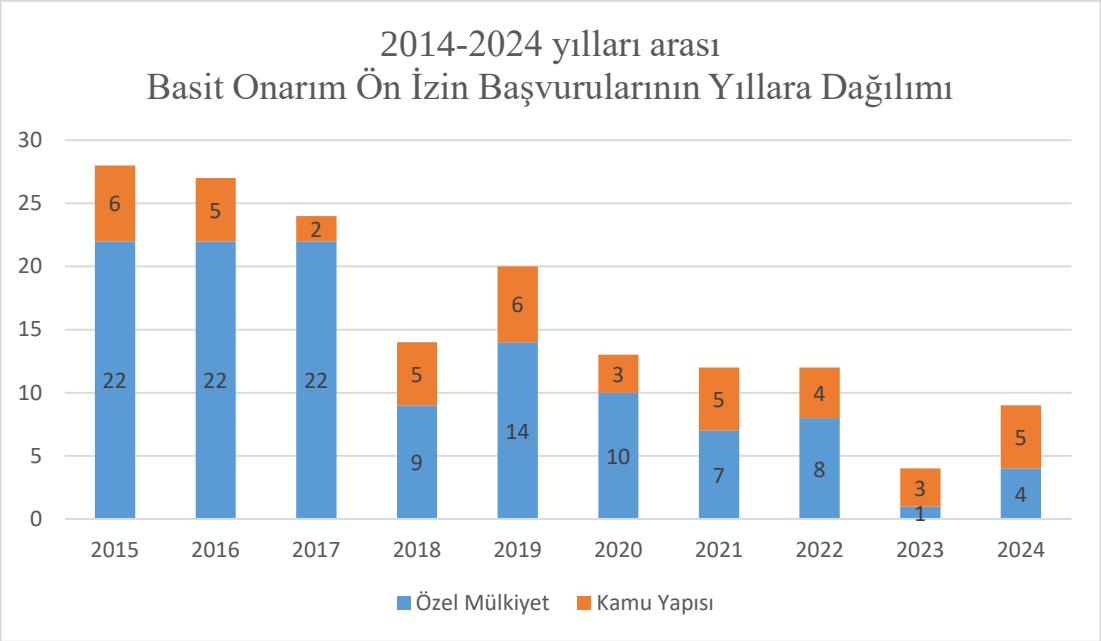

Şekil 4.59 MBB KUDEB Şube Müdürlüğüne yapılan onarım izni taleplerinin yıllara göre dağılımı (MBB KUDEB Şube Müdürlüğü Arşivi)

Kentsel sit alanındaki yapı stoğu göz önüne alındığında basit onarım izni taleplerinin sayısının çok az olduğu görülmektedir. Bunun yanında zaten 2015 yılında yetersiz sayıdaki basit onarım izni taleplerinin 2015'ten bu yana özel mülk sahiplerinin/kullanıcılarının başvurularında çok büyük bir düşüş olduğu görülmüştür. MBB KUDEB Şube Müdürlüğü uzmanları ile yapılan görüşmelerin sonuçlarını destekler şekilde, kentsel sit alanındaki kullanıcıların yasal süreçlere olan ilgisinin ciddi oranda azaldığı görülmüştür.

Kullanıcının bu tavrının temelinde bilinç eksikliğinin yanında mevcut koruma mevzuatının yaptırımları da büyük oranda etkilidir. Devlet tarafından ''koruma'' altına alınan bölge günümüzde değişen yaşam koşullarında koruma mevzuatı kapsamında

‘’koruma’’ adına ne yazık ki bu çerçevenin ‘’pratikte’’ dışında tutulmaktadır. Devlet tarafından koruma altına alınmış bölgelerde, yine yasa koyucu devlet tarafından getirilen yaptırım ve yasaklarla korumada en önemli faktör olan kullanıcının ihtiyaç ve gereksinimleri yeterince gözetilmemiştir. Başka bir deyişle bu yaptırımlar eskimiştir. Muğla Kentsel Sit Alanında fiziksel mekanın sınırlayıcı ögelerinin yanında karmaşık ve uzun yasal süreçler kullanıcıyı izinsiz/denetimsiz uygulamalara yönlendirdiği görülmüştür.

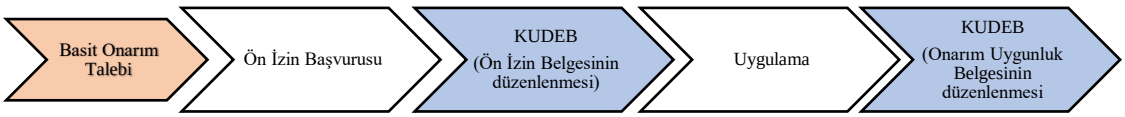

Şekil 4.60 Basit onarım talebi yasal süreci (Karacasulu, 2020)

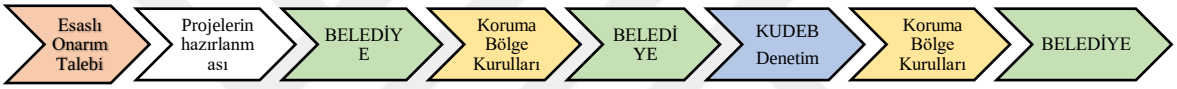

Şekil 4.61 Esaslı onarım talebi yasal süreci (Karacasulu, 2020)

Geleneksel dokunun/yapıların günümüzde değişen yaşam koşullarına sağlıklı bir şekilde entegre edilebilmesi için, kullanıcı taleplerinin yasal mevzuatta esaslı onarım kapsamında değerlendirilmesi yada koruma amaçlı imar planının güncellenmesi gerekliliği sonucuna varılmıştır. Esaslı onarım, tadilat, restorasyon olarak adlandırılan uygulamalar mevcut yasalar çerçevesinde uzun ve masraflı süreçler olduğundan çoğu zaman kullanıcı tarafından tercih edilmemektedir.

Bununla birlikte Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları, Proje Büroları ile Eğitim Birimlerinin Kuruluş, İzin, Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik’in üçüncü ve dördüncü bölümünde esasları belirlenen Proje Ofisleri ve Eğitim Birimlerinin kurulabilmesine olanak sağlanmışken, Muğla Kentsel Sit Alanı içinde yetkili yerel yönetimlerde (Muğla Büyükşehir Belediyesi ve Menteşe Belediyesi) bu birimlere ilişkin bir kuruluma teşkilat şemalarında rastlanmamıştır. 45

[4] https://mentese.bel.tr/teskilat-semasi-2/
[5] https://www.mugla.bel.tr/

Planda belirlenen ve plan notları ile yapılaşma koşulları belirlenen ‘’Asal Yapı’’ kavramı yeniden yapım sürecinde konum, kütle ve cephe özellikleri ile korunmasının amaçlandığı görülmektedir. Bununla birlikte KAİP plan notlarında yeni yapılaşacak olan parsellerde belirlenen şartlarda özgün dokuya uygun teşkil edilen kütle, cephe karakteri ve malzeme özellikleri belirlenmiştir. Görünüşleri ve cephe özellikleri ile korunarak yenilenecek olan yapıların yer aldığı parsellerde (Asal Yapı) getirilen yeni yapılaşma karakterinin boş ve yeniden yapılaşacak parsellerde getirilen yaptırımlarla örtüştüğü görülmüş olduğundan, ‘’Asal yapı’’ kriterinin yeniden irdelenmesi gereklidir.

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun 12. Maddesine dayandırılarak yürürlüğe giren ‘’Taşınmaz Kültür Varlıklarına Yardım Sağlanmasına Dair Yönetmelik’’ ile kültür varlıklarının korunmasına yönelik yeni bir hibe yöntemi yaratılmıştır. Bu yönetmelik ile gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan kültür varlıklarının korunması ve onarımı için Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından ayni, nakdi ve teknik yardımların esasları belirlenmiştir. Başvuru konuları proje ve onaylı projelere ilişkin uygulama yardımları olarak tanımlanmış olup, yardım miktarlarının üst sınırları belirlenmiştir. Başvuru şartlarında ‘’maliki bulunduğu taşınmaz kültür varlığının bakım ve onarım maliyetlerini karşılayamacak durumda olma’’ hali aranmamaktadır. Günümüzde çoğunlukla ekonomik gerekçelerle ötelenen tescilli yapıların bakım onarım çalışmalarına öncelik verilmesi gerekirken, öncelikli projelerin değerlendirme sürecinin Merkez yönetime bırakılması sorgulanması gereken bir durumdur. Bu kapsamda eskimeye devam eden geleneksel yerleşimler bütüncül korumanın da dışında tutulmakta, çoğunlukla tek yapı ölçeğinde koruma çalışmalarına sebep olmaktadır. Aynı yönetmeliğin denetim bölümünde, hibe verilen kültür varlıklarının sonraki dönemlerde denetimine dair bir hüküm bulunmamaktadır. Günümüzde korumanın sürekliliği esas kabul edilirken, hibe desteğini almış bir yapının kullanıcıları tarafından bakım onarımının devamlılığının sağlanması şartı koyulması ve bunun denetiminin Kamu Kurumları tarafından sağlanması büyük önem arz etmektedir.

Aynı maddenin 14.07.2004 tarihli ek fıkrası ile 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu uyarınca verilecek kredilerin en az %10’u tescilli taşınmaz kültür varlıklarının bakımı, onarımı ve restorasyonunda kullandırılır ibaresi eklenmiştir. Bu kapsamda ‘’öncelikli’’ projelerin Bakanlık ve Toplu Konut İdaresince belirlenmesi hükmü koyulmuştur. Öncelikli projelerin bölgeyi bilen ve bölgenin ihtiyaçlarını daha iyi analiz edebilecek

yetkinliğe sahip yerel yönetimler yerine Bakanlık ve Toplu Konut İdaresi tarafından belirlenmesi ise sorgulanması gereken bir durumdur.

Bununla birlikte geleneksel dokuda tespit edilen değişimlerin yanında, tek yapı ölçeğinde incelemesi yapılan yapının geçirdiği değişimlerin yasal çerçevede irdelenmesi amacıyla Muğla Kültür Varlıklarına Koruma Bölge Kuruluna başvuruda bulunulmuş, bir sonuç alınamamıştır.6

Tez kapsamında çalışma alanı olarak seçilen ve mahallelilik kültürü ile yaşamaya devam eden geleneksel konut dokusunun korunmasına yönelik yaptırımların ve yasal çerçevenin uygulamada çeliştiği noktalar ve yetersiz kaldığı hususlar açıklanmıştır. Günümüzde uluslararası düzeyde koruma politikalarının yasal çerçevesinde toplumsal katılımın ön plana çıktığı görülmektedir. Ülkemizdeki koruma mevzuatının yasal çerçevesinin bütüncül ve sürdürülebilir politikalar geliştirilebilmesi amacıyla güncellenmesi gerekmektedir. Özellikle kurumlararası işbirliklerinin arttırılarak hantallaşmış bürokrasi yoğunluğunun azaltılması, tez kapsamında incelenen bölgede izinsiz ve denetisiz uygulamaların önüne geçebilecektir.

[6] EK-1: Muğla Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nün 03.05.2024 tarihli ve 5073554 sayılı yazısı

5
SONUÇ

Kent kavramı sürekli dönüşüm içinde olan bir kavramdır. Bizans İmparatorluğu, yıkılan Roma hamamının kalıntılarının üzerine kilisesini inşa etmiş, yerine gelen Osmanlı İmparatorluğu mihrab ekleyip cami olarak kullanmıştır. Muğla geleneksel kent dokusu da döneminin değişen şartlarına göre toprak damlı tek göz odalardan, kırma çatılı büyük konaklara dönüşmüştür. Açık sofalar 60'lı yıllarda mekan ihtiyacı ile ahşap camekanlarla kapatılmış, 19. Yüzyıl sonunda yapılan zengin konaklar avlu girişi için ahşap kuzulu kapılar yerine büyük dövme demir kapılar kullanmıştır. Yine dönem eklentisi niteliğinde, dış mekana açılan bazı ahşap kapılar, kepenkler, saçaklar, malzemenin dış etkenlerden daha az etkilenmesi için teneke kaplanmıştır. Yani kullanıcı, yapıyı kendi ihtiyaçları doğrultusunda döneminin teknolojisini de kullanarak her dönemde dönüştürmüştür. Ve bunu her daim çevresine uyumlu ve saygılı bir yapılaşma felsefesi ile sürdüregelmiştir.

Uzun yıllar Muğla geleneksel kent dokusu için çalışmış ve Muğla Koruma Amaçlı İmar Planının yapımında büyük emekleri olan Mimar Oktay Ekinci 1985 yılında yayımlanan Yaşayan Muğla adlı kitabında geleneksel kent dokusundan şöyle bahsetmektedir; ''Muğla kentsel sit alanı ve yine ''sit'' olarak belirlenen Karabağlar yaylası birbirlerini tamamlayan bir sosyal ve ekonomik ilişkiler ağı içerisinde, geleneksel kültürle yoğrulmuş olarak ''yaşıyor''. Kentte insanlar, sadece kendi avlularını değil, sokaklarını da süpürüyorlar. Evlerinin içini değil, dışını da aynı özenle temiz tutuyor, kireç badana yapıyorlar. Eskimiş kapı yenilenirken, yine ''kuzulu kapı'' yapılıyor. Yeni evin de saçağı geniş tutuluyor. Komşuluk ilişkileri eskisi gibi. ''Ruhsatlı yeni yapı'' geleneksel baca tipiyle noktalanıyor. Ahşaba şekil veren tornacılar, mobilyadan daha çok ''merdiven dırbızanı'' (korkuluğu) için çalışıyorlar. Arastada, kapı ve pencerelere ait demir aksamı ''döverek'' yapan demircilerin sesleri daha uzun seneler kesilmeyeceğe benzer… '' (Ekinci, 1985).

Günümüzde ne yazık ki Oktay Ekinci'nin övgü ile tasvir ettiği doku kısmen değişime uğramıştır. Koruma çalışmalarının Türkiye şartlarında yapılan en erken örneklerinden

biri olan Muğla geleneksel kent dokusu, beyaz badanalı sokakları, her köşesinde kendine has detayları halen daha barındırması ile ‘’genel’’ ölçekte ‘’korunmuş’’ bir kenttir. Ancak bakış açısının değiştirilmesi ile sokakların ve yapıların fiziksel bozulmaların yanında birçok eklenti ve muhdes müdahale ile değişime uğrayarak özgün karakterini kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya olduğu görülmektedir.

Çalışma alanı olarak seçilen bölge geleneksel dokunun özgün işlevine uygun olarak kullanımın devam ettiği bölgedir. Bu nedenle diğer eski kent dokularında olduğu gibi terk edilme süreci sonrası fiziksel bozulmaya bağlı olarak yıkılma sürecine girmemiştir. Bunun tam aksine, devam eden kullanımdan dolayı geleneksel doku yaşamaya devam etmiş, turistik amaçlı ziyaret edilen bir kent olmanın dışında, günümüzde mahalle kültürünü koruyagelmiştir. Ancak bu durum beraberinde ‘’değişim’’ sürecini getirmiştir. İnsana bağlı her faktörün değişiminin ve dönüşümünün kaçınılmaz olması gibi, geleneksel doku da değiştirmektedir. Ancak bu dönüşüm dördüncü bölümde açıklanan fiziksel, kültürel, sosyal, ekonomik ve yasal bir dizi sorun sebebi ile denetimsiz ve kontrolsüz bir şekilde ilerlemektedir.

Günümüzde hızla gelişen teknoloji ve buna bağlı yaşam kültürü ile birlikte, yapı kullanıcılarının ihtiyaçları ile birlikte konfor düzeyleri de hızla değişmektedir. Yaşayan, değişen ve değişmeye mecbur olan ‘’kent’’ kavramına karşın, koruma altına alınan geleneksel kentlerde devlet tarafından ‘’korumak’’ için yapılan yasalar ve uygulamalarda kullanıcı faktörü bu perspektifin dışına atılmakta, kullanıcı sert yaptırımların altında ezilmektedir. Muğla’da halen daha aktif bir şekilde yaşayan geleneksel kent dokusu, günümüzdeki benzer geleneksel kent örneklerinde olduğu gibi turizm, vb. etkenler ile baskılanarak işlev değişikliğine uğramamış, geleneksel mahalle kültürünü koruyagelmiştir. Bununla birlikte günümüzde eski kent dokusu hem işlevsel olarak hem de fiziksel olarak ‘’eskidiği’’ için gelir seviyesi düşük kullanıcı profiline sahiptir. Bu ise beraberinde ekonomik sorunları getirmektedir. Bunun sonucunda ise geleneksel dokuya/yapılara uyumlanması gereken çağdaş gereksinimler, çoğu zaman kullanıcı tarafından kontrolsüz, denetimsiz ve bilinçsiz olarak yapılmaktadır. Bu ise korunmaya çalışan dokunun zamanla başka bir dokuya dönüşmesi ne sebep olacaktır.

Bununla birlikte günümüze geleneksel doku, içinde yaşayan kullanıcıları için kullanımı zor mekanlara dönüşmekte, sağlıksız koşullar yaratmaktadır. Yapılaşma felsefesi açısından son derece çevreci, minimalist ve kendine kendine yetebilecek şekilde kurgulanmış doku karakteri artık mevcut halinden çok başka bir hale bürünmüştür. Eski

kent dokularında mahremiyet duygusu ile kendi içine dönük mekanlar oluşturma çabasının yanında; her sokak veya çıkmaz sokak kendi sosyal alanını oluşturmakta idi. Geleneksel kent dokularına hakim yaşam biçiminde sokak, o sokağa kapısı açılan tüm yapılar için hem sosyal hem de özel bir alan konumuna dönüşmektedir. Bu da kendiliğinden oluşan bir güvenlik algısı oluşturmaktadır. Ancak günümüzde değişen yaşam koşulları ve değişen kullanıcı profili ile, kullanıcının evde geçirdiği süre de değişmiştir. Bu kapsamda değerlendirildiğinde ahşap kapıların, avlu duvarların yüksekliklerinin kullanıcı açısından yetersiz kaldığı görülmüştür. Bununla birlikte yapıda değişen ihtiyaçlar sonucu kaybolan yada yeni eklenen ögeler kapsamında değerlendirildiğinde, kullanıcının geniş saçak ve teneketuraya olan ihtiyacının değişmediği gözlenmenmiştir.

Muğla geleneksel kent dokusunda sonuç olarak ortaya çıkan asıl sorun, insanların burada yaşamasına müsaade edilirken, yaşadığı yeri dönüştürebilme olanaklarının çok sınırlı tutulmasıdır. Sorgulanması gereken nokta koruma altına alındıktan sonra korumanın devamlılığının sağlanmasıdır.

Yerleşme özellikleri ne olursa olsun yapıların diğer yapılar ile birlikte varolduğu ve doğada doğal koşullar ile birlikte yer aldığı gerçeği göz ardı edilemez (Eyüce,2005). Bu tespitler değerlendirildiğinde; yapı bazındaki değişimlerin tek başına değerlendirlemeyeceği, geleneksel yapıların çevresiyle doğrudan ilişkili olarak kurgulanması sebebiyle değişimin yapı ve doku bazında değerlendirilmesi gerekliliğinin ortaya çıktığı görülmüştür. Geleneksel yerleşimin Asar Dağı eteklerinde gösterdiği yerleşim karakterini, tek yapı ölçeğinde yapının avlusu ile yerleşim karakterinde görebiliriz. Üst ölçekte yerleşim karakterini etkileyen iklim, yönelme, topoğrafya gibi faktörler, alt ölçekte yapı yerleşimini etkilemiştir. Örneğin; sokak kaplamasının değişmesinin yapıda neden olabileceği sorunlar olduğu gibi, yapının pencere açıklıklarının değiştirilmesinin de özgün sokak dokusunun görünümünü büyük ölçüde etkilediği aşikardır. Benzer şekilde sokak ölçeğinde incelediğimizde yol akslarının korunması, yapı ölçeğinde ise alaturka kiremit örtülü kırma çatıların korunması bile kentsel sit alanının genel ölçekte korunduğu algısını yaratmaktadır.

5.1 Fiziksel Sorunların Çözümüne Yönelik Öneriler

Dördüncü bölümde tespit edilen fiziksel sorunlar, fiziksel eskimenin yanında genel olarak kullanıma bağlı oluşan sorunlardır. Geleneksel dokunun az sayıda kalmış özgün

arnavut kaldırımlı sokaklarının rehabilite edilmesi ve bu sokaklara bilgilendirme tabelaları koyulması kullanıcılarda farkındalık oluşmasına olanak sağlayacaktır. Geleneksel doku ile uyumsuz asfalt ve beton gibi niteliksiz sokak kaplamaları kaldırılarak Muğla KAİP'e uygun olarak yeniden düzenlenmelidir. Böylelikle yağmur suyunun toprağa geçmesi kolaylaşacak, yapıların dış beden duvarlarında yol hatları boyunca oluşan rutubet sorunu ortadan kalkacaktır. Yol kaplamalarının yeniden düzenlenmesi aşamasında kurumlar arası işbirlikleri sağlanarak altyapı düzenlemeleri yapılmalı, kanalizasyon, içme suyu, doğalgaz, elektrik ve bilgi işlem hattı gibi tüm tesisatlar yol kaplaması altında oluşturacak kanallar içinde toplanmalıdır. Böylelikle geleneksel doku kablo kirliliğinden temizlenmiş olacak, aynı zamanda altyapı tesisatlarına müdahaleler kolaylaşacak, kazı izni vb. bürokratik işlemlerin süreci ortadan kalkacaktır.

Söz konusu uygulamaların devamı niteliğinde bütüncül koruma anlayışı ile Kentsel Tasarım Rehberi oluşturulmalıdır. Bu aşamada, geleneksel dokunun bütün bileşenleriyle detaylı belgelenmesi ve güncel envanter çalışmasının yapılması; görsel, yazılı ve dijital arşivlerin oluşturulmalıdır. 2023 yılında Muğla Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanan Muğla Kentsel Tasarım Rehberi çalışmalarında geleneksel dokunun çalışma alanı dışında tutulduğu görülmüştür. Söz konusu çalışmanın geleneksel kent dokusu için de yapılması, özellikle altyapı düzenlemeleri, otopark alanı, ulaşım akslarının düzenlenmesi gibi konularda geleneksel dokunun günümüz koşullarına uyum sağlayabilmesi açısından faydalı olacaktır. Bunların yanında kentsel tasarım rehberinde oluşturulacak kapı, pencere gibi mimari öge tipolojileri ile yapılara müdahaleler kolaylaşacak, esaslı onarım kapsamında Koruma Kurulu tarafından değerlendirilmesi gereken birçok konu Kentsel Tasarım Rehberi kapsamında çözüme kavuşacaktır. Bu süreçte Koruma Kurulu Müdürlüğünün uzun bürokratik süreci ortadan kalkacaktır.

Yapıların korunmasındaki en önemli eleman olan çatıların ve ahşap elemanların periyodik bakılarının yapılması, kaybolan elemanların tamamlanması koruma sürecinde sürekliliğin sağlanması açısından önem teşkil etmektedir.

5.2 Toplumun Katılımı ve Bilinçlendirilmesine Yönelik Çözümler

Dördüncü bölümde açıklanan fiziksel ve mekansal problemlerin çözümünde sadece yapıların ve sokakların rehabilitasyonu yeterli olmayacaktır. Tarihi çevrede korumanın sürekliliğin ancak yapının içindeki kullanıcısıyla birlikte sağlanabileceğinden hareketle

kullanıcıya yönelik eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesi gereklidir. Kullanıcıların yaşadıkları tarihi çevrenin önemi hakkında bilgi sahibi olması çok büyük önem arzetmektedir. Gerek geleneksel doku içinde doğup büyümüş kullanıcılar, gerekse de bölgeye sonradan yerleşmiş kullanıcılar için yaşadığı yapının ve/veya yapılı çevrenin tekliği ve özgünlüğü bakımından koruma bilinci yaratılması amacıyla eğitim faaliyetleri düzenlenmelidir. Bu eğitim faaliyetleri kapsamında yapılara müdahale şekillerinin anlatılması, yapılara müdahale şekillerinde yasal çerçeve ve prosedürünün açıklanması, 2863 sayılı yasa kapsamında korunacak kültür varlıklarına finansman kaynağı yaratabilecek kredi ve hibe programlarına ilişkin bilgilendirme toplantıları yapılması sağlanmalıdır. Bu hususta açık ve anlaşılır kitapçıklar hazırlanmalı, düzenli bilgilendirme toplantıları organize edilmelidir. Bu şekilde kullanıcının yapılarına yasal çerçeve içinde müdahale etmesi konusunda teşvik edilmesi sağlanabilir. Bu eğitim faaliyetlerin sadece kamu kurumları tarafından değil kamu ile işbirliği sağlayacak, kamu ile halk arasında bir köprü görevi görecek meslek odaları ve sivil toplum kuruluşları yürütücülüğünde yapılmalıdır. Eğitim faaliyetleri ile kullanıcıların yapılarını/yapılı çevrelerini korumaları halinde, bölgesel kalkınmanın kendiliğinden oluşacağına, bölgenin hem sosyal hem de ekonomik yönlerden canlanabileceğine dair avantajları anlatılabilir.

UNESCO'nun 2003 yılında Kabul edilen Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi ile kültürel mirasın sadece fiziksel çevrenin korunması ile mümkün olmadığı, korumanın somut ve somut olmayan miras unsurlarının birlikte bütüncül bir yaklaşımla korunmasının sağlanabileceği anlaşılmıştır (Karakul & Yıldız, 2020). Bu anlamda geleneksel yaşam kültürüne ait olguların geleneksel doku ile birlikte korunmasına yönelik politikalar geliştirilmesi, bu yönde sosyal faaliyetler düzenlenmesi hem korumada sürdürülebilirliğin devam etmesine olanak sağlayacak, hem de kullanıcılarda farkındalık oluşmasını sağlayacaktır.

Bunların yanında geleneksel dokuda festival, şenlik gibi etkinliklerin düzenlenmesi ve geliştirilerek sürdürülebilir hale gelmesi mahallelilik kültürünün gelişmesine katkıda bulunabilir, kentsel sit alanının canlandırılmasına olanak sağlayabilir. Geleneksel yaşam kültürüne ait etkinliklerin düzenlenmesi ile kullanıcılarda mahalelilik ve yere aidiyet duygusunu geliştirecek, mahalleli dışında yaşayan kentlileri geleneksel bölgeye çekerek, tarihi mirasın korunmasında ortak bir bilinç oluşmasına katkıda bulunacaktır. Etkinliklerde geleneksel yaşam kültürüne ait olguların kullanılması yaşam kültürüne bir

öykünme sağlayacak, gelecek kuşaklara aktarımı için de fırsat olanağı sunacaktır. Bu hususta Muğla İçin Gelecek Platformu tarafından beş yıldan bu yana düzenlenen ‘’Muğla Tarhana Festivali’’ iyi bir örnek teşkil etmektedir. Kentsel Sit Alanı içinde Saburhane Meydanında düzenlenen etkinlikte mahalleli tarafından geleneksel yöntemlerle büyük kazanlarda pişirilen tarhanalar yarışmaktadır. Bu hususta asıl önemli konu geleneksel yaşam kültürüne ait bir olgu olan tarhana kültürünün tanıtımı ve yaşatılmasına olanak sağlanmasının yanında, bölgede yaşayanlara ekonomik girdi oluşturabilecek avantajlar konusunda dikkat çekmektedir. Bir diğer avantajı da Kentsel sit alanı dışında yaşayan kullanıcıların, yerli ve yabancı turistlerin de geleneksel dokuyu ziyaret etmeleri için sebepler yaratmaktadır.

Kamu kurumları ve yerel yönetimler tarafınan düzenlenecek organizasyon ve yarışmalarla yapı sahiplerinin yapılarını özgün haliyle koruması teşvik edilebilir, aynı zamanda izinsiz uygulamaların önüne geçilebilir. Böylelikle toplumda koruma bilinci oluşmasına da olanak sağlanabilir.

Muğla geleneksel kent dokusunda, Menteşe Belediyesi tarafından Dünya Çevre Günü Etkinlikleri kapsamında mahalleliye kireç dağıtılmaktadır. Bu etkinlik geleneksel yöntemlere uygun olarak yapıların ve avlu duvarlarının beyaz badana ile boyanması konusunda teşvik edici yöntemlere örnek olarak gösterilebilir.

5.3 Finansal Kaynak Yönetimine İlişkin Çözümler

Geleneksel dokunun korumasında ekonomik kaynakların oluşturulması önemli bir yer tutmaktadır. Bu amaçla düşük gelir seviyesine sahip yapı sahiplerinin ekonomik açıdan desteklenmesi için mekanizmalar oluşturulmalı, devlet, ulusal ve uluslararası kuruluşlar le özel sector işbirliği sağlanarak finansman sağlanmalıdır.

Günümüzde yüksek maliyetli tadilat ve restorasyon uygulamaları göz önüne alındığında, taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına yönelik hibe ve kredilerin çok yetersiz kaldığı, uygulamaların bütüncül korumadan uzak kaldığı söylenebilir. Devlet eliyle sağlanan bu hibe ve kredi programlarının kamuya açık, şeffaf ve hatta Kurumlararası protokollerle desteklenerek geliştirilmesi sağlanabilir. Muğla Kentsel Sit Alanında korunması gerekli doku ve yapı stoğu göz önüne alındığında hibe ve kredi programlarının arttırılması, geleneksel yerleşimlerin gerçek kullanıcıları tarafından daha

ulaşılabilir olması geleneksel yerleşimlerin kaderine terk edilmemesi hususunda çok büyük önem arz etmektedir.

Yerel yönetimlerin geliştireceği kültür politiklarında finansman kaynaklarını kamuya faydalı şekilde yönetebilmesi amacıyla ulusal ve uluslararası hibe ve fon kaynaklarının detaylı araştırılarak bu kaynaklardan faydalanması ve bu konuda süreklilik sağlanması ortak kültürel mirasın korunması ve yaşamaya devam etmesini sağlayacaktır.

5.4 Yasal ve Yönetimsel Sorunlara Yönelik Çözümler

Muğla geleneksel kent dokusunda korumanın devamlılığının sağlanması için, yaptırımda bulunan devlet ile yaptırım uygulanan kullanıcının işbirliği sağlanmalıdır. Geleneksel dokunun yaşamaya devam etmesine istemsizce katkıda bulunan kullanıcı kaderine terk edilmemelidir. Geleneksel dokunun devamlılığının sağlanabilmesi için sorumlu kuruluşlar kullanıcıya rehberlik etmeli, çağdaş kullanım koşullarının yapılara entegrasyonunun sağlanabilmesi için gerekli teknik desteği sağlayabilmelidir.

Geleneksel yapılardan bahsedilirken bu yapıların üretim süreçlerinin de gelenekselliğinden bahsedilmektedir. Yani sonuç ürün olan yapı kadar yapım süreci gelenekseldir. Gelenekselliğin nitelikleri olan devamlılık/süreklilik, tekrar ve geçmişin kabulü, bilinegelene bağlılık, bağımlılık değişime direnç olarak tasvir edilmiştir (Eyüce, 2005). Burada bahsedilen tasvirler gerçekten de geleneksel çevrenin bel kemiğini oluşturmaktadır. Ahşap çatının çatkısının nasıl yapılacağını bilen usta, her yapıda kendini geliştirmiş ve bu deneyimi bir sonraki jenerasyona aktarmıştır. Böylece geleneksel yapım teknolojisi kağıda aktarılmasa da gelişmiştir. Günümüzde ise her an ulaşılabilir kaynaklar, malzeme çeşitliliği ve yeni yapım teknolojilerine rağmen geleneksel yerleşimlere/yapılara müdahalelerde çok yetersiz kalınmaktadır. Bu aslında devamlılık ilkesi ile gelişen geleneksel yapı çevrelerinde, bilgi ve deneyimin aktarımın devamlılığın sağlanamamasından kaynaklanmaktadır. Bu hususta Koruma, Uygulama Ve Denetim Bürolari, Proje Bürolari İle Eğitim Birimlerinin Kuruluş, İzin, Çalişma Usul Ve Esaslarina Dair Yönetmelik kapsamında, yerel yönetimlerde sertifikalı yapı ustalarını yetiştirecek eğitim birimlerinin kurulması geleneksel yapım tekniklerinin korunarak yaşatılmasını sağlayacak, geleneksel dokuda yaşayanların yapılarına müdahalelerinde rehberlik etmesini sağlayacak, bunun yanında kültür varlıklarının korunmasından sorumlu kamu kurumlarının da denetimini kolaylaştıracaktır.

Koruma, Uygulama Ve Denetim Bürolari, Proje Bürolari İle Eğitim Birimlerinin Kuruluş, İzin, Çalişma Usul Ve Esaslarina Dair Yönetmeliğin üçüncü bölümünde detayları açıklanan ‘’… maliki bulunduğu taşınmaz kültür varlığının onarımını gerçekleştirecek mali yeterliliğe sahip olmayan maliklerin mülkiyetinde bulunan ve il genel meclisince belirlenen taşınmaz kültür varlıklarının..’’ rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinin hazırlanması için yerel yönetimlerde proje ofislerinin kurulması geleneksel dokudaki birçok yapının korunmasına olanak sağlayacaktır.

Bununla birlikte Yerel yönetimlerce, geleneksel dokuda terk edilmiş metruk yapıların tespiti yapılması, Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu’nun 660 Sayılı İlke Kararı doğrultusunda ‘’yapıların yıkılmadan korunmaları esas olduğundan, kamulaştırma ve restorasyon uygulamaları tamamlanarak kent kullanımına kazandırılması sağlanmalıdır.

Yerel yönetimlerce hazırlanacak Kentsel Tasarım Rehberine ek olarak, düzenlenecek kültür ve turizm rotaları geleneksel dokuya hem sosyal hem de ekonomik açıdan canlandıracaktır.

Sonuç olarak sağlıklı bir koruma politikasının sağlıklı bir şekilde kurgulanması ve sürdürülebilir olması için, Muğla geleneksel konut dokusunun günümüz ihtiyaçlarına cevap verebilmesi, kullanıcılarına daha sağlıklı yaşam standartı sunabilmesi gerekmektedir. Bu gerekçelerle mevcut Koruma Amaçlı İmar Planının derinlemesine irdelemesi gerektiği düşünülmektedir. Bu değerlendirmede kullanıcı odaklı insiyatifin ve koruma-kullanım dengesinin gözetilmesi önem arz etmektedir. Kültürel ve sosyal sorunların üstesinden gelmek için, geleneksel konut dokularının korunmasında sadece fiziksel değil, sosyal ve kültürel öğeleri de içeren bir bütünleşik koruma yaklaşımı benimsenmelidir. Bu süreçte hem yasal çerçevenin güçlendirilmesi hem de toplumsal katılımın artırılması önemlidir. Bu sorunların çözülmesi, sit alanlarının sürdürülebilirliğini ve yaşam kalitesini artırarak tarihi dokunun korunmasını kolaylaştıracaktır. Yerel halkın koruma projelerine katılımı teşvik edilmelidir. Muğla ilinin turizm dinamiklerinden faydalanamayan kent merkezinin, yerel halkın kültürel ve sosyal ihtiyaçları göz önünde bulundurularak bölgenin turizm potansiyelinden yararlanmasına yönelik projeler geliştirilmelidir. Bu aşamada geleneksel dokuların yaşatılmasına ve ekonomik fayda sağlamasına katkı sunarken, aynı zamanda bu dokuların özgünlüğüne zarar vermemesine özen gösterilmelidir. Geleneksel konut dokusundaki yapıların korunması ve yerel halkın sosyal yapılarını devam ettirebilmesi için yasal düzenlemeler ve teşvikler artırılmalıdır. Koruma amaçlı geliştirilen projelere

özellikle devlet ve yerel yönetimler tarafından daha fazla destek sağlanmalıdır. Bu şekilde, geleneksel konut dokularının kültürel ve sosyal sorunlarına yönelik kapsamlı bir yaklaşım benimseyerek, bu değerlerin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması sağlanabilir. Ancak bu sürecin sürdürülebilir şekilde ilerlemesi için halkın bilinçlendirilmesi, finansal kaynakların artırılması ve modernleşme ile koruma arasındaki dengeyi sağlama çabalarının güçlendirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Ahunbay, Z. (1996). Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon. İstanbul: YEM Yayınları.

Ahunbay, Z. (2011). İstanbul'da Kentsel Mimari. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Aladağ, E. (1991). Muğla Evi, Muğla'daki Geleneksel Konutların Sıhhileştirilmesi ve Yeniden Değerlendirilmesi Konusunda Bir Araştırma. Muğla: Hamle Matbaacılık.

Aladağ, E. (1998). Kentimin Öyküsü. İstanbul: Belge Yayınları.

Akçura, N. (2006). Muğla'da Geleceğe Yönelik Çabalar, Tarihi Çevre Korunması, Tarih İçinde Muğla. (Derleyen: İlhan Tekeli). Muğla: Muğla Belediyesi Yayınları.

Aktüre, S. (2006). 19. Yüzyılda Muğla. (Der: İlhan Tekeli) içinde, Tarih İçinde Muğla. Muğla: Muğla Belediyesi Yayınları.

Arabacıoğlu, P. & Aydemir, I. (2007). Tarihi Çevrelerde Yeniden Değerlendirme Kavramı. Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E-Dergisi, 2 (4): 204-212.

Binan, C. (1999) Mimari Koruma Alanında Venedik Tüzüğü'nden Günümüze Düşünsel Gelişmenin Uluslararası Evrim Süreci. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları.

Bilgiç, U. (2009). Sokak Sağlıklaştırma Projeleri Sorgulaması Işığında Tarihi Dokunun Bütüncül Korumasına Yönelik Öneriler. Tarihi Çevrede Koruma: Yaklaşımlar, Uygulamalar, Tmmob Mimarlar Odası, Ankara, 58-61.

Çelik, D. & Yazgan, M. (2007). Kentsel peyzaj tasarımı kapsamında tarihi çevre korumaya yönelik yasa ve yönetmeliklerin irdelenmesi. ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 9(11), 1-10.

Gül Çöteli, M. (2012), Kültürel Peyzajın Korunması ve Sürdürülebilir Kentsel Gelişmenin Yaratılması Yönünde Bir Politika Önerisi. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 1(32):35-74

Ekinci, O. (1985). Yaşayan Muğla. İstanbul: Numune Mücellithanesi.

Eldem, S. H. (1954). Türk Evi Plan Tipleri. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi.

Eroğlu, Z. (1939). Muğla Tarihi. İzmir: Marifet Basımevi.

Eyüce, A. (2005). Geleneksel Yapılar ve Mekanlar. İstanbul: Birsen Yayınevi.

Hasol, D. (2016). Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, İstanbul: YEM Yayınları.

Hatami, M. (2013). Tarihi Kent Merkezlerinin Koruma Sorunları, Urmiye Tarihi Kent Merkezi Üzerine Bir Araştırma (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Historic Hawai'i Foundation. (2021). Helping People Preserve Historic Places. https://historichawaii.org/resource-center-2/why/ adresinden alındı.

ICOMOS Türkiye. (1975). Amsterdam Bildirgesi. http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0784192001542192602.pdf adresinden alındı.

ICOMOS Türkiye. (1999). Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü. http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0784192001542192602.pdf adresinden alındı.

ICOMOS Türkiye. (1994). Nara Özgünlük Belgesi. http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0784192001542192602.pdf adresinden alındı.

ICOMOS Türkiye. (1987). Tarihi Kentlerin Ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü. http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0627604001536681570.pdf adresinden alındı.

ICOMOS Türkiye. (1964), Venedik Tüzüğü. http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0243603001536681730.pdf adresinden alındı.

Karaca A. & Mammadova G. (2024). Dünden Bugüne Muğla-I. Muğla: Muğla Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları 27.

Karakul, Ö. & Yıldız, T. (2020). Kültürel mirasın korunmasında yerel yönetimlerin rolü, Türkiye.https://uclg-mewa.org/wp-content/uploads/2022/05/Kulturel_Mirasin_Korunmasinda_Yerel_Yonetimlerin_Rolu-Turkiye.pdf adresinden alındı.

Keleş, R. & Hamamcı C. & Çoban, A. (2009). Çevre Politikası. Ankara: İmge Kitabevi.

Kiper, P. (2004). Küreselleşme Sürecinde Kentlerin Tarihsel-Kültürel Değerlerinin Korunması-Türkiye Bodrum Örneği (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Köksal Kılınç, G. (2007). Toplumsal Bir Ölçek Olarak Kentsel Mekanın Dönüşümü: Muğla Kentsel Sit Örneği (Yüksek lisans tezi). Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kuban, D. (2000). Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi.

Kuban, D. (2001). Türkiye'de Kentsel Koruma, Kent Tarihleri ve Koruma Yöntemleri. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

KUDEB. (2009). Geleneksel Ahşap Yapı Uygulamaları, İstanbul: İBB KUDEB Yayınları.

Kurtar, C. & Somuncu, M. (2013). Kentsel Kültürel Mirasın Korunması ve Sürdürülebilirliği: Ankara Hamamönü Örneği. Ankara Araştırmaları Dergisi 1(2) 35-47.

Kültür Bakanlığı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu. 660 Nolu İlke Kararı. (1999). https://teftis.ktb.gov.tr/TR-298650/660-nolu-ilke-karari-tasinmaz-kultur-varliklarinin-gruplandirilmasi-bakim-ve-onarimlari.html adresinden alındı.

Madran, E. (2009). Tarihi Çevrenin Tarihi, Osmanlıdan Günümüze Tarihi Çevre: Tavırlar-Düzenlemeler. Tarihi Çevrede Koruma: Yaklaşımlar, Uygulamalar, Ankara : Tmmob Mimarlar Odası, 6-15.

Penna, K. N. (2018). Cultural Heritage As An Educational Base For The Traditional Pillars Of Sustainable Development. Granada, Spain: Conference Paper, 6th International Conference in Heritage and Sustainable Development. 12-15 June.

Resmi Gazete. (1983). 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu. Resmî Gazete, 18113. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2863&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5 adresinden alındı.

Resmi Gazete. (2011). 644 Sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. Resmî Gazete, 27984. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/07/20110704m1-1.htm adresinden alındı.

Resmi Gazete. (2004). 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu. Resmî Gazete, 25531. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/07/20040723.htm1 adresinden alındı.

Resmi Gazete. (2015). Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik. Resmî Gazete, 25883. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=21080&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5 adresinden alındı.

Resmî Gazete. (2015). Taşınmaz Kültür Varlıklarına Yardım Sağlanmasına Dair Yönetmelik. Resmî Gazete, 25955. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/05/20150527-4.htm adresinden alındı.

Resmî Gazete. (2005). Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları, Proje Büroları ile Eğitim Birimlerinin Kuruluş, İzin, Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik. Resmî Gazete. 25819. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=8323&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5 adresinden alındı.

Oktik, N. & Öztürk, Ş. (2007). Sosyolojik Yapı Araştırmaları, Kültürel ve Doğal Kaynak yönetimi Ön Araştırması II, Muğla (Mabolla), Konacık (Pedasa), Sediradası-Gelibolu Vadisi çamlı (Kedrai), Damlıboğaz (Hydai), Mazıköy (Kissebükü) Model Alanları. Muğla: Muğla Üniversitesi Basımevi.

Ödekan, A. (2009). Tarihi Çevre Koruma Bilim mi, İcraat mı? Mimari ve Kentsel Koruma. (Prof. Dr. Nur Akın'a Armağan. ed. K. Eyüpgiller-Z. Eres) İstanbul: YEM Yayınları.233-242.

Örnek Özden, E. (2006). Kentsel Sit Alanı' İlanı 'Mutlak Korunuyor' Anlamına Geliyor mu? Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi 21(4):651-660

Özen Turan S. & Aydemir, S. (2016). Bütünleşik Kentsel Koruma ve Ekonomisi: Trabzon Kenti Örneği. Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bülteni, No.9, pp.83-101.

Öztürk, H. H. (2007). Tarihi ve Kültürel Çevrenin Korunmasında Sivil Toplumun Rolü: Hamamönü Örneği (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sarıkaya Levent, Y. (2009). Tarihi Çevre Koruma Mevzuatına Genel Bir Bakış. Dosya Dergisi, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, 14(1), 62-68.

Tapan, M. (2014). Koruma Sorunlarımız, Cumhuriyet Kitapları

Tekeli, İ. (1988). Kentsel Korumada Değişik Yaklaşımlar Üzerine Düşünceler. Mimarlık Dergisi, S.88/2, s. 57-58.

Tekeli, İ. (2006). Tarih İçinde Muğla. Muğla: Muğla Belediyesi Yayınları.

Tweed, C. & Shutherland, M. (2007). Built Cultural Heritage And Sustainable Urban Development. Landscape and Urban Planing. 83, 62-69. https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0169204607001442 adresinden alınmıştır.

UNESCO Türkiye. (1972). Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi. https://www.unesco.org.tr/Pages/161/177 adresinden alınmıştır.

UNESCO Türkiye. (2003). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi. https://www.unesco.org.tr/Pages/181/177/ adresinden alınmıştır.

Yazgan, M. E. & Erdoğan, E. (1992). Tarihî Çevrelerde Peyzaj Planlama. Ankara: Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Peyzaj Mimarisi Derneği Yayınları:2, 87.

Zeren, N. (1981). Kentsel Alanlarda Alınan Koruma Kararlarının Uygulanabilirliği (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi.

A
MUĞLA KÜLTÜR VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KURULU MÜDÜRLÜĞÜ YAZISI

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü
Muğla Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü

Sayı : E-66782052-165.99-5073554 03.05.2024
Konu : Diğer

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Eğitim Öğretim Rektör Yardımcılığı)

İlgi : 06.09.2023 tarihli ve 96187715-622.03/E.2309060015 sayılı yazınız.

Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü'nün Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı Kentsel Koruma ve Planlama Yüksek Lisans Programı öğrencisi Selin DEMİREL KARACASULU'nun yüksek lisans tezi kapsamında çalışma yapma talebine ilişkin gerekli kolaylığının sağlanmasına ilişkin ilgi yazı ve ekleri incelenmiştir.

Müdürlüğümüz iş yoğunluğunun fazla olması nedeniyle talebe ilişkin arşiv çalışması yapılması mümkün olamayacağından, bu aşamada Müdürlüğümüzce yapılacak bir işlem bulunmamaktadır.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Gülnur ÖÇAL
Koruma Bölge Kurulu Müdürü

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Doğrulama Kodu: 78977EA0-5EDF-44B4-9EC8-60106197FE0E Doğrulama Adresi: https://www.turkiye.gov.tr/ktb-ebys

EMİRBEYAZIT MAH. ÜÇLER SOK. NO:42 MENTEŞE/MUĞLA
muglakurul@ktb.gov.tr
tel:02522130151 fax:02522142217
Bilgi için:Meltem ÖZEN
Şehir Plancısı

B

MUĞLA VALİLİĞİ YATIRIM İZLEME VE KOORDİNASYON BAŞKANLIĞI YAZISI

T.C.
MUĞLA VALİLİĞİ
Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı

Sayı : E-55371914-000-103608
Konu : Bilgi, Belge Talebi.

29.05.2024

Sayın Sn. SELİN DEMİREL KARACASULU
Emirbeyazıt Mah. Bayram Çetinkaya Cad. Muğla Büyükşehir Belediyesi 2 Nolu Ek Hizmet Binası Kat:1
KUDEB TEL:0501 125 53 17

İlgi : 23.05.2024 tarihve 31338 sayılı talebiniz.

İlgide bulunan yazınız ile Yüksek lisans teziniz kapsamında kullanılmak üzere "Taşınmaz Kültür Varlıklarının Kullanılmasına Dair Katkı Payına Dair Yönetmelik kapsamında, 2014-2024 yılları arasında, Menteşe Kentsel Sit Alanı içinde hibe verilen restorayon, sokak sağlıklaştırma, proje, uygulama ve kamulaştırma dosyalarının ve nakdi hibe miktarlarının bilgilerinin verilmesi talep edilmektedir.

Bahse konu bilgiler 4982 Sayılı Bilgi Edinme Kanununun 23. ve 25. Maddeleri gereği kurum içi uygulamalarına ilişkin düzenlemeler olup, Bakanlık Mülkiye Teftişi veya Müfettişi talebi, Sayıştay ve Mahkemeler haricinde açıklanması mümkün değildir.

Bilgilerini rica ederim.

İsmail SOYKAN
Vali Yardımcısı
Yatr. İzl. ve Koord.Başk.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Doğrulama Kodu: Z3w3Yk-24/tpZ-uTcNQy-ka0dqH-s26C10e? Doğrulama Linki: https://www.turkiye.gov.tr/icisleri-ebys

Orhaniye Mah. Şehit Asteğmen Yıldıray Çeltikloğlu Cd. No:5/2 48100 Menteşe / Muğla
Telefon No: (252)212 92 10 Dahili: 8400 - 8477 Faks No: (252)214 61 62
e-Posta: yikob@mugla.gov.tr İnternet Adresi: http://www.mugla.gov.tr/yikob
Kep Adresi: icisleribakanliizi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Hümeyra İNCE KAYA
Mimar
Telefon No:

C
MUĞLA İL KÜLTÜR VE TURIZM MÜDÜRLÜĞÜ YAZISI

T.C.
MUĞLA VALİLİĞİ
İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
Kültür Varlıkları ve Müzeler Şube Müdürlüğü

Sayı : E-28687695-199-5194925 28.05.2024

Konu : Selin Demirel KARACASULU Dilekçesi

Sayın Selin DEMİREL KARACASULU

İlgi : 23.05.2024 tarihli başvurunuz.

İlimiz genelinde, Bakanlığımızca Müdürlüğümüz tarafından Kültür Varlıklarına Yardım Fonu adı altında yapılan Proje Yardımları ve Uygulama Yardımları olmak üzere, 2018 yılından bu yana toplamda dokuz adet hibe yardımı yapılmış olup, yaklaşık 2.050.000,00 tl. nakdi yardım sağlanmıştır.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Hüseyin TOPRAK
İl Kültür ve Turizm Müdürü

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Doğrulama Kodu: 3BEC31E4-FC69-4A9C-B654-26ED4961A2D1 Doğrulama Adresi: https://www.turkiye.gov.tr/ktb-ebys

Emir Beyazıt mah. Cumhuriyet Cad. Aylin Karaca Kavşağı No 22/A Menteşe / MUĞLA
Telefon No : (252) 214 12 61 Belgegeçer No : (252) 214 12 44
muglabilgi@muglakulturturizm.gov.tr http://www.muglakulturturizm.gov.tr
KEP Adresi : muglakulturturizm@hs01.kep.tr
Bilgi için:Ümit URHAN
İşçi

TEZDEN ÜRETİLMİŞ YAYINLAR

Konferans Bildirileri

1. Değişen Yaşam Koşullarının Geleneksel Yapılara Etkileri; Muğla Örneği, Selin Demirel Karacasulu, Elif Örnek Özden, BİLTEK 9. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Ve Güncel Gelişmeler Kongresi, Hakkari, 2024.